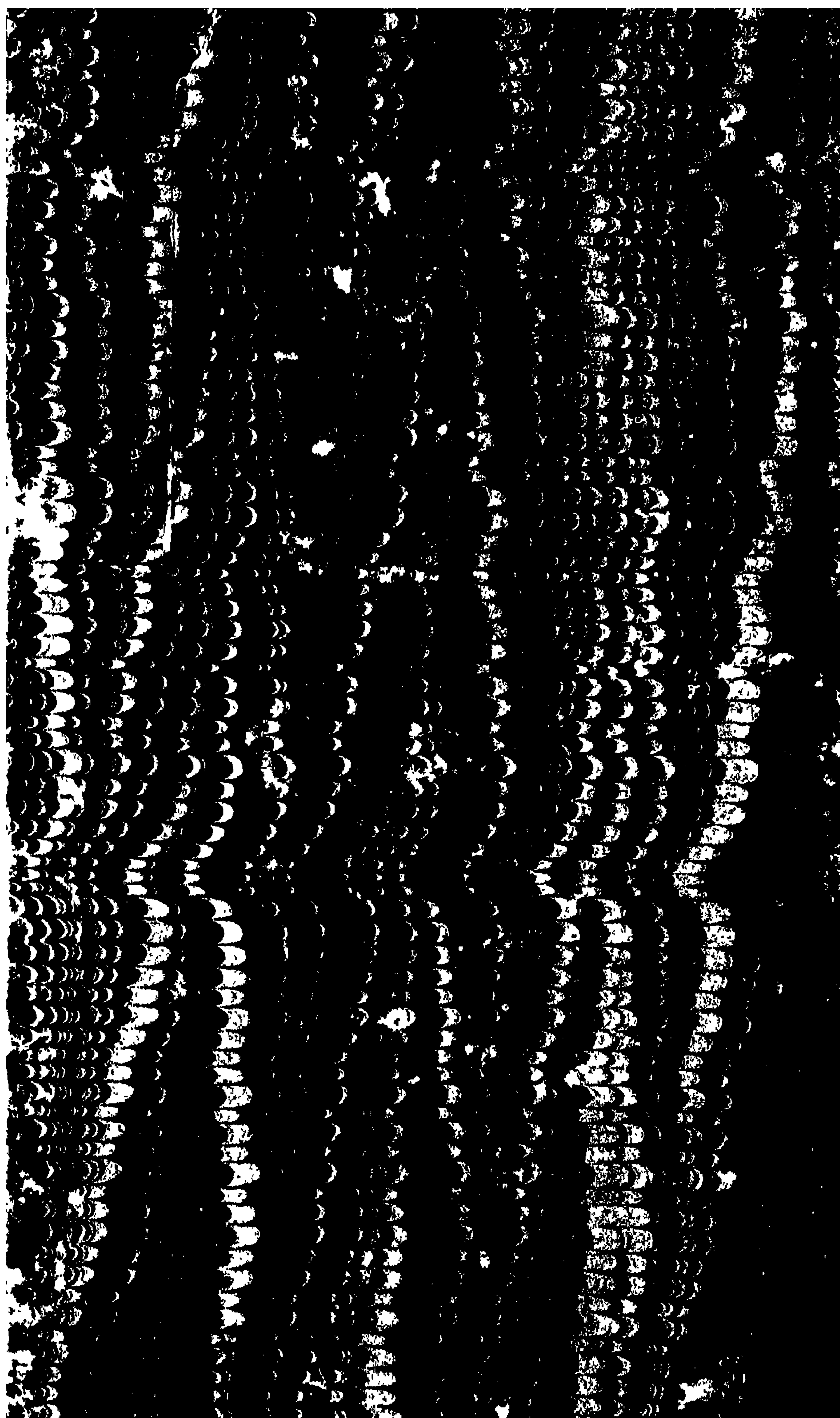

శ్రీ హయగ్రీవాయనమః

ఆర్యాసప్తశతి.

శృంగారరసప్రచుర మగు నటుల గోవర్ధనాచార్యులుఁగారిచేత నార్యావృత్తంబులుగా రచియింపఁబడినది.

దానిలో నుండు తాత్పర్యములు తెలియుటకై

యనంతపండితులుఁగారిచే రచియింపఁబడి

న వ్యంగ్యార్థదీపనమును

శ్రీ పరవస్తు శ్రీనివాసజగన్నాథస్వామి యయ్యవారలుఁగారిచేఁ

బరిష్కరింపఁబడి

విశాఖపట్టణము నందలి [illegible] ముద్రాక్షరాలయందు

ముద్రింపఁబడి ప్రకటింపఁబడెను.

౧౮౭౧ సం॥

ప్రింటర్ అ॥ వ॥ శ్రీనివాసాచార్యులు.

శ్రీహయగ్రీవాయనమః.

ఆర్యాసప్తశతీ.

౧॥ పాణిగ్రహే పులకితం వపురైశం భూతిభూషితం జయతి। అఙ్కురి
త ఇవ మనోభూర్యస్మిన్ భస్మావశేషోఽపి॥ ౨॥ మావమసంవృణు విషమిద
మితి సాతఙ్కం పితామహేనోక్తః। ప్రాతర్జయతి సలజ్జః కజ్జలమలినాధ
రశ్శమ్భుః॥ ౩। జయతి ప్రియాపదాన్తే గరళగ్రైవేయకః స్మరారాతిః।
విషమవిశిఖే విశన్నివ శరణం గళబద్ధకరవాలః॥ ౪॥ జయతి లలాటక
టాక్షశ్శశిమౌలేః పక్ష్మలః ప్రియాప్రణతౌ। ధనుషి స్మరేణ నిహితస్సకణ్టకః
కేతకేషురివ। ౫। జయతి జటాకిఞ్జల్కం గఙ్గామధు ముణ్డవలయబీజమ
యమ్। గళగరళపఙ్కసమ్భవ మమ్భోరుహమాననం శమ్భోః। ౬। స
న్ధ్యా సలిలాఞ్జలిమపి కఙ్కణ ఫణి పీయమాన మవిజానన్। గౌరీముఖా
ర్పితమనా విజయా హసితశ్శివో జయతి। ౭। ప్రతిబిమ్బిత గౌరీముఖవి
లోకనోత్కమ్పశిథిలకరగళితః। స్వేదభరపూర్యమాణః శ్శమ్భోస్సలిలా
ఞ్జలిర్జయతి। ౮। ప్రణయకుపితప్రియాపదలాక్షాసన్ధ్యానుబన్ధమధు
రేన్దుః। తద్వలయకనకనికష గ్రావగ్రీవ శ్శివో జయతి। ౯।పూర్ణనఖే
న్దుర్విగుణిత మఞ్జీరా ప్రేమశృఙ్ఖలా జయతి। హరశశిరేఖా గౌరీచరణాఙ్గు
ళిమధ్యగుల్ఫేషు॥ ౧౦। శ్రీకరపిహితం చక్షుస్సుఖయతు వః పుణ్డరీకన
యనస్య। జఘనమివేక్షితు మాగతమబ్జనిభాన్నాభివివరేణ॥ ౧౧॥ శ్యా
మం శ్రీకుచకుఙ్కుమపిఞ్జరితమురో మురద్విషో జయతి। దినముఖనభ ఇవ
కౌస్తుభదివాకరోదయ ద్విభూషయతి। ౧౨। ప్రతిబిమ్బితప్రియాతను
సకౌస్తుభం జయతి మధుభిదో వక్షః। పురుషాయితమభ్యసతీ లక్ష్మీర్యద్వీ
క్ష్య ముకురమివ। ౧౩। కేళిచలాఙ్గుళిలఙ్ఘితలక్ష్మీనాభిర్మురద్విష శ్చర
ణః। స జయతి యేన కృతా శ్రీ రనురూపా పద్మనాభస్య॥ ౧౪॥ రోమా
వళిర్మురారే శ్శ్రీవత్సనివేశితాగ్రభాగా వః। ఉన్నాళనాభినళినచ్ఛాయేవ తా
పమపహరతు॥ ౧౫॥ ఆదాయ సప్తతన్త్రీరచితాం విపఞ్చీమివ త్రయీం
గాయన్। మధురం తురఙ్గవదనోచితం హరిర్జయతి హయమూర్ధా॥ ౧౬ స
జయతి మహావరాహో జలనిధిజఠరే చిరం నిమగ్నాపి। యేనాన్త్రైరివ

---

౧ శివప్రశంసారమ్భః.

౧౦ విష్ణుప్రశంసారమ్భః.

౧౫ హయగ్రీవప్రశంసా.

౧౬ వరాహప్రశంసా.

శుభాఫణిగణైర్గ్రహా ఉద్ధృతా ధరణీ। ౧౭॥ బ్రహ్మాణ్డకుమ్భకారం భుజ
గాకారం జనార్దనం నౌమి। స్ఫారే యత్ఫణచక్రే ధరా శరావశ్రియం వ
హతి। ౧౮॥ గౌరీజటాకాణ్డశ్శిరసా చరణస్పృశి ప్రియే జయతి। శఙ్క
రపర్యన్తజితో విజయస్తమ్భః స్మరస్యేవ। ౧౯॥ ఉన్నాలనాభిపఙ్కే
రుహ ఇవ యేనావభాతి శమ్భురపి। జయతి పురుషాయితాయాస్తదాన
నం శైలకన్యాయాః॥ ౨౦॥ అఙ్కనిలీనగజాననశఙ్కాకులబాహులే
యహృతవసనౌ। సస్మితహరకరకలితౌ హిమగిరితనయాస్తనౌ జయతః॥
౨౧॥ కణ్ఠోచితోపి హుంకృతిమాత్రేణ రస్తః పదాన్తికే పతితః। యస్యాశ్చన్ద్ర
శిఖస్స్మరఫల్లనిభో జయతి సా చణ్డీ॥ ౨౨॥ దేవైర్వృతవరణస్రజి బహుమాయే
వహతి కపటకైటభీరూపమ్। జయతి సురాసుర హసితా చిన్తాజిహ్మేక్ష
ణా లక్ష్మీః॥ ౨౩॥ తానసురానపి హరిమపి తం వన్దే కపటకైటభీరూపమ్।
యైర్యద్బిమ్బాధర మధులుబ్ధైః పీయూషమపి ముముచే॥ ౨౪॥ వల్లీ
కృతాహిరగణిత గరుడాహతశాఖిహతవిధిర్జయతి। భుజశతపీత శ్వాసారా
గాన్ధాయాస్త్రియః కేళిః॥ ౨౫॥ స్వైరాననేన హరిణా సస్పృహమూకా
రవేదినా కలితమ్। జయతి పురుషాయితాయాః కమలాయాః కైటభీధ్యా
నమ్॥ ౨౬॥ కృతకాన్తకేళికుతుకశ్రీశీతశ్వాససేకనిద్రాణః। ఘూర్ణితవి
లతాళియుతేనాభిసరోజే విధిర్జయతి॥ ౨౭॥ ఏకరదద్వైమాతురనిస్త్రిగు
ణచతుర్భుజాపిపఞ్చకర। జయషణ్ముఖనతసప్తచ్ఛదగన్ధిమదాష్టతనుతను
జ॥ ౨౮॥ మఙ్గళకలశద్వయమయకుమ్భమదమ్భేన భజత గజవదనమ్।
యద్దానతోయతరలైస్తిలతులనాలమ్బి రోలమ్బైః॥ ౨౯॥ యాభిరనఙ్గ
స్సోఽఙ్గీకృత స్త్రియోఽస్త్రీకృతాశ్చ తా యేన। వామాచరణప్రవణౌ ప్ర
ణమత తౌ కామినీకామౌ॥ ౩౦॥ విహితఘనాలఙ్కారం విచిత్రవర్ణావ
లీమయస్ఫురణమ్। శక్రాయుధమివ వక్రం వల్మీకభువం కవిం నౌమి॥
౩౧॥ వ్యాసగిరాం నిర్యాసం సారం విశ్వస్య భారతం వన్దే। భూషణతయైవ

౧౭ జనార్దనప్రశంసా.
౧౮ గౌరీప్రశంసారమ్భః.
౨౨ లక్ష్మీప్రశంసారమ్భః.
౨౬ బ్రహ్మప్రశంసా.
౨౭ వినాయకప్రశంసా.
౨౯ కామినీకామప్రశంసా.
౩౦ వాల్మీకినమస్కారః.
౩౧ భారతనమస్కారః.

సంజ్ఞాం యదఙ్కితాం భారతీవ హతి॥ ౩౨॥ సతికాకుత్స్థకులోన్నతికారి
ణి రామాయణేఽపి కిం కావ్యమ్। రోహతి కుల్యా గఙ్గాపూరే కిం బహురసే వ
హతి॥ ౩౩॥ అతిదీర్ఘజీవదోషా ద్వ్యాసేన యశోఽపహారితం హన్త। కై
ర్నోచ్యేత గుణాఢ్యస్స ఏవ జన్మాన్తరాపన్నః॥ ౩౪॥ శ్రీరామాయణభా
రతబృహత్కథానాం కవీన్నమస్కుర్మః। త్రిస్రోతా ఇవ సరసా సరస్వ
తీస్ఫురతి యైర్భిన్నా॥ ౩౫॥ సాకూతమధురకోమలవిలాసినీకణ్ఠకూజిత
ప్రాయా। శిక్షాసమయేఽపి ముదే రతిలీలా కాలిదాసోక్తిః॥ ౩౬॥ భవభూ
తేస్సంభేదా ద్భూధరభూరేవ భారతీ భాతి। ఏతత్కృతకారుణ్యే కిమన్యథా
రోదితి గ్రావా॥ ౩౭॥ జాతా శిఖణ్డినీ ప్రాగ్యథా శిఖణ్డీ తథావగచ్ఛామి।
ప్రాగల్భ్యమధికమాప్తుం వాణీ బాణో బభూవేతి॥ ౩౮॥ యం గణయన్తి గు
రోరను యస్యాఽఽస్తే ధర్మకర్మసంకుచితమ్। కవిమహనుశస్సమివ తం తా
తం నీలామ్బరం వన్దే॥ ౩౯॥ సకలకలాః కల్పయితుం ప్రభుః ప్రబన్ధస్య కు
ముదవనబన్ధోః। సేనకులతిలకభూపతిరేకో రాకాప్రదోషశ్చ॥ ౪౦॥ కా
వ్యస్యాక్షరమైత్రీభాజో న చ కర్కశా న చ గ్రామ్యాః। శబ్దా అపిశ్రరుషా అ
పి సాధవ ఏవాత్మబోధాయ॥ ౪౧॥ వంశే ఘుణ ఇవ న విశతి దోషరసభావి
తే సతాం మనసి। రసమపి తు న ప్రతీచ్ఛతి బహుదోషస్సన్నిహాతీవ॥ ౪౨॥ గు
ణోఽపి కావ్యబన్ధస్యాధూనాం మాససంగత స్స్వదతే। పూతాక్షరోః సువం
శైరనూద్యమానశ్శ్రుతిం హరతి॥ ౪౩॥ స్వయమపి భూరిచ్ఛిద్రశ్చా
పలమపి సర్వతోముఖం తన్వన్। తితఉస్తుషస్య పిశునో దోషస్య వివేచ
నే శక్తః॥ ౪౪॥ అస్పృగ్గాధానస్థానవ్యంజయతః ప్రసాదరహితస్య।
సన్దర్భస్య నదస్య చ నగ [illegible] జానాన్॥ ౪౫॥ యదసేవనీయ

౩౨ రామాయణప్రశంసా.
౩౩ గుణాఢ్యప్రశంసా.
౩౪ వాల్మీకివ్యాసగుణాఢ్యానాం నమస్కారః.
౩౫ కాలిదాసప్రశంసా.
౩౬ భవభూతిప్రశంసా.
౩౭ బాణప్రశంసా.
౩౮ నీలామ్బరకవిప్రశంసా.
౩౯ చన్ద్రికావ్యకవిప్రశంసా.
౪౦ సత్పురుషప్రశంసా.
౪౩ అసత్పురుషనిన్దా.
౪౪ అసత్కావ్యనిన్దా.

మసతామమృతప్రాయం సువర్ణవిన్యాసమ్। సురసార్థమయం కావ్యం
త్రివిష్టపం వా సమం విద్మః॥ ౪౬॥ సత్కవిరసనాశూర్పీ నిస్తుషతరశబ్దశా
లిపాకేన। తృప్తో దయితాధరమపి నాద్రియతే కా సుధా దాసీ॥ ౪౭॥ అ
కలిత శబ్దాలంకృతిరనుజ్జ్వలార్థా స్ఖలితపదనివేశాపి। అభిసారికేవ రమయతి
సూక్తిస్సోత్కర్షశృఙ్గారా॥ ౪౮॥ అధ్వని పదగ్రహపరం మదయతి
హృదయం న వా న వా శ్రవణమ్। కావ్యమభిజ్ఞసభాయాం మఞ్జీరం కేలివేలా
యామ్॥ ౪౯॥ ఆస్వాదితదయితాధర సుధారసస్యైవ సూక్తయో మ
ధురాః। అకలితరసాలముకులో న కోకిలః కలముదఞ్చయతి॥ ౫౦॥ బా
లాకటాక్ష సూత్రిత మసృణ నేత్రత్రిభాగ కృత భాష్యమ్। కవిమాణవికా
దూతీ వ్యాఖ్యాత మధీయతే భావమ్॥ ౫౧॥ మసృణపదరీతిగతయస్స
జ్జనహృదయాభిసారికాః స్వరసాః। మదనాద్వయోపనిషదో విశదా గో
వర్ధనస్యార్యాః॥ ౫౨॥ వాణీ ప్రాకృతసముచితరసా బలేనైవ సంస్కృ
తిం నీతా। నిమ్నానురూపనీరా కలిన్దకన్యేవ గగనతలమ్॥ ౫౩॥ ఆర్యా
సప్తశతీయం ప్రగల్భమనసా మనాదృతా యేషామ్। దూతీ రహితా ఇవ తే
న కామినీమనసి నివిశన్తి॥ ౫౪॥ రతిరీతి వీతవసనా ప్రియేవ శుద్ధాపి వా
ఙ్ముదే సరసా। అరసా సాలంకృతిరపి న రోచతే సాలభఞ్జీవ॥

అథాకారవ్రజ్యా.

౫౫ అవధిదినావధి జీవాః ప్రసీద జీవన్తు పథికజనజాయాః। దుర్లఙ్ఘ్యవర్త్మశై
లాస్తన్నాపిధేహి ప్రపాపాలి॥ ౫౬॥ అతివత్సలా సుశీలా సేవాకుశలా మ
నోనుకూలాపి। అజని వినీతా గృహిణీ సపది సపత్నీస్తనోచ్ఛేదే॥ ౫౭॥ అ
యి కూలనిచుల మూలోచ్ఛేదన దుశ్శీలవీచి వాచాలే। బకవిఘసపఙ్క్తిసా
రా న చిరాత్కావేరి భవితాసి॥ ౫౮॥ అయి వివిధవచనరచనే దదాసి వ

ఽ౫ సత్కావ్యప్రశంసా.

౫౫ కశ్చిద్వనభఙ్గాక్రాన్తాం ప్రపాపాలికామాలోక్య తాం ప్రత్యాహ.

౫౬ సే చతురే ప్రహారాన్తరం- కృతపరిణయాన్తరం నాయకమనూ
ఢానాం నాయికాం కాంచిదుపవిశతి- యద్వా కాచిత్తస్యాశ్చిద్వృ
త్తం వక్తి.

౫౭ కశ్చిద్గృహేఽస్వాదపతీం నిజకులవిద్వేషిణీం అన్యాసక్త్యా-య
ద్వా సంకేతనికుఞ్జోచ్ఛేదకారిణీం కాంచిద్వ్యాధి విరహదుఃఖోద్రేకా
త్కాచిద్వక్తి.

౫౮ కాచిన్నాయికా పరపురుషసఙ్గమాయ ప్రలోభకారిణీం దూతీం
ప్రత్యాహ.

ష్ఠ్రింశరేసమానీయ।వ్యసనదివసేషు మాతిక్ష్వాపునస్త్వందర్శనీయాని॥
౫౯।అస్మిన్మ్లానిగ్లోకోలాఞ్ఛనముపదిశతు హీ యతో మాజః। తదపినముఞ్చతిసత్వాం వసుధాచ్ఛాయామివసుధాంశుః॥౬౦।అతిచాపలంవితన్వన్నంతర్నివసన్నికామ కఠినస్సః। ముఖరయసిస్వయమేతాంసద్వృత్తాం శఙ్ఖురివఘణ్టామ్॥ ౬౧॥అఙ్గేషుజీర్యతివరం ఖఙ్జనయానో ర్మనో భవప్రసరః। నపునరనన్తర్గర్భితనిధినిధరామణ్డలే కేళిః॥ ౬౨॥అన్ధత్వమన్ధసమయే బధిరత్వంబధిరకాల ఆలమ్బ్య। శ్రీకేశవయోః ప్రణయీప్రజాపతిర్నాభివాస్తవ్యః॥ ౬౩॥అయికోశకారకరుషేవనేచరాణాంపురోగుణోద్గారమ్। యన్నవిచార్యవిదారితజఠరస్త్వంసఖిలుతేలాభః॥
౬౪అగణితమహిమాలఙ్ఘిత గురురథ నేహస్తనద్వయ విరోధీ। ఇష్టాకీర్తిస్తస్యాస్త్వయిరాగః ప్రాణనిరపేక్షః। ౬౫।అపరాధాదధికంమాంవ్యథయతితవకపట వచనరచనేయమ్। శస్త్రాభిఘాతో నతథా సూచీవ్యధ వేదనాయాదృక్॥ ౬౬॥అసతీలోచనముకురే కిమపిప్రతిఫలతి యన్మనోవర్తి। సారస్వతమపిచక్షుస్సతిమిరమివతన్నలక్షయతి। ౬౭॥అన్యముఖేదుర్వాదో యఃప్రియవదనే సఏవపరిహాసః। ఇతరేన్ధనజన్మా యోధూ

---

౫౯ అపకీర్త్యాదినాస్వపరిత్యాగంసంభావయన్తీంనాయికాందూతీసమాధత్తే.

౬౦ మామియం దుర్వచనైర్దుఃఖయతీతివాదినం నాయకంప్రతినాయికాసఖీతవైవాయమపరాధోనతస్యాఇతివక్తి.

౬౧ కయోశ్చిద్యూనోః సఙ్కేతనికేతనాభావాదేవన సఙ్గమ ఇతికశ్చిత్కాంచిద్వక్తి- యద్వా- సఖీఅత్యంతగుప్తసఙ్కేతంవినానైవకార్యం కార్యమితినాయికాముపదిశతి.

౬౨ కశ్చిత్కాంచిదుపదిశతి.

౬౩ మూర్ఖసవిధకృత పాణ్డిత్యమనవాప్తతత్ఫలతయా ఖిన్నంకఞ్చిదన్యోక్త్యాసమాధత్తే.

౬౪ దూతీనాయికాప్రేమాతిశయంనాయకేవక్తి.

౬౫ కృతాపరాధసమాధానాయారబ్ధకపటంనాయకంనాయికావక్తి.

౬౬ కయోశ్చిద్గచ్ఛతోరసతీకటాక్షితమేకందృష్ట్వాపరేణజ్ఞాతంసర్వమిదం మయేత్యుదీరితేనకించిత్త్వయాజ్ఞాతుంశక్యమిత్యపరస్తంప్రత్యాహ- యద్వా వయస్యేనేదంజ్ఞాతమితి దుఃఖాల్లజ్జితం యువానంప్రత్యాహ.

౬౭ నాయకదుర్వాదకుపితాంనాయికాంసఖీసమాధత్తే.

ఘుసృణగురుభరశ్లాఘాభూమిః॥ ౧౮॥అయిసుభగకుతుకతరలా విచరసి ఘోరధ్వాన్తసారేణ। త్వయి మోహయతి వరాకీ పతితా మధుపీవ విషకుసుమే॥ ౧౯॥అయిముగ్ధగన్ధసిన్ధురశఙ్కామాత్రేణదన్తినోదళితాః। ఉపభుజ్యతే కరేణుం కేవలమిహ మత్కుణాః కరిణః॥ ౨౦॥అతివినయవామనతనుర్విగాహతే దేహళీంనవవధూః। అస్యాఃపునరారభటీంకుసుంభవాటీవిజానాతి॥ ౨౧॥అన్యగుణైర్గుణైః కిం ద్విత్రా అపి యత్ర సాక్షిణోవిరళాః। సగుణోఽగితేర్ద్యసా వనేచరం హరిణముపిహరతి॥ ౨౨॥అలులితసకలవిభూషాం ప్రాతర్బాలాం విలోక్యముదితాభిః।ప్రియశరణీవీత్యయావకమధనిశ్వసితంసపత్నీభిః॥ ౨౩॥అయి లజ్జావతిసర్వరనిశిభరతనిస్పృహాఙ్గిసుఖసుప్తే। లోచనకోకనదచ్ఛదమున్మీలయ సుప్రభాతం తే॥ ౨౪॥అమిళితవదనమపీడితవక్షోరుహమతివిదూరజఘనోరు। శపథశతేనభుజాభ్యాం కేవలమాలిఙ్గితోఽస్మితయా॥ ౨౫॥అతిపూజితతారేఽయం దృష్టిశ్శ్రుతిలఙ్ఘనక్షమా సుతను। జినసిద్ధాన్తస్థితిరివ సవాసనా కంనమోహయతి॥ ౨౬॥అలమవిషయభయలజ్జావఙ్చితమా

---

౧౮ దుష్టస్వభావంనాయకంనాయికాసఖీవక్తి.

౧౯ కస్యాశ్చిత్సవిధే కస్యచిత్తరుణమహాజనస్య గమనసంభావనయాస్యతరుణగమనవిరతావప్యతి జరద్వయోభిస్సాభుజ్యత ఇతి కశ్చిత్కంచిత్ప్రత్యాహ

౨౦ విలఙ్ఘతఇతిపాఠా. కేవలమేతస్యాలజ్జావత్త్వదర్శనమాత్రేణభవద్భిర్నవిశ్వసితవ్యమితికశ్చిద్వయస్యంప్రతివక్తి.

౨౧ పరరఞ్జకగుణానామేవగుణత్వమ్ నత్వరఞ్జకానామిత్యాహ.

౨౨ ముదితంప్రాగితిపాఠా. నాయికాసఖీసపత్నీసఖీంప్రతివక్తి.

౨౩ రాత్రౌ రతిసదనగమనేఽతిలజ్జాంనాటయన్తీం నాయికాంప్రతిసఖీప్రాతర్వక్తి-సుప్రభాతన్త ఇత్యనేన యయారీత్యా రాత్రిరతివాహితా తథైవరీత్యాదినమప్యతివాహ నీయమితి పరిహాసోవ్యజ్యతే.

౨౪ కశ్చిదసమయఏవ రతమర్థయమానఃకయాచిన్నాయికయా రతిచిహ్నోత్పత్తిభియా తదీయప్రేమహతాభ్యాం కేవలమాలిఙ్గిత స్తద్వృత్తంస్వవయస్యంప్రత్యాహ- యద్వా విస్రమ్భనవోఢావృత్తంకశ్చిద్వక్తి.

౨౫ కశ్చిత్కంచిద్వక్తి- యద్వా సఖీవచనమేతత్.

౨౬. కృతరతిలజ్జాసాధ్వసాం నవోఢాంనాయికాం ప్రలోభయితుంకస్యాశ్చిద్వృత్తంసఖీవక్తి ఏవంచతవాగ్రేఏకమేవ భవిష్యతీత్యతోఽద్యవాస్మద్వచనేన లజ్జాభయాదిపరిత్యజ్య ప్రియసన్నిధౌగచ్ఛేతి.

త్మానమియ మియస్స్వకుదయమ్। నవపరిచితదయితగుణా శోచతినాంశతి
శయనసఖీః॥ ౨౭॥అనురాగవర్తినా తవవిరహేణోగ్రేణ సాగ్నిహి
తాఙ్గీ। త్రిపురరిపుణేవ గౌరీవరతనురర్ధావశిష్టైవ॥ ౨౮॥ అన్యప్రవణే
ప్రేయసి విపరీతేస్రోతసీవవిహితాస్థాః। ఉద్గతిమిచ్ఛన్త్య స్సఖిభవన్తి విఫ
లప్రయాసాస్స్యాః॥ ౨౯॥ అధికస్సర్వేభ్యోయః ప్రియః ప్రియేభ్యో హ్యతి
స్థితస్సతతమ్। సలు తతివిరహేజీవః కస్మైస్యాత్త్వమివసమ్యాగే॥ ౩౦॥అ
నయనపథే ప్రియేన వృథా తథాదృశ్యైవ దుస్స్వాప్నే. మ్లానైవ కేవలంని
శితపనశిలావాసరేజ్వలతి॥ ౩౧ అవిభావ్యా మిత్రే స్థితిమాత్రేణైవ
నన్దయన్తయితఃకరహసివ్యపదేశాదయమర్థఇవారాజకేభోగ్యః॥ ౩౨॥అ
శ్రావిరపరాధాన్మమైథ్యంకథయ మస్మత్సుఖం వీక్ష్య। అభిధీయతే నకిం య
ది నమానచోరాననః కితవః॥ ౩౩॥అన్యోన్యస్య మనుస్రోత మనుస్యదధా
న్యత్తటాత్తటం భజతోః। ఉదితేర్కేఽపి న మాఘస్నానం ప్రవసమాప్య
తేయూనోః॥ ౩౪॥అయిచూతవల్లి ఫలభరనతాఙ్గినిష్వగ్వి కాసి సౌ
రభ్యే। శ్వపచఘటఖర్పరాజాల్యంకిల ఫలితాపి విఫలైవ॥ ౩౫॥అ
ఙ్గలిరకారిలోకైర్నానిరనాథైవ రఙ్గతాజగతీ। సంధ్యాయాఇవన స
తిస్సల్పాపి సఖేసుఖాయైవ॥ ౩౬॥అగృహీతానునయాం మాముపేక్ష్య
సఖ్యోగతా బతైకాహమ్। ప్రసభం కరోషి మయి చేత్త్వదుపరివపురద్య
మోక్ష్యామి॥ ౩౭॥అస్థిరరాగః కితవో మానీచపలోవిదూషక స్త్వమసి।

౨౭ నాయకంప్రతి నాయికావిరహం సఖీవక్తి.
౨౮ అన్యనాయికానునిమ్ననమతోస్వక్త్వాస్వస్మిన్నాధిక్యమావేద్యతే
౨౯ నాయికావిరహాతిశయం సఖీనాయకంవక్తి.
౩౦ సర్వథాపరాఙ్గనా సక్తమన్యేనంమానమానయ యతఇతోఽయం
గమిష్యతీతివాదినీం సఖీం కాంచిన్నాయికావక్తి.
౩౧ సఖీనాయికం శిక్షయతి.
౩౨ నాయికాంప్రతి నాయకోవక్తి- ఆదౌనాయకస్యవచనంశ్రుత్వా
పశ్చాత్ నాయికాసఖీవక్తి.
౩౩ కయోశ్చిదనురాగం కశ్చిద్వక్తి.
౩౪ కశ్చిద్యౌవనశాలినీంనాయికా మన్యోన్యాదుర్జనసంగతిశాలినీత్వ
మస్మాకమనుపయుక్తేతివక్తి.
౩౫ ప్రతిష్ఠాపుఞ్జస్వరం స్వల్పమపిజీవసంశమిచ్ఛన్తి కశ్చిద్వక్తి.
౩౬ నాయికానాయికంవక్తి
౩౭ నాయికాసఖీ నాయకంవక్తి.

మమ సఖ్యాః పతని కరేపశ్యామి యుజార్యథాధవని॥ ౮౮॥ అకరుణకా
తరమనసో దర్శితనీరాని రన్తరా శేయమ్। త్వామనుధావతివిముఖం గఙ్గే
వభగీరథం దృష్టిః॥ ౮౯॥ అన్తఃకలుష స్తమ్భితరసయా భృఙ్గారునాళ
యేవమమ। అప్యున్ముఖస్యవిహితా వరవర్ణిని నత్వయాతృప్తిః॥ ౯౦॥ అ
యి సరశే సరశతరోర్మదముదితద్విపకపోలపాలేశ్య। అన్యోన్యముగ్ధగ
న్ధవ్యతిహారః కషణమాచష్టే॥ ౯౧॥ అస్యాః కరరుహఖణ్డితకాణ్డపటప్ర
కటితా దృష్టిః। పటవిగళితనిష్కలుషాస్వదతేపీయూషధారేవ॥ ౯౨॥ అ
స్యాః పతిగృహగమనే కరోతిమాతాశ్రుపిచ్ఛిలాంపదవీమ్। గుణగర్వితా పు
నరసౌ హసతి శనైశ్చక్రురుదితముఖీ॥ ౯౩॥ అఙ్కే నివేశ్య మాణిత
దృశశ్శనైరకరుణేతిశంసన్త్యాః। మోక్ష్యామి వేణిబన్ధం కదానఖైర్గన్ధతైలా
క్తైః। ౯౪॥ అలమనలఙ్కృతిసుభగే భూషణముపహాస విషయమిత
రాసామ్। కురుషేవవస్పతిలతా ప్రసూనమివ వన్ధ్యవల్లీనామ్॥ ౯౫॥ అ
బుధా అజజ్ఞమా అపి కయాపిగత్యా పరంపదంప్రాప్తాః। మన్త్రిణ ఇతి కథ్య
న్తే నయబలవటికా ఇవ జనేన॥ ౯౬॥ అతిశీలశీతలతయా లోకేషు
సఖీమృదుప్రతాపానః। తృణవాద్యదహ్యమానః ప్రతాపమస్యాః ప్రియో
వేద। ౯౭॥ అన్యాఙ్గపిగృహిణీతి ధ్యాయ న్నుఖలషితముఖిలమాప్నో
తి। పశ్యన్పాషాణమయీః ప్రతిమా ఇవ దేవతాత్వేన॥ ౯౮॥ అనుపే

---

౮౮ నాయికాసఖీ క్వచిద్గచ్ఛన్తం నాయకం ప్రతి నాయికానస్థంవక్తి
౮౯ అప్రకటితమానాం నాయికాం నాయకోవక్తి.
౯౦ కథమనేననాయకేన మమాస్తి సంగతిరితి లోకే ప్రసిద్ధిరితి వాదినీం
నాయికామన్యోక్త్యావక్తి.
౯౧ కయాచనవిలోకితః కశ్చిత్తస్యాః విలోకనసుఖం స్వసఖాయం
౯౨ కశ్చిత్కాంచిద్వక్తి. [వక్తి.
౯౩ పథికాశంసనమేతత్.
౯౪ కథమకృతభూషణా హమాగమిష్యామీతివాదినీం దూతీవక్తి-యద్వా
సర్వాసామన్యాసాం భూషణంనమహ్యమితి ఖిన్నాంసఖీసమాధత్తే.
౯౫ కశ్చిత్కాంచిన్నిన్దతి.
౯౬ ఆత్యన్తాభిమానశాలినీ మత్సఖీతి వాదినీం సపత్నీ సఖీం నాయికా
సఖీవక్తి.
౯౭ యదీయముత్కృష్టగుణాతస్త్యే తదీయనాయకః కథమన్యాసక్
క్త ఇతివాదినీం కాంచిన్నాయికాసఖీవక్తి.
౯౮ గర్వశాలినంనాయకం నాయికాసఖీముపదిశతి.

త్వనీచభావం బాలకవరితో గభీరమధురస్య। అస్యాః ప్రేమ్ణః పాత్రే సభవసి సరితో రసస్యేవ॥ ౯౯ ।అధివాసనమాధేయం గుణమార్గమపేక్షతే నచ గ్రథనామ్। కలయతి యువజనమాళిం కేతకకలికా స్వరూపేణ। ౧౦౦ ।అపనీతనిఖిలతాపాం సుభగస్య కరేణ వినిహితాం మ్బవతా। పతిశయనవారపాళిజ్వరౌషధం వహతి సామాలామ్। ౧ అగణితగుణేన సున్దరకృతాచారిత్రముపృ్యదాసీనం। భవతానన్యగతిస్సా విహితావర్తేనతరణిరివ।

౨ అనురక్తయానయా పునరాగతయేస్థాపితోత్తరీయస్య। అస్యైకవాసనస్తవ సర్వయువభ్యోఽధికా శోభా॥ ౩ అర్థః ప్రాణిత్యేకో మృత ఇశరోమే విధుస్తదస్యేవ సుధయేవ ప్రియయా పధి సజ్జత్యాలిఙ్గితార్థస్య॥ ౪ అవధీరితోపి నిద్రామిషేణ మాహాత్మ్యమస్పృణయా ప్రియయా। అవబోధితోఽస్మి చపలో బాష్పస్తిమితేన తల్పేన॥ ౫ అయిశబ్ద మాత్రసామ్యాదాస్వాదితశర్కరస్య। తవ పధిక స్వల్పో రసనాచ్ఛేదః పురతో జనహాస్యతా మహతీ॥ ౬ అభినవయౌవనదుర్జయ విపక్షజనహన్యమానమానాపి। సూనోః పితృప్రియత్వాద్విభర్తి సుభగామదం గృహిణీ॥ ౭ అవమానితమివ సంప్రతి గురుణా గ్రీష్మేణ దుర్బలం శైత్యమ్। స్నానోత్సుకతరుణీస్తన కలశనిబద్ధం పయో విశతి

౮ అలసయతి గాత్రమఖిలం క్లేశం మోచయతి లోచనం హరతి। స్వాపఇవ ప్రేయాన్మమ మోక్తుం న దదాతి శయనీయమ్॥ ౯ అంసావ

---

౯౯ సఖీనాయికామన్యోక్త్యా స్తౌతి.

౧౦౦ నాయికాసఖీ నాయకం వక్తి.

౧ నాయికాసక్తం దుశ్శీలనాయకే నాయికా వక్తి.

౨ అయం నాయకః సకలతరుణేభ్యో భాగ్యశాలీతి కంచన కాచిద్వక్తి.

౩ కశ్చిత్స్వస్య సఖాయం వక్తి.

౪ కఠినహృదయాపి కోమలహృదయా మన్నాయికేతి కశ్చిద్వక్తి.

౫ స్వనామైక్యాదన్యాఙ్గనా గృహీతదర్శనం కాచిద్వక్తి.

౬ కాచిత్కస్యాశ్చిద్వృత్తం వక్తి- సూనోః పితృప్రియత్వాద్విభర్తి సుభగామదమితి.

౭ కశ్చిత్స్నానోద్యతకామినీకుచమవలోక్య వ్యాజేన యాత్వత్సఙ్గః కామోహామితివక్తి-యద్వా గ్రీష్మనిర్జితస్య శైత్యస్య యథాత్వత్కుచకలశ ఏవ శరణం తథా మన్మథనిర్జితస్య మమాపీతి భావః.

౮ కథమతిచిరకాలేపి సంవృత్తే శయనాగారాన్న నిర్గచ్ఛసీతి వాదినీం

౯ కశ్చిత్కాంచిద్వక్తి. [సఖీం నాయికా వక్తి

లమ్బికరధృతకచపదముషేకధవళినఖరేఖా । ధౌతాధరనయనం వపు రస్త్రమనఙ్గస్య శరనిశితమ్॥ ౧౦ అవినిహితం వినిహితమివ యువసు స్వచ్ఛేషు వారవామదృశః । ఉపదర్శయన్తి హృదయం దర్పణబిమ్బేష్వివ వదనమివ॥ ౧౧॥ అతిలజ్జయాత్మనైవ ప్రకటః ప్రేయానకారి నిభృతోఽపి । ప్రాసాదమౌళిరుపరి ప్రసరన్త్యా వైజయన్త్యేవ॥ ౧౨॥ అన్యోన్యగుణగ్రథనమహాగాఢావః పదార్పణైర్బహుభిః । ఖలమపితుదన్తి మేథీభూతం మధ్యస్థమాలమ్బ్య॥ ౧౩ అర్థగ్రహేణ న తథా వ్యథయతి కటుహాసితైర్యథా పిశునః । రుధిరాదానాదధికం ధునోతి కర్ణే క్వణన్మశకః॥

౧౪॥ అగ్రేలఘిమా పశ్చాన్మహతాపి పిధీయతే న హి మహిమ్నా । వామన ఇతి త్రివిక్రమమభిదధతి దశావతారవిదః॥ ౧౫॥ అగ్రేస్తనన్ధయస్తవ చరణే పరిచారకాః ప్రియః పృష్ఠే । అస్తి కిమలబ్ధమధికం గృహిణి యదాశఙ్కసే బాలామ్॥ ౧౬ అధర ఉదస్తః స్మితమామీలితమక్షిలోలితో మౌళిః । ఆసాదితమివ చుమ్బనసుఖమస్పర్శేఽపి తరుణాభ్యామ్॥ ౧౭ అతిరభసేన భుజోఽయం వృతివివరేణ ప్రవేశితస్సదనమ్ । దయితస్పర్శోచ్ఛ్వసితో నాగచ్ఛతి వర్త్మనా తేన॥ ౧౮ అమ్బరమధ్యనివిష్టం తవేదమతిచపలమలఘుజఘనతటమ్ । చాతక ఇవ నవమభ్రం నిరీక్ష్యమాణో న తృప్యామి॥ ౧౯ అయమస్తకారసిన్ధురభారాక్రాన్తావనీభరాక్రాన్తః । ఉన్నతపూర్వాద్రిముఖః కామణస్సన్ధ్యాప్రసముద్వమతి॥ ౨౦ అస్త

---

౧౦ వేశ్యాసక్తం కఞ్చన కాచిదుపదిశతి- ఏవం చైతాసాం ప్రేమభ్రమేణ యే సమాసక్తాః భవన్తి తేఽత్యన్తమూర్ఖా ఇతి. [ఖీవక్తి.

౧౧ అహమస్మిన్నాసక్తేతి కథం లోకప్రసిద్ధిరితి వాదినీం నాయికాం స

౧౨ మధ్యస్థావలమ్బనేన సఙ్ఘటితవాగ్భిః ఖలజనోఽపి సుశక్యమితి కశ్చి

౧౩ దుర్జనవాక్యమతిదుస్సహమితి కశ్చిద్వక్తి. [ద్వక్తి.

౧౪ ప్రథమసంజాతలాఘవస్యోత్తరకాలీన గౌరవత్వేఽపి న తదపగచ్ఛతీతి కశ్చిద్వక్తి- ఏవమ్పరమేశ్వరస్యాప్యేతాదృశీగతిస్తత్ర కావార్తా మనుజస్యేతి- ఏవఞ్చ తథా కర్మ కర్తవ్యం యథారమ్భ ఏవ ప్రతిష్ఠా భవతీతి.

౧౫ కాచిన్నవీనసపత్నీశఙ్కితాం సమాధత్తే.

౧౬ కయోశ్చిదాసక్తిం కశ్చిద్వక్తి.

౧౭ కశ్చిత్కస్యచిదవస్థాం కఞ్చిత్ప్రతివక్తి.

౧౮ నాయకో నాయికాం వక్తి. [వక్తి.

౧౯ ప్రాతఃకాలో జాతః ఉపపత్తిర్నిస్సార్యతామితి నాయికాం సఖీ

౨౦ మూర్ఖేష్వేవ మూర్ఖసమావేశో న పణ్డితేష్వితి కశ్చిద్వక్తి.

ర్భ్యాతో౽సి వసతి జడే జడశ్శిశిరమహసి హారిణ ఇవ। అజడే శశీవ తపనే సతు ప్రవిష్టో౽పి నిస్సరతి॥ ౨౧ అగణిత జనాపవాదాత్త్వత్పాణి స్పర్శహర్షతరళేయమ్। ఆయాస్యతో౽వరాకీ జ్వరస్య తల్పం ప్రకల్పయతి॥

౨౨ అప్యేకవంశజనుషోః పశ్యత పూర్ణత్వతుచ్ఛతాభాజోః। జ్యాకార్ముకయోః కశ్చిద్గుణభూతః కశ్చిదపి భర్తా॥ ౨౩ అభినవకేళిక్లాన్తా కలయతి బాలా శ్రమేణ ఘర్మామ్భః। జ్యామర్పయితుం నమితా కుసుమాస్త్రైధనుర్లతేవ మధు॥ ౨౪ అవిరతపతితాశ్రువపుః పాణ్డుస్నిగ్ధం తవోపనీతమిదమ్। శశధౌత మాజ్యమివ మేస్మరశర దాహవ్యథాం హరతి॥

౨౫ అన్తర్నిపతితగుఞ్జాగణరమణీయశ్చకాస్తి కేదారః। నిజగోపీవినయవ్యయభేదనవిదీర్ణహృదయ ఇవ॥ ౨౬ ఉపమానాతీతమిదమిదమితి రుదతీ ప్రతివేశినేఙ్గమఙ్గమియమ్। రోషమిషదళితలజ్జా గృహిణీ దర్శయతి పతిపురతః॥

ఆకారవ్రజ్యా.

౨౭ ఆన్తరమపి బహిరివ హి వ్యఞ్జయితుం రసమశేషతస్సతతమ్। అసతీ సత్కవిసూక్తిః కాచఘటీ చ త్రయం వేద॥ ౨౮ ఆలోక ఏవ విముఖీ క్వచిదపి దివసేన దక్షిణా భవసి। ఛాయేవ తదపి తాపం త్వమేవ మే హరసి మానవతి॥ ౨౯ ఆజ్ఞా కాకుర్వ్యాచ్ఛాఠ్యే హాసితం చ కుష్కరుదితం చ। ఇతి విధువసపాఙ్గిత్వం ధ్యాయన్ తస్యానత్యహ్యామి॥ ౩౦ ఆ

---

౨౧ దూతీ నాయికా త్వయ్యాసక్తేతి వైద్యం వక్తి.

౨౨ ఏకవంశజన్యత్వేపి కస్యచిత్సమృద్ధిః కస్యచిన్నేతి కశ్చిత్సమాధత్తే.

౨౩ నాయికాసహచరీ నాయకం వక్తి-ఇదం విపరీతసురతవర్ణనమ్

౨౪ చిరవిరహఖిన్నాం నాయికాం నాయకో వక్తి.

౨౫ ఏతస్యాస్సమ్భోగస్థానం కేదార ఇతి కశ్చిద్వక్తి.

౨౬ కశ్చిన్నాయికాయావృత్తజ్ఞః కశ్చిద్వక్తి-పతిపురతో౽ప్యేతాదృశకర్తవ్యతానిపుణాః స్త్రియో భవన్తీతి న సర్వథా విశ్వాసస్తాసాం విధేయ ఇతి.

౨౭ ప్రసాదరూపగుణవత్వాదేవ సత్కావ్యత్వమితి కశ్చిద్వక్తి-యు ద్యాక్వచిదన్యత్ర విహితకేలిః కథం నమయ్యనురాగం దర్శయసీతి వాదినం నాయకం నాయికా వక్తి.

౨౮ కశ్చిన్నాయికాం వక్తి.

౨౯ కశ్చిత్సఖాయం ప్రతి స్వనాయికాచాతుర్యం వక్తి-ఏవంచ ఏతాదృశనాయికా సురతధ్యానం సమ్యక్.

౩౦ కాంచిన్నాయికాం సఖీ సమాధత్తే మాకురు భగ్నాశ్యారం ప్రేమ ఏవం

జ్ఞాపయిష్యసి పదం దాస్యసి దయితస్య శిరసి కిం త్వరసే। ఆసమయమాని
నిముగ్ధే మా కురు భగ్నాంకురం ప్రేమ॥ ౩౧ ఆసాద్య భఙ్గమనయా
ద్యూతే విహితాభిరుచిత కేళిపణే। నిస్సారయతాక్షానితి కపటరుషా త్సారి
తాస్సఖ్యః॥ ౩౨ ఆదరణీయగుణా సఖి మహతా నిహితాసి తేన శిరసి త్వ
మ్పాత్రవలాఘవదోషోయం సాధవతా కేవ యచ్ఛలసి॥ ౩౩ ఆర్ద్రమపి స్తన
జఘనాన్నిరస్య సుతను త్వయైతదున్ముక్తమ్। ఖస్థమవాప్తమివ త్వాం తప
నాంశూనంశుకం పిబతి॥ ౩౪ ఆరోపితా శిలాయామశ్మేవ త్వం స్థిరేతి మన్త్రే
ణ। మగ్నాపి పరిణయాపది జారముఖం వీక్ష్య హసితైవ॥ ౩౫ ఆయా
తి యాతి ఖేదం కరోతి మధు హరతి మధుకరీ వాన్యా। అధిదేవతా త్వమేవ శ్రీ
రివ కమలస్య మే మనసః॥ ౩౬ ఆసాద్య దక్షిణాం దిశమవిలమ్బం భజతి
సోత్తరాం తరణిః। పురుషం హరన్తి కాన్తాః ప్రాయేణ హి దక్షిణా ఏవ॥
౩౭ ఆదానపానలేపైః కాశ్చిద్గరళోపతాపహారిణ్యః। సదసి స్థితైవ సి
ద్ధౌషధివల్లీ కాపి జీవయతి॥ ౩౮ ఆన్దోళలోలకేశాంచలకాఞ్చీం కిం
కిణీగణక్వణితామ్। స్మరసి పురుషాయితాం తాం స్మరచామర చిహ్నయ
ష్టిమివ॥ ౩౯ ఆక్షేపసి కర్ణమన్త్రైరిత్థైవ బద్ధో బలిస్త్వయా మధ్యే। ఇతి
జితసకలవదాన్యే తనువా నేల జ్జసే తన్వి॥ ౪౦ ఆక్షేపవచనలఙ్ఘనకే

చ వృద్ధే ప్రేమ్ణి సర్వమేతాదృగ్విధానం యుక్తమితి ప్రీత్యా స్వాధీనతాం
నీత్వా వశ్యాత్ప్రకరణముచితమితి.

౩౧ నాయకస్స్వస్య సఖాయం వక్తి- తేన చైతాదృశీనాన్య చాతురీతి.

౩౨ సఖీ నాయికాముపదిశతి.

౩౩ కశ్చిన్నాయికాం నాయకో వక్తి- అచేతన మంశుకమపి త్వత్స్ప
ర్శమాగమాయత వస్తపతి తత్ర కావార్తా సచేతనస్య మమేతి భావః.

౩౪ కశ్చిత్ప్రస్యాశ్చిచ్చేష్టాం వక్తి- విపత్తౌ పతితాపి స్థిరా భవేతి మ
న్త్రేణ ప్రార్థితాపి జారముఖమవలోక్య హసనేన స్వస్య చిన్తావిహీన
త్వం ప్రదర్శయతి.

౩౫ అన్యాఙ్గనాగమనఖిన్నాం నాయికాం నాయకస్సమాధత్తే.

౩౬ సఖీ నాయికాముపదిశతి.

౩౭ కశ్చిదన్యోక్త్యా నాయికాం స్తౌతి తస్యా దర్శనమాత్రేణ అ
హం జీవామి ఇతి నాయికా సఖీం ప్రతి నాయకో వక్తి.

౩౮ నాయికాసఖీ నాయకం వక్తి.

౩౯ నాయకో నాయికాం వక్తి.

౪౦ కశ్చిదత్యన్త నాయికాసక్తం కంచిద్వక్తి.

శగ్రహకేళిషుతుకతరళేన। స్త్రీణాం పతిరేకో గురురితి ధర్మం న శ్రావితా సుతనుః॥ ౪౧ ఆగచ్ఛతాన లేఖిత పృష్ఠే నార్ధీవరాటకేనైవ। ముషితాస్మి తేనజఘనాంశుకమపివోఢుం నశక్తైవ॥ ౪౨ ఆకుంచితైకజఙ్ఘం దరావృతోర్ధ్వోరుగోపితార్ధోరు। సుతమాశ్వసితక్రమనమదుదరస్ఫుటనాభిశయనమిదమ్॥ ౪౩ ఆదాయధనమనల్పం దదానయా సుభగతావకం దాసః। ముగ్ధారజకగృహిణ్యాకృతాదినైఃకతి పర్వైర్నిస్స్వః॥ ౪౪ ఆస్తాం వరమవకేశీ మాదోహదమస్యరచయపూగతరోః। ఏతస్మాత్ఫలితాదపికేవలముద్వేగమధిగచ్ఛ॥ ౪౫ ఆరబ్ధమబ్ధిమథనం స్వహస్తయితాద్విజత్వమమరైర్యత్। ఉచితస్తత్పరిణామో విషమం విషమేవ యజ్జాతమ్॥ ౪౬ ఆవర్జితాలకాయాశ్శ్వాసోత్కమ్పస్తనార్పితైకభుజమ్। శయనంరతివివశతనోఃస్మరామిశిథిలాంశుకంతస్యాః॥ ౪౭ ఆభ్రూమఙ్గారోయ మరుణశ్యామలరుచిరాస్థినిర్గతస్నేహః। నవకమఠకర్పరపుటాన్మార్ధ్యోర్ధ్వంగతస్స్మరతి॥ ౪౮ ఆభఙ్గురా బహుగుణా దీర్ఘాస్వాదప్రవాప్రియాదృష్టిః। కర్షతిమనోమదీయంప్రహ్లాదమీనంబడిశరజ్జురివ॥ ౪౯ ఆలపయథాయథేచ్ఛనియుక్తంతవకితవ కిమపవారయసి। స్త్రీజాతిలాఞ్ఛనమసౌజీవితరంకాసఖీసుభగా॥ ౫౦ ఆస్వాదితోసి మోహాద్వ్రతవిదితా వదనమాధురీభవతః। మధులిప్తక్షురరసనా

---

౪౧ నాయికా నాయకాకస్మికసఙ్గం సఖీంవక్తి.

౪౨ ప్రణయకోపమవలమ్బ్య సుప్తాంనాయికాం దృష్ట్వా నాయకం ప్రతిసఖీవక్తి-యద్వా సురతశ్రాన్తాశయనజాతివర్ణనమేతత్.

౪౩ సఖీనాయికాసక్తివిశేషంనాయకంప్రత్యాహ-ఏవంచ త్వదఙ్గసఙ్గవసనదర్శనమాత్రేణ ధనవ్యయమపి నగణయతి తత్ర కా వార్తా త్వదఙ్గసఙ్గ ఇతి. [క్త్యావక్తి.

౪౪ కస్యచిద్దుష్టస్యాధికారదానాయ ప్రణయశాలినం కశ్చిదన్యో

౪౫ దుష్టావలమ్బః పురస్సరారబ్ధ కార్యస్యావశ్యమనర్థజనకత్వమితి కశ్చిదన్యోక్త్యావక్తి-ఏవంచామరాణా మప్యేతాదృశగతి స్తత్ర కా వార్తా మనుజస్యేతి.

౪౬ సురతశ్రాన్తనాయికా స్వాపవర్ణనమేతత్.

౪౭ నాయకోనాయికాంవక్తి.

౪౮ కశ్చిత్కాఞ్చిత్ప్రతివక్తి.

౪౯ నాయికాసఖీ నాయకంవక్తి.

౫౦ కాచిన్నాయికా నాయకంప్రతి అన్యోక్త్యావక్తి.

చ్ఛేదాయపరంవిజానాసి॥ ౫౧ ఆకృష్టిభగ్నకటకం కేనతవప్రకోష్ఠ మూలం సుభగే। ధన్యేనభుజఙ్గాశ్లేషం గ్రాహ్యం మదనస్య రాజ్యమివ॥

౫౨ ఆరుహ్యదూరమగణితరాగ్రక్లేశా ప్రకాశయన్తీస్వామ్। వాత ప్రతీచ్ఛనపటీవహిత్రమివహరసిమాంసుతను॥ ౫౩ ఆయాసః పర హింసా వైతంసికసారమేయతవసారః। త్వామపసార్యవిభాజ్యః కురఙ్గఏ షోధునైనాన్యైః॥ ౫౪ ఆనయతి పథికతరుణం హారిణ ఇహ ప్రాప యన్నివాత్మానమ్। ఉపకలమగోపికోమలకలమావళికబళనోత్తరళః॥

౫౫ ఆసీదేషయథార్థః కిముపితదానాయమూహతో హ్యాహ। నిష్ఠురభాషా దధునాకటూనిరటతిసఖిపటహఇవ॥ ౫౬ ఆజ్ఞాకరశ్చతాడన పరి భవసహనశ్చ సత్యమహమస్యాః। నతుశీలశితిలేయం ప్రియేతరద్వక్తుమపి వేద। ౫౭ ఆధాయ దుగ్ధకలశే ముగ్ధానంక్లాన్తదోర్లతా గోపీ। అ ప్రాప్తపారిజాతా ద్రివేదోషంః వేశయతి॥ ౫౮ ఆస్తాంమానః కథనం సఖీముఖాదయినివేద్య దుర్వినయే। శిథిలితరతిగుణ గర్వామమాపి సాఽజ్ఞి తా సుతనుః॥ ౫౯ ఆవర్తైరాతర్పణ శోభాండిణ్డీర పాణ్డురైర్దధ తీ। గాయతిముఖరితసలిలా ప్రియసఙ్గమమఙ్గళంమురళా॥

---

౫౧ అనాస్వాదితనాయకరసాం సామాన్యవనితాం సఖీవక్తి-ఏవంచ
యస్యతవపాణిస్పర్శోభవితా సమదనమహీపతిరేవేతి-యద్వాఅవివాహి
తాం కాచిత్కాంచిద్వక్తి.
౫౨ కశ్చిత్కాంచిద్వక్తి. [వదతి.
౫౩ కేషాంచిదాశ్రయేణ కంచిదపకర్తుముద్యతంకశ్చిదన్యోక్త్యా
౫౪ మ్యగోపి స్వార్థమేతాదృశ కర్మకర్తుంవిజానాతి తత్ర కావా
ర్తా మనుజస్యేతి- ఏనమేతస్యాః దర్శయిత్వా ఆసక్తిముత్పాద్యైతస్యాః
ధనమనేనభుజ్యత ఇతి కశ్చిత్కాంచిద్వక్తి. [సీంసఖీంనాయికావక్తి.
౫౫ కింత్వయేదృశముకారి యేనాయమధునాన్యాదృశం వక్తి ఇతివాది
౫౬. స్వచ్ఛేష్టితమిదమాకర్ణ్యనాయికా కింకింనకరిష్యతీతి వాదినీంనాయి
కాసఖీంనాయకోవక్తి. [కశ్చిద్వక్తి.
౫౭ ఏతస్మాదిదంభవిష్యతి వవేత్యవిచార్యకార్యకారిణమన్యోక్త్యా
౫౮ కశ్చిన్నాయికా సాధుత్వం స్వస్యసఖాయవక్తి.
౫౯ కాచిత్ప్రియాగమనోత్సవనైమిత్తికం భిత్త్యాదౌ తణ్డులాద్యుజ్జ్వల
పిష్టద్రవలిప్తకరతలాదినా చిత్రకరణ మఙ్గళగానరూపాతర్పణవిధానమన్య
జనభీత్యాస్నానావసర ఏవావర్తాదిచ్ఛద్మనా కరోతీతి కాచిత్కాంచిద్వ
క్తి- నాయికాచేయం పరకీయా.

ఇకారవ్రజ్యా.

౬౦ ఇయమున్నతింగతిం హరన్తీ నేత్రనికోణం చవిదధతీపురతః। నపి జానీమః కింతవ వదతి సపత్నీ వదినని ద్రా॥ ౬౧ ఇదమనుభవ యథ్తి శన్నత హారగుణాన్తర్గతైకకుచముకుళమ్। గుళికాధనురివ బాలా వపుః స్మరశ్శ్రి యతిపుత్త్రకేన॥ ౬౨ ఇహాశిఖరిశిఖాలమ్బి నివినోద దరవఝృష్టి తరుహారిణే। పశ్యాఖిలపతిపతితుం విహాగీనిజనీడమోహేన॥ ౬౩ ఇక్షుర్న్యాదీ ప్రవాహోఽద్యాతం మానగ్రహశ్చ తేనుతను। భ్రూలతికాచతవేయం భఙ్గేరసమధికమావహతి॥ ౬౪ ఇహారామావటతి సతుష్యతుఙ్గ యి తాయదవలోకనేజ్వరితా। ఇతి బలిభుజ్యతి గోపేవిహాసతినీపాన్తరేకృష్ణః॥ ౬౫ ఇన్దోరివాస్య పురతో యద్విముఖీ సా పవారణా భ్రమసి। తత్కథయ కిన్నుదురితం సఖిత్వయా ఛాయయేవకృతమ్॥ ౬౬ ఇహాకపటతుకతరళితద్విశివిశ్వాసం తురఙ్గ కింతురుషే। తవరథస తరళితేయం వ్యాధవధూర్వ్యాలథావలతే॥ ౬౭ ఇహావహతిబహుమహోదధివిభూషణా మానగర్వమియముర్వీ। దేవస్యకమఠమూర్తేర్న్యపృష్ఠమపి సఖిలమాప్నోతి॥

ఈకారవ్రజ్యా.

౬౯ ఈర్ష్యారోషజ్వలితో నిజపతిసఙ్గం విరచన్త్యయంస్తస్యాః। చ్యు

---

౬౦ రాత్రిరత్రశమసుప్తాం నాయికాం సఖీశిక్షయితుంవక్తి - నాయికాచేయం పరకీయా.

౬౧ కశ్చిత్స్వస్య సఖాయంవక్తి. [తరుహారిణే శాఖామృగే.

౬౨ వ్యవాయస్థైర్యాయ కాన్తచిత్తం వ్యాపేక్షం నాయికావక్తి

౬౩ మానినీంనాయికాం నాయకఃకుతూహలేన ప్రసాదయతి.

౬౪ కాచిన్నాయికాం వక్తి - ఏవంచైతత్సర్వం పరిత్యజ్య నాయకమాలిఙ్గయేతి.

౬౬ ఏతస్యాంవిశ్వాసే నైవవిధేయమితికశ్చిత్సఖాయమనుశాస్త్యావక్తి వ్యాధవధూః ఏవంచహింసకాతిశయాదుత్ప్రేక్ష్యతే వాలధావుచ్చైవలతే సన్నిహితాభవతి.

౬౭ కాచిన్మహత్తరనాయక సఙ్గ గర్వభాషిణీం కాంచి దుద్దిశ్యాస్యోక్త్యావక్తి-ఏవంచైతస్యాస్తత్ప్రస్తావలోకనమతిదుర్లభం తత్రకిముఃవాచ్యం తత్సఙ్గమాదితి ఏవంచమిథ్యాగర్వముద్వహసీతి.

౬౯ కశ్చిత్సఖాయంవక్తి-ఏవంచ తదీయజఘనధ్యానాదేవ ఏతాదృశానన్దస్తత్రకిమువాచ్య స్తత్ప్రాప్తావితి.

తవసనజఘనభావనసాన్ద్రానన్దేననిర్వామి॥ ౧౯ ఈశ్వరపరిగ్రహో-
చితమోహాస్యంమధుపకింముధాభ్రమసి। కనకాభిధానసారాపీతరసా
శితవకలికేయమ్॥ ౨౦ ఈషదవశేషజడిమా శిశిరేగతమాత్రఏవచిర
ముక్తైః। నవయావనేవతన్వినిషేవ్యతేనిర్భరంవాపీ॥

ఉకారవ్రజ్యా.

౨౧ ఉల్లసితభ్రూధనుషాతవపృథునాలోచనేనరుచిరాఙ్గి। అచలా
అపినమహాన్తఃకేచఞ్చలభావమానీతాః॥ ౨౨ ఉపనీయయన్నితమ్బే
భుజఙ్గముచ్చైరవలమ్బివిబుధైశ్శ్రీః। ఏకస్సమన్దరగిరిస్సఖిగరిమాణంసముద్వ
హతి॥ ౨౩ ఉల్లసితలాఞ్ఛనోఽయంజ్యోత్స్నావల్లీ సుధాకరస్స్ఫురతి
ఆసక్తకృష్ణచరణశ్శకటఇవ ప్రకటితక్షీరః। ౨౪ ఉపచారానునయా
స్తేకితవస్యోపేక్షితాస్సఖీవచసా। అధునానిష్ఠురమపి యదిసవదతికలికై
తవాద్యామి॥ ౨౫ ఉషసిపరివర్తయన్త్యా ముక్తాదామోపవీతతాంనీ
తమ్। పురుషాయితవైదగ్ధ్యం వ్రీడావతికైర్నకలితంతే। ౨౬ ఉడ్డీనా
నామేషాంప్రాసాదాత్తరుణిపక్షిణాంపఙ్క్తిః। విస్ఫురతివైజయన్తీపవన
చ్ఛిన్నాపవిద్ధేవ। ౨౭ ఉజ్జాగరితభ్రామితపస్తరదళరుద్ధమధుకరప్రకరే। కా
ఞ్చనకేతకిమాతవవిగళతుసౌరభ్యసమ్భారః॥ ౨౮ ఉల్లసితభ్రూఃకిమతిక్రా

---

౧౯ కాచిన్మహాత్మదగృహీతేయమతస్త్వయైతస్యామాసక్తిర్నకార్యే
త్యన్యోక్త్యావక్తి.
౨౦ వాపీసవిధేకియద్భిః పరివృతాం కాఞ్చనదృష్ట్వాకశ్చిద్వక్తి.
౨౧ సఖీనాయికాం స్తౌతి- యద్వా అభిమానీరుష్టానాయకఃకథ
మాయాస్యతీతి చిన్తయన్తీంనాయికాంసఖీవక్తి.
౨౨ కస్యాశ్చిన్నిదర్శనంప్రదర్శ్య కశ్చిత్కాఞ్చిద్వక్తి.
౨౩ నైషసమయోజారసవిధేగన్తుమితి కాచిత్కాఞ్చిద్వక్తి.
౨౪ స్వమనోగతం కాచిత్కాఞ్చిద్వక్తి.
౨౫ సఖీనాయికాంవక్తి- ఏవంచేదానీంమత్సమక్షం లజ్జాంనాటయ
సి పరంతు త్వదీయతాత్కాలిక లజ్జా శూన్యత్వం తథా విధముక్తాదామ
తా పరివర్తనమేవ సర్వేషాంకథయతీతిభావః.
౨౬ సఖీనాయికాంవక్తి-యద్వా సఙ్కేతస్థలమిదమితి.
౨౭ అతితీక్ష్ణమతిభిస్సంరక్ష్యమాణాం కాఞ్చిత్కశ్చిదన్యోక్త్యావక్తి-
తేషాం దుష్టాదిభిర్నివారణేక్రియమాణేత్వద్యౌవనంనిష్ఫలమితి.
౨౮ సఖీనాయికాంవక్తి-ఏవంచనీచమాధ్యస్థంప్రథమతోవిధాయప
శ్చాచ్ఛిన్నాభిధానమనుచితమితి, తేనచతత్పరిత్యాగఏవోచితఇతికశ్చిద్వక్తి.

స్తం చిన్తయసి నిస్తరఙ్గాక్షి। క్షుద్రోపచారవిరసః సాకః ప్రేష్ఠో గుడస్యేవ॥
౭౯ ఉద్దిశ్య నిస్సరన్తీం సఖీమియం కపటకోపకుటిలభ్రూః। ఏవమవ
తంసమాక్షిప దాహతదీపం యథా పతతి॥ ౮౦ ఉదితోపి తుహినగహ
నే గగనప్రాన్తేన దీవ్యతే తపనః। కఠినఘృతపూరపూర్ణే శరావశిరసి ప్రదీప
ఇవ॥ ౮౧ ఉద్గమనోపనివేశన శయనపరావృత్తిచలనవచనేషు। అని
శం సమోహయతి మాం హ్యల్లగ్నశ్వాస ఇవ దయితః॥ ౮౨ ఉజ్ఝితసౌ
భాగ్యమదస్ఫుటయాచ్ఛాభఙ్గభీతయోర్యూనోః। అకలితమనసోరేకా దృ
ష్టిర్దూతీ నిస్సృష్టార్థా॥ ౮౩ ఉత్తమభుజఙ్గసఙ్గమ నిష్పన్ననితమ్బచా
పలస్తస్యాః। మన్దరగిరిరివ విబుధైరితస్తతః కృష్యతే కాయః॥ ౮౪ ఉప
నీయ కలమకుడబం కథయతి సన్దయిశ్చికిత్సకే హాలికః। శోణంస్తోమార్ధస
మం వధూస్తనే వ్యాధిముపజాతమ్॥ ౮౫ ఉన్మకుళితాధరపుటే భూతి
కణత్రాసమీలితార్ధాక్షి। ధూమోపి నేహ విరమ భ్రమరోయం శ్వసితమనుస
రతి॥ ౮౬ ఉపరిపరిప్లవతేమమబాలేయం గృహిణి హంసమాలేవ। స

---

౭౯ కస్యాశ్చిద్రతౌత్సుక్యం కాచిత్కాంచిద్వక్తి - ఆహతః దీపోయస్మి
న్కర్మణి పతతి ఏవమాక్షిప - ఏవం దీపనాశనరతౌత్సుక్యం వ్యజ్యతే.
౮౦ సౌమ్యసముదాయే ప్రహారేణ న కిఞ్చిత్కర్తుం శక్యమితి కశ్చిదన్యో
క్త్యా వక్తి - యద్వా బహుతరశాన్తిమతి హృదయే అవకాశేన కామక్రోధా
దేస్తథా ప్రసర ఇతి.
౮౧ ఉద్గమనాదివ్యాపారాలసాత్త్వం కిమితి ప్రవాదినీం సఖీం నాయికావ
క్తి - ఏవం చ తథావిధనాయకాప్రాప్త్యా మస్తైతాదృశం దుఃఖం భవతీ
౮౨ కయోశ్చిత్కటాక్షమాత్రేణైవ రాగస్సంవృత్త ఇతి కాచిద్వక్తి - య
ద్వా నదూత్యాదేరుపయోగః కటాక్షమాత్రేణైవ కర్యం కర్తుం శక్యమితి
కశ్చిద్వక్తి.
౮౩ యద్యపీయం బహుభిర్భుజ్యతే తథాపి ఏకస్మిన్నేవ జారే అత్యన్తస
క్తేతి కాచిత్కాంచిద్వక్తి. [ఖీద్వక్తి.
౮౪ ఏతస్యాః పతిరత్యన్తమూఢోస్త్యతస్త్వయా న భేతవ్యమితి కాచిత్స-
౮౫ కాంచిదగ్నిం జ్వాలయన్తీం జారాతిశయితాసక్త్యా మానినసతత్సమ్భో
గం కుర్వన్తీం ధూర్తనిజదయితేనాలోచ్యమానాం సనిహ్నవం సఖీ నివార
యతి - యద్వా వహ్నిప్రజ్వాలనార్థమాదిష్టాం తత్సమసమయమేవ జా
రాయ చుమ్బనం ప్రయచ్ఛన్తీం నాయికామవలోక్య తత్సఖీ తదుల్లాస
వర్ధనాయ వక్తి - యద్వా నాయకదూత్యుక్తిరియమ్.
౮౬ కాన్తసవిధే బాలాయాతాయాంతమవలోక్య కుపితాం గృహిణీం నా

రస ఇవ నలిననాళాత్స్వమాశయం ప్రాప్య వసనీఘనః॥ ౮౭ ఉత్క్షిప్య ఘర్మపిచ్ఛిల దౌవారిక హస్తవిచ్యుతశ్చౌరః। శివమాశాస్తే సుతనుస్తనతటా స్తవచఞ్చలాఞ్చలయోః॥ ౮౮ ఉత్క్షిప్త బాహుదర్శిత భుజమూలం చూలముకులమనసఖ్యా। ఆకృష్యమాణ రాజశిభవతః పరముచ్చపదలాభః॥
౮౯ ఉచ్చకుచకుమ్భనిహితో హృదయం చాలయతి జఘనలగ్నాగ్రః। అతినిమ్నమధ్యసంక్రమదారుణిభస్తరుణి తే హారః॥ ౯౦ ఉల్లసితశీత దీధితికలోపకణ్ఠే స్ఫురన్తి తారౌఘాః। కుసుమాయుధవిసృతధనుర్నిర్గత మకరన్దబిన్దునిభాః॥ ౯౧ ఉపనీయ ప్రియమసమయవిపఞ్చ మే దగ్ధమానముపనీయ। నస్తోపక్రమ ఏవ క్షణదే మాలీవ చలితాసి॥ ౯౨ ఉత్తమ వనితైకగతిః కరీవ సరసీపయస్సఖీ స్థైర్యమ్। ఆస్ఫాలితోరుణా త్వం హస్తేనైవ స్పృశన్ హరసి॥

ఊకారవ్రజ్యా.

౯౩ ఊఢాయునాతివాహాయ పృష్ఠేలగ్నాపి కాలముచలాపి। సర్వాఙ్గీణ షాకఠోరత్వచః కిమజ్ఞేన కమఠస్య॥

యకస్సమాధత్తే-గృహిణి ఏవంచ గృహభారస్య త్వదధీనత్వేన త్వమేవ ముఖ్యేతి.
౮౭ త్వత్కుచకుమ్భదర్శనమాత్రాదేవ తథా భ్రాన్తో రుదేతి యథాగ్రే స్వమరణముపి న విజ్ఞాయతే ఇతి వక్తి- యద్వా దుష్టవృత్త్యుపజీవిన ఏవాయం తేస్తనమణ్డలస్సుఖయితా నాన్యేషాం సమీచీనానామితి కశ్చిద్వక్తి.
౮౮ కయాచన నాయికయాకృష్యమాణౌ ఇచ్చలం నాయకం ప్రతి అన్యోక్త్యా వక్తి- తత్కరాకర్షణం స్వర్గరూపమితి. [వక్తి.
౮౯ త్వద్ధారదర్శనేన సర్వోపి త్వద్విహారమాకాఙ్క్షతీతి సఖీ నాయికాం
౯౦ సురతశ్రాన్తేయమితి సఖీ నాయకం వక్తి-యద్వా జాతోఽయమభిసారసమయ ఇతి సఖీ నాయికాం వక్తి.
౯౧ కాచిన్నాయికా నాయకీయ విలమ్బగమనజన్యమానమాసాద్య స్వల్పావశిష్టయామిన్యాం నాయకేన దూరీకృతాభిమానా రాత్రిస్స్వల్పావశిష్టేతి విజ్ఞాయానుశోచతి- చలితాసి మాత్యపి నాయకమానీయ మానముపనీయ క్రీడాం కర్తుం ఏవ నిర్గచ్ఛతీతి లౌకికమ్- నాయికా పరకీయా- క్షణదే అథవా ఉత్సవదే.
౯౨ త్వత్కరస్పర్శనాదేవాస్మత్సఖీ విగతధైర్యాసతీ స్వామనుసరతీతి నాయికాయుక్తిం సఖీ వక్తి- స్పృశన్ సఖ్యా ధైర్యం హరసి ఏవ కారేణ ఆలిఙ్గనాదౌ కిం కరిష్యతీతి న విద్మ ఇతి.
౯౩ కాంచిజ్జరఠవివాహితాం తదీయప్రేమరాహిత్యఖిన్నాం సఖీ అ

ఋకారవ్రజ్యా.

౯౪ ఋజునా నిధేహి చరణౌ పరిహర సఖి నిఖిల నాగరాచారమ్। ఇహ డాకినీతి పల్లీపతిః కటాక్షేపి దణ్డయతి॥ ౯౫ ఋషభోఽత్ర గీయత ఇతి శ్రుత్వా స్వరపారగా వయం ప్రాప్తాః। కో వేద గోష్ఠమేతద్గోశాలే తౌ విహిత బహుమానమ్॥

ఏకారవ్రజ్యా.

౯౬ ఏకో హరః ప్రియాధరగుణవేదీ ద్విపదోఽపరే మూఢాః। విషమమృతం వా సమమితి యః పశ్యన్ గరళమేవ పపౌ॥ ౯౭ ఏష్యత్యుమా పునరయమితి గమనే యదమంగళం మయా కారి। జాతం తదేవ కారణమవస్థితౌ దగ్ధగేహపతేః॥ ౯౮ ఏకైకశో యువజనం విలఙ్ఘమానాసు వికరమివ తరలా। విశ్రామ్యతి సుభగ త్వామఙ్గుళిరాసాద్య మేరుమివ॥ ౯౯ ఏకస్స ఏవ జీవతి హృదయవిహీనోఽపి సహృదయో రాహుః। యస్సకలలఘిమకారణముదరం న బిభర్తి దుష్పూరమ్॥ ౧౦౦ ఏకేన చూర్ణకున్తలముపరేణ కరేణ చిబుకమున్నమయన్। పశ్యామి బాష్పధౌతే శ్రుతినగరద్వారితద్వద

న్యోక్త్యా వక్తి- అనునాయకమతేన ఊఢా సతీ కాలమతివాహయ- కమతస్య అజ్ఞేఽచ్ఛయా కిం న కించిత్ఫలమిత్యర్థః- హే సర్వంసహే ధృత్యనేనైవ తదీయాపరాధసహనేతవన కించిత్కార్యమితి.

౯౪ నేదం స్వకటాక్షవిక్షేపాదిచాతుర్యప్రదర్శనస్థలమతోఽతిసరలతయైవాత్రావస్థితిరుచితేతి కాచిత్కాంచిచ్ఛిక్షయతి- ఋజునా అర్థాత్సరలేన మార్గేణ.

౯౫ శాస్త్రీచర్చాత్ర భవతీతి విజ్ఞాయాగతస్తత్ర గ్రామీణచర్యామాలోక్య కశ్చిద్వక్తి. [పాఇతి.

౯౬ ఏకోహరః ప్రియాధరగుణజ్ఞానవాన్ నాన్యే దేవాః కింపున ర్మాను

౯౭ కాచిద్దుష్టా ప్రియగమనావసరే అపునరావృత్త్యర్థమమఙ్గళం కుర్వాణా తదమఙ్గళభీత్యావస్థితం నాయకమవలోక్య అన్యథా శిన్నితస్యాన్యథా భవనం దైవాధీనమితి సఖీం వక్తి.

౯౮ నాయకం ప్రతి నాయికాసక్తిం దూతీ వక్తి- ఏవంచైతాదృశనాయికాసక్తిస్త్వద్భాగ్యం తేనేతి వ్యజ్యతే.

౯౯ కశ్చిద్యాఞ్చాఖేదఖిన్నో వక్తి- ఏవంచ యే స్వోదరదరీపూరణాయ యాఞ్చాం కుర్వన్తి త ఏవ మృతా ఇతి.

౧౦౦ కశ్చిద్విదేశస్థో మనోరథం కరోతి తస్యాః వదనం పశ్యామి ఇతి కాక్వా ఏవం జగదీశః కదా కరిష్యతీతి.

నమ్॥ ౧ ఏకం జీవనమూలం చక్షుర్లభుపితా పయస్త మపిసతతమ్। అన్తర్వహతివరాకీసా త్వాం నాసేవనిశ్వాసమ్॥ ౨ ఏకం వదతి మనోఽముమయామినయామీతి హృదయమపరం మే। హృదయద్వయ ముచితం తవ సున్దరిహృతకాన్తచిత్తాయాః॥ ౩ ఏరణ్డపత్రశయనా జనయన్తీ స్వేదమలఘుజఘనతటా। ధూళిపుటీవమిళన్తీ స్మరజ్వరం హరతిహాలికవధూః॥

కకారవ్రజ్యా.

౪ కేలినిలయం సఖీమివనయతినవ్యోఢాం స్వయం సమాం భజతి। ఇత్థం గృహిణీమార్యే స్తౌవతి ప్రతివేశినా హసితమ్॥ ౫ కాలక్రమకమనీయక్రోడేయం కేతకీతి కాశంసా। వృద్ధిర్యథా యథాస్యాస్తథా తథా కణ్టకోత్కర్షః॥ ౬ కృతకస్వాపమదీయ శ్వాసధ్వనిదత్తకర్ణ కింత్వైరిః। విధ్యసి మాం నిశ్వాసైస్స్మరశ్శరైశ్శబ్దవేధీవ॥ ౭ క్వసనిర్మోకదుకూలః క్వాలఙ్కరణాయ ఫణిమణిశ్రేణీ। కాళియభుజఙ్గవిగమాద్యమునేవిశ్వస్యగమ్యాసి॥ ౮ కించిన్న బాలయోక్తం నచ ప్రమాదాన్నివేశితాదృష్టిః। మయి పదపతితే కేవల ముశారిశుకపఞ్జరోవిముఖః॥ ౯ కృతహసితహస్తతాళం మన్మథశరశైర్వ్విలోకితాం యువభిః। క్షిప్తఃక్షిప్తోనిపతన్స్తజేమ నర్తయతి భృఙ్గస్తామ్॥ ౧౦ కమలముఖి సర్వతోముఖనివారణం విదధకేవభూష

---

౧ నాయికాసఖీ నాయకంవక్తి. [యకాసక్తిస్త్వయ్యుచితేతి.

౨ నాయికాగమనేసంశయంశ్రుత్వా సఖీ వక్తి-హేసున్దరిఏవఞ్చనా

౩ కశ్చిద్ధలికవధూసఙ్గం స్తౌతి.

౪ ఇయం ప్రతివేశ్యాసక్తేతి కశ్చిద్వక్తి-ఇయంచ మదాసక్త్యా సపత్నీమేతస్మిన్ సంయోజ్య త్రాయాలీతి నానేనమార్గేణ జ్ఞాయత ఇతి ధియేతి భావః.

౫ కిఞ్చిత్కాలోత్తరమియం ప్రాప్తయౌవనా నాస్మాకముపర్యనురక్తా భవిష్యతీత్యాశంసాకారిణం కశ్చిదన్యో వ్యాక్త్యావక్తి.

౬ సపత్నీసవిధేగన్తుకామం నాయకంవిజ్ఞాయనాయికావక్తి-యద్వా సపత్నీముపభుజ్యాగతం మిథ్యాసుప్తంనాయకం నాయికావక్తి.

౭ కేనచిన్మహత్తరవిటేన పూర్వం పాలితాం తదపగమోత్తరం సర్వసులభాంసామాన్యవనితాం మన్యమానం కశ్చిత్ప్రశంసనపురస్సరంవక్తి.

౮ కాచిన్నాయికాయాః ప్రసాధనవృత్తాన్తం వయస్యంప్రతివక్తి.

౯ సాధారణవనితాచేష్టాం కశ్చిద్వక్తి.

౧౦ నిరోధదుఃఖితాం నాయికాం కాచిచ్ఛిక్షయతి.

యతి। రోధోరుద్ధస్వరసా స్తరఙ్గిణీస్తరళనయనాశ్చ॥ ౧౧ కితవ ప్రవఞ్చితా సా భవతా కుస్థానే మన్దసఞ్చారా। బహుదారైరపి సంప్రతి పాశకశారీవ నాయాతి॥ ౧౨ కః శ్లాఘనీయజన్మా మాఘనిశీథేపి యస్య సౌభాగ్యం। ప్రాలేయానిలదీర్ఘః కథయతి కాఞ్చీనినాదోఽయమ్॥ ౧౩ కిమశోక్యం న ప్రేమ్ణః ఫణినః కథయామి యా బిభేతి స్మ। సా గిరిశభుజభుజఙ్గమ ఫణోపధానాద్య నిద్రాతి॥ ౧౪ కృత్రిమకనకేనేవ ప్రేమ్ణా ముషితస్య వారవనితాభిః। లఘురివ విత్తవినాశః క్లేశో జనహాస్యతా మహతీ॥ ౧౫ కింపర్వదివసమార్జితచన్ద్రోష్ఠి నిజం వపుర్న మణ్డయసి। న త్యజతి సపర్వస్వపి మధురామిక్షుయష్టిమివ॥ ౧౬ కష్టం సాహసకారిణి తవ నయనార్ధేన సోఽధ్వనిస్పృష్టః। ఉపవీతాదపి విదితో స ద్విజదేహస్తపస్వీతి॥ ౧౭ క్లేశోపితస్య మానేమిలితేయం మాం ప్రమోదయత్యేవ। ఘర్మేఽనభ్రేపి సభస్సు రావగా వారివృష్టిరివ॥ ౧౮ కూపప్రభవానాం పరముచితమపాం పట్టబన్ధనం మన్యే। యాః శక్యన్తే లబ్ధుం న పార్థివేనాపి విగుణేన॥ ౧౯ కరరుహశిఖానిఖాత భ్రాన్త్యా విశ్రాన్తరజనిదురవాపః రవిరివ యన్త్రోల్లిఖితః

---

౧౧ కిమర్థం న సా సమాయాతీతి వాదినం నాయకం దూతీ వక్తి - ఏవఞ్చ త్వయైవాపరాధో న తస్యా ఇతి.
౧౨ కః శ్లాఘనీయజన్మా ఇతి ప్రశ్నే ఉత్తరం వక్తి.
౧౩ ప్రేమవత్యేపి త్వత్రాగమనే మమ భీతిరుత్పద్యత ఇతి వాదినీం నాయికాం నాయకదూతీ దృష్టాన్తేన వక్తి
౧౪ సామాన్యవనితాసఙ్గమో న విధేయ ఇతి కశ్చిత్కఞ్చిచ్ఛిక్షయతి.
౧౫ సఖీ నాయికాం వక్తి.
౧౬ కేనచిన్నాయకేన సహ సంయోజయితుం దూతీ వక్తి - ఇదం కష్టం మహదనుచితం ఏవం చ త్వత్కటాక్షవిశిఖహతస్య తస్య త్వద్దర్శనం వినా ప్రాణవియోగ ఏవ భవితేతి - ఏవఞ్చాన్యజాతీయస్య యథా తథాస్తామయం తు బ్రాహ్మణోఽవశ్యం గత్వా జీవనీయ ఇతి.
౧౭ శ్రమాతిశయప్రాప్తయాఽనయా కిం తే సుఖమితి వాదినం కశ్చిద్వక్తి.
౧౮ గుణాభిజ్ఞ గమ్భీర కులజ నాయికానామేవాన్యానవలోకనీయతా సమ్పాదకపటావగుణ్ఠనముచితం న త్వన్యాసామపీతి కశ్చిద్వక్తి - యద్వా అత్యన్తలజ్జావత్తయాచ్ఛాదనకారిణీం కశ్చిద్వక్తి - ఏవం చేత స్తతో ద్రవ్యాదిలోభేన గమనాదిశాలిన్యాః కిం తవ గోపనమితి.
౧౯ ఖణ్డితా నాయికా నాయకం వక్తి.

కృశో౽పిలోకస్యహరసి దృశమ్॥ ౨౦ కింకరవాణిదివానిశమపిలగ్నా స
హజశీతలప్రకృతిః। హన్త సుఖయామి న ప్రియమాత్మానమివాత్మనశ్ఛాయా॥
౨౧ కేశైశ్శిరసో గరిమా మరణం పీయూషమణ్డపాతేన। దయితవహానేన
పీడా వక్షసి యదితదిదమచికిత్స్యమ్॥ ౨౨ కించిత్కార్యకృశతామనురసం
ప్రవాస్యన్నిసర్గమధురం మే। ఇష్టోరివ తే సుస్వరిమానస్య గ్రన్థిరపి కావ్యః॥
౨౩ కేనగిరిశస్య దత్తా బుద్ధిర్భుజగం జటావనే ర్పయితుం। యేనరతిరథస
కాన్తా కరచికురాకర్షణం ముషితమ్॥ ౨౪ కరచరణకాఞ్చిహారప్రహా
రమవిచిన్త్య బలగృహీతకచః। ప్రణయీ చుమ్బతి దయితావదనం స్మర
దహరమరుణాక్షమ్॥ ౨౫ కురుతాం చాపలమధునా కలయతు సురసాని
యాదృశీకదపి సుస్వరిహరీతకీ మనుషపీతా వారిధారేవ॥ ౨౬ కజ్జల
తిలకకళఙ్కిత ముఖచన్ద్రే గళితసలిలకణకేశే। నవవిరహదహనదూనో జీవ
యితవ్యస్త్వయా కతమః॥ ౨౭ కృచ్ఛ్రేసువృత్తయో౽పి హి పరోపకారం
త్యజన్తి న మహాన్తః। తృణమాత్రజీవనా అపి కరిణో దానోదకార్ద్రకరాః॥
౨౮ కిం హసథ కిం ప్రధావథ కిం జనమాహ్వయథ బాలకా విఫలమ్। అదయం
దర్శయతి యథా౽రిష్టః కష్టో౽ముం నా జగృహే॥ ౨౯ కాతరతాకేకరి
తస్వరలజ్జారోష మసృణమధురాక్షి। మోక్తుం న మోక్తుమథవా వలసే సావ
థలద్ధిరతిః॥ ౩౦ కేతకగర్భగన్ధాదరేణ దూరాదమీ ద్రుతం పతితాః।

---

౨౦ కమితి స్వస్వామినం న సుఖయసీతి వాదినీం కాఞ్చిత్కాచిద్వక్తి.
౨౧ నాయకే సజ్జే మమ శ్రమో భవతీతి వాదినీం సఖీ వక్తి.
౨౨ నాయకో మానినీం వక్తి.
౨౩ కశ్చిదతిరతిప్రవీణో వక్తి.
౨౪ ఏతాదృశో యః తథావిధం నాయికావదనం చుమ్బతి స ఏవ ధన్యః ఇతి కశ్చిద్వక్తి.
౨౫ నాయకచాఞ్చల్యశీలాం నాయికాం సమాధత్తే.
౨౬ సాధారణవనితాం సఖీ వక్తి.
౨౭ దారిద్ర్యే౽పి మహాన్తో న దానం పరిత్యజన్తీతి కశ్చిద్వక్తి.
౨౮ కాఞ్చన గోపికామాలిఙ్గ్య తిష్ఠన్తం కృష్ణమవలోక్య విస్మయేన సమాగతాన్బాలాన్ గోపీ వక్తి.
౨౯ కస్యాశ్చిద్వృత్తం కాచిద్వక్తి - జాతివర్ణనమ్.
౩౦ - కేచిద్దూరాదాగతాః పరన్తు నాత్ర తేషాం తత్ఫలమితి కశ్చిదన్యోక్త్యా వక్తి యద్వా సామాన్య వనితాం సఖీ వక్తి - హే కేతకగర్భ ఇతి గౌరాఙ్గి త్వయి తేః మధుపాః ఏవం చ ద్రవ్యవ్యయ క్లేశ శూన్యత్వం ధ్వన్యతే - ధూళిం

మదనస్యన్దనవాజిన ఇవ ఖురపాథూళిమాదదతే॥ ౩౧ కోవక్రిమా గుణానాః కేకాకాన్తిశ్శిశిర కిరణరేఖానామ్। అస్తః ప్రవిశ్యయా సా మాం క్రాన్తం పశు విశేషేణ॥ ౩౨ కృతవివిధ మథనయత్నైః పరాభవాయ ప్రభుస్సురాసురయోః। ఇచ్ఛతి సౌభాగ్యముదా త్స్వయంవరేణ శ్రియంవిష్ణుః॥ ౩౩ కిం పుత్రి గణ్డశైలభ్రమేణ నవనీరదేషు నిద్రాసి। అనుభవ చపలావిలసిత గర్జితదేశాన్తరభ్రాన్తీః॥ ౩౪ కాన్తః పదేన హత ఇతి సరలామపరాధ్య కిమ్ప్రసాదయథ। సఖ్యేవ మేవ సులభః పదప్రహారః ప్రసాదః కిమ్॥ ౩౫ కర్ణగతేయమమోఘా దృష్టిస్తవ శక్తిరిన్ద్రదత్తా చ। సా నాసాదితవిజయా క్వచిదపి నాపార్థపతితేయమ్॥ ౩౬ క్లేశయసి కిమితి మాం తీర్యద శక్యం సుముఖి తవ కటాక్షేణ। కామోఽపి తత్ర సాయక మకీర్తి శఙ్కాన సంధత్తే॥ ౩౭ కో వేద మూల్యమస్య తే ప్రభుణా పణీకృతస్య విధౌ। పతి నిజరామే యత్ప్రీతిపణ మగన్ధరసన్నిసీ విదధే॥ ౩౮ కుపితాశ్చరణ ప్రహరణ భయేన ముఞ్చామి న ఖలు చణ్డి త్వామ్। అతిరసిలచపలకిసలయ తాడనసహనోఽలతా వ్యజనే॥ ౩౯ కోపాక్రష్టభ్రూస్మరశరాసనేసం

అథాఽత్మచ్చరణసమ్ప్రస్ఫిసీవాదిదత ఏవ ఇష్టే తే నాయకా అవశ్యమను గ్రాహ్యా ఇతి.

౩౧ మూర్ఖనిబద్ధాస్తః కరణత్వా న్నైతా శ్చాతుర్యాది గుణభాజనమితి కశ్చిదస్యోక్త్యా వక్తి - ఏవం చైతాసాం చాతుర్యాదిసర్వం మిథ్యైవేతి.

౩౨ త్వయి సుభగత్వేఽవశ్యం సా త్వామేవ వరిష్యతి అన్యథా బలాత్కృతాపి న తత్ప్రీతిరితి కశ్చిదన్యోక్త్యా వక్తి - యద్వా బలాదియజ్ఞవ్యామయా పరిణీయేతి వాదినఙ్కశ్చిద్దృష్టాన్తవ్యాజేన నివారయతి.

౩౩ ఏతేషు వైదేశికేషు స్థాయి భ్రమేణ విహితాత్వయా సఙ్గతిస్తవ సా న సుఖదేతి కాచిత్కాఞ్చిదుపదిశతి- ఏవఞ్చ ఏతత్సఙ్గత్యాసవత్నీ వైభవతర్జన దిగన్తగమనాదిదుఃఖమవశ్యమ్ప్రాప్నోతీతి.

౩౪ నాయికాసఖీ నాయకసఖీం వక్తి.

౩౫ దూతీ నాయికాం స్తౌతి.

౩౬ కామబాణాపేక్షయా కటాక్షేఽతిశయ ఇతి దూతీ నాయికాం వక్తి.

౩౭ కశ్చిదధరం స్తౌతి. [నాయకో వక్తి.

౩౮ ముఞ్చామి న త్వాం చేత్తాడయామి చరణేనేతి వాదినీం కుపిత నాయికా

౩౯ కథమనేన విలమ్బితమితి కుపితా నాయకే వస్త్వాపరాధ క్షమాపణా యవిహితప్రసాదా నాయికాం సఖీ వక్తి - స్మరధనుర్జ్యా భ్రమరరూపేతి ప్రసిద్ధిః.

వ్రణముప్రియేపతతః। భిన్నజ్యామధుపానివకజ్జలమలినాశ్రుజలబిన్దూన్॥
౪౦ కామేనాపినభేత్తుం కిముహృదయమపారి బాలవనితానామ్। బాధ విశిఖప్రహారోచ్ఛూనమివాభాతి యద్వక్షః॥ ౪౧ కిమ్పురజీవైర్దీర్ఘవ్యసని విస్మయమధురాక్షి గచ్ఛ సఖిమారక్ష్। అహిమద్ధిచత్వరకుకురగ్రాహీ ఖేలయతునిర్వ్యథస్సః॥ ౪౨ కరచరణేన ప్రహరతి యథాయథాఙ్గేషు కోపతరలాక్షీ। రోషయతి పరుషవచనైస్తథాతథా ప్రేయసీం రసికః। ౪౩ కస్తాంనిన్దతి లుమ్పతి కఃస్మరఫలకస్య వర్ణనంముగ్ధః। కోభవతి రత్నకణ్టక మన్యతే కస్యారుచిరుదేతి॥ ౪౪ కోపవతి పాణిలీలా చఞ్చలచూతాఙ్కురే త్వయి భ్రమతి। కరకమ్పితకరవాలే స్మరఇవ సామూర్ఛితా సుతనుః॥ ౪౫ కాలీనాదలమేతాం భజామి నకులం స్మరః ప్రమాణయతి తద్భానన యాభజతో మమగోత్రస్ఖలితమనివార్యమ్॥ ౪౬ కుతఇహాముకజ్గకా బకకేదారే కలమమఞ్జరీస్త్యజసి। తృణధన్వా తృణబాణస్తృణఘటితః కపటపురుషోఽయమ్॥

ఖకారవ్రజ్యా.

౪౭ ఖలసఖ్యం ప్రాఙ్మధురం వయోఽన్తరాలేనిదాఘదినమన్తే। ఏకాదిమధ్యపరిణతిరమణీయా సాధుజనమైత్రీ॥

గకారవ్రజ్యా.

౪౮ గుణమధిగతమపి ధనవానచిరాన్నాశయతి రక్షతిదరిద్రః। మజ్జ

---

౪౦ బాలవనితాచిత్తం స్వకరేకర్తుం జ్వలయత్నవైకల్యఖిన్నః కశ్చిద్వక్తి.
౪౧ కశ్చిత్కాఞ్చిద్వక్తి.
౪౨ కుపితనాయికాచరణప్రహారఖిన్నం నాయకం నాయికాసఖీ సమాధత్తే- ఏవఞ్చయనిత్యం రసికస్తథాన్యైతావృశేఽర్థే కోపవిధానముచితన్నవేతి.
౪౩ నిన్దనిత్యం నాయికామితివాదినీం నాయికాసఖీం నాయకోవక్తి.
౪౪ సఙ్కేతేగత్వా తత్ర నాయికామప్రాప్య గతాస్మ్యహం తత్రేతి జ్ఞాపనాయ చూతాఙ్కురమాదాయ నాయికాదృగ్విషయం నాయకస్సుప్తి నాయికాసఖీవక్తి- తేనచాయమపరాధఃక్షన్తవ్యఇతి. [నాయకోవక్తి.
౪౫ కులవత్యాస్స్మరతే గోత్రస్ఖలనమనుచితం తవేతివాదినీం సఖీం
౪౬ కస్యాశ్చిన్నాయికాయాః పతిమవలోక్య భీతం కఞ్చననాయకం
౪౭ సత్సఙ్గతిరేవ విధేయేతి కశ్చిద్వక్తి. [దూతీవక్తి.
౪౮ దారిద్ర్యేపిగుణవత్త్వాదేతత్సఙ్గతిరేవోచితేతి కాచిత్కాఞ్చిద్వక్తి- యద్వా కేనచిద్గుణవతా దరిద్రేణ సంయోజయితుం కాచిత్కాఞ్చిద్వ

యతిరజ్జుమమ్మనిపూర్తః కుమ్భస్సఖినతుచ్ఛః॥ ౪౯ గురురపిలఘూపనీతోనని మజ్జతి నియతమాశయే మహతః। వానరకరోపనీతః శైలో మకరాలయస్యైవ॥ ౫౦ గౌరీపతేర్గరీయః కరశంకత్వా కళాన్తికే జీర్ణమ్। జీర్యతి కర్ణే మహతాం దుర్వాదో నాల్పమపివిశతి॥ ౫౧ గృహపతిపురతో జారం కపటకథా కథితమన్మథావస్థమ్। ప్రీణయతి చ పీడయతి చ బాలా నిశ్శ్వస్య స్వనిశ్శ్వస్య॥ ౫౨ గతిగఞ్జితవరయువతిః కరికలభో లోకరోతుమదమలినా। ముఖమాత్రబద్ధసిన్ధురలమ్బోదరకింమదం వహసి॥ ౫౩ గేహిన్యాశ్శ్వశ్రూణ్వాస్తి గోత్రస్ఖలితాపరాధజం మానమ్। స్నిగ్ధాం ప్రియే సగర్వాం సఖీముఖా లాదృశం దిశతి॥ ౫౪ గ్రీష్మగమే సమయేస్మిన్వినిర్మితే కలయ కేలితరుమూలే। అలమాలవాలవలయచ్ఛలేన కుణ్డలితమివ శైత్యమ్॥ ౫౫ గుణబద్ధచరణ ఇతి మాలీ విహగం విముఞ్చ సఖి ముగ్ధే। అస్మిన్వలయితశాఖేషు ణేన గుణయన్త్రణం త్రుటతి॥ ౫౬ గురుగర్జ సాస్త్రవిద్యుద్భయ ముద్రితకర్ణచక్షుషాం పురతః। బాలాచుమ్బతి జారం వ్రజా దధికోహి మదనేమః॥ ౫౭ గృహిణీగుణేషు గణితా వినయస్సేవా విధేయతేతి గుణాః। మానః ప్ర

---

౪౯ మహదఙ్గీకారేణైవ మహత్త్వవిధేగమన ముచితమన్యథా నేతి కశ్చిత్కఞ్చిదుపదిశతి.

౫౦ కదాపి కస్యాప్యవాచ్యం న వాచ్యమితి కశ్చిత్కఞ్చిదుపదిశతి.

౫౧ కస్యాశ్చిద్వార్తాం కాచిద్వక్తి- బాలా షోడశవార్షికీ ఏవఞ్చ ఉన్మాదవత్త్వమ్.

౫౨ అన్యకాముకసమాగమకారిణం కఞ్చన కాచిదన్యోక్త్యా వక్తి- ఏవఞ్చ తత్తుల్యత్వాయి నసామర్థ్యమితి వ్యజ్యతే.

౫౩ కాచిత్కస్యాశ్చిద్వార్తాం వక్తి.

౫౪ కేళివనే గన్తవ్యమితి కశ్చిత్కాంచిద్వక్తి- యద్వా వర్షాసమయస్వంవృత్తః అతస్త్వే ప్రియస్సమాయాస్యతీతి సఖీనాయికాం సమాశ్వాసయతీతి కశ్చిద్వక్తి.

౫౫ మదీయగుణనిబద్ధోయమితి బుద్ధ్వా నాయన్నాయకస్త్వయా విశ్వసనీయ ఇత్యన్యోక్త్యా కాచిత్కాఞ్చిదుపదిశతి- లీలావిహఙ్గ ఇత్యనేన సర్వస్వప్రహాణీయత్వం తేన చాతిసంరక్షణీయమితి విహగపదేన ఇతస్తతో గమనస్వాభావ్యం వలయితశాఖేషు తేనాయికాసమూహాస్సహితే.

౫౬ మదనవేదనా ఽసహ్యేతి కాచిద్వక్తి.

౫౭ సర్వదా నాయకస్య వినయసేవాదికమేవకరోషి న కదాపి కిమితి ప్రశ్నతాన్నాటయసీతి వాదినీం కాఞ్చిద్వక్తి.

ఘటితా వాద్యం విభూషణం వా మనయనా వాక్॥ ౫౮ గుణమాన్తరమగు
ణం వా లక్ష్మీర్గఙ్గా చ వేద హరిహరయోః। ఏకా పదపి రమతే న వసతి నిహితాపి
శిరసి పరా॥ ౫౯ గత్వా జీవితసంశయ మభ్యస్తస్నేహ మతిచిరాద్విర
హః। అకరుణ పునరపి దిత్ససి సురతదురభ్యాసమస్మాకమ్॥ ౬౦ గోత్ర
స్ఖలితప్రశ్నే ప్రత్యుత్తరమతిశీలశీతలస్తత్వా। నిశ్వస్య మోఘరూపే స్వవపుషి
నిహితస్తయా చక్షుః॥ ౬౧ గురుకోపకారణం సఖి న వేద్మి నమ్రస్తథాప్య
హం శిరసా। ఇతి మయి నిపతతి చరణే తయాహితం మస్తకే చక్షుః॥ ౬౨ గ
న్ధగ్రాహిణి సాలోన్మీలితనిర్వ్యాసనిహితనిఖిలాఙ్గి। ఉపభుక్తముక్తభూరుహ
శతే ఽధునా భ్రమసి న భ్రమరి॥ ౬౩ గురుషు మిళితేషు శిరసా ప్రణమసి లఘు
షూన్నతాసమేషు సమా। ఉచితజ్ఞాసి తులే కిం తులయసి గుఞ్జాఫలైః కనకమ్॥
౬౪ గేహిన్యా మ్రియమాణన్నిరుధ్యమానస్న వోఢయా పురతః। మమ
నాకాద్విగ్నతయార్పితపద ఇవ హృదయస్థ్వ థాభవతి॥ ౬౫ గుణఆక
ర్షణయోగ్యోధనుష ఇవైకో పిలఘులాభాయ। లూతాతన్తుభి రివ కిఙ్గుణైర్గ్వమ
ర్ధానస్త్రైర్బహుభిః॥ ౬౬ గాయతి గీతే శంసతి వంశే వాదయతి సా విప
ఞ్చ్యాం। పాఠయతి పఞ్జరశుకం తవ సంవాదాక్షరవ్యాలా। ౬౭ గణ
యతి న మధువ్యయ మయమవిరతమాపిబతి మధుకరః కుముదస్య। సౌభాగ్య
మానవాన్స్వరమసూయతి ద్యుమణయే చన్ద్రః॥ ౬౮ గుణవిధృతా సఖి
ప్తనితశైవ దేహానకిన్తు హృదయన్తే। హృతమమునా మాలాయాస్సమీరణే నే

---

౫౮ భర్తృకృతాతిశయగాలనేపికథన్నస్తుఃఖితైవేతి వాదినిజారపురుషో వ
క్తి-ఏవఞ్చ యా యత్సఙ్గతిశాలినీ సైవ తద్గుణదోషం విజానాతి నాన్యా కాపీతి.
౫౯ చిరప్రత్యాగతమప్యనర్హదేశజన్తుకామన్నాయకం జారాచిద్వక్తి।
౬౧ కశ్చిత్కస్యాశ్చిద్వార్తాం వక్తి.
౬౨ కాచిత్కాఞ్చిదన్యోక్త్యా వక్తి- ఏవఞ్చ త్వమేతాదృశీతి విజ్ఞాయ స
ర్వైరుపేక్షితేతి వ్యజ్యతే.
౬౩ కేనచిన్మానసముత్పాదితః కశ్చిదన్యోక్త్యా వక్తి- ఏవఞ్చాత్రైవ
తవోచితజ్ఞతా మత్రగతేతి.
౬౪ కశ్చిద్గేహినీసఖీం వక్తి- ఏవఞ్చోభయత్ర సమప్రీతిరహమస్మీతి.
౬౫ ఏకత్రైవ గుణే దృఢా పరిచితిః ఉచితా న తు సర్వత్రేతి యథా కథఞ్చిదితి.
౬౬ నాయికాసక్తం నాయకే మాతీ వక్తి. [కశ్చిద్వక్తి.
౭ క్షుద్రస్యాపి ప్రాప్తిః కామ్యతయా న గర్వేణ మహాత ఇతి కశ్చిదన్యో
క్త్యావ
౬౮ సఖీ నాయికాం వక్తి.

వసారభ్యమ్॥ ౬౯ గురుసదనే నేదీయసి చరణగతే మయి చమూకయా
పిహితయా। నూపురముపాస్య పదయోః కిన్న ప్రియమీరితమ్ప్రియయా॥
౭౦ గ్రన్థింతయా కిమితః కిము వ్రభంశేన భవతి గీతస్య। కిము నార్జవేన శశి
నః కిన్నారి ద్వేషిణ దయితస్య॥ ౭౧ గేహిన్యాశ్చికుర గ్రహసమయ సనీతాగ్ర
కమ్పితదృశాపి। బాలాకపోల పులకం విలోక్య నిహతోస్మి శిరసి పదా॥
౭౨ గురుపక్ష్మ జాగరారుణ ఘూర్ణత్తారజ్యథ ఇచ్ఛదపి వలతే। నయనమి
దం స్ఫుటనఖపద నివేశకృతకోపకుటిలభ్రు॥

ఘకారవ్రజ్యా.

౭౩ ఘటితజఘనం నిపీడిత పీనోరున్యస్తనఖిల కుచభారమ్। ఆలిఙ్గత్యపి
బాలావదత్యసౌ మామ ఇ ముఞ్చేతి॥ ౭౪ ఘటితపలాశకపాటన్ని
శినిశి సుఖినో హి శేరతే పథ్యాః। ఉజ్జాగరేణ కైరవ కతిశక్యా రక్షితుం లక్ష్మీః॥
౭౫ ఘూర్ణన్తి విప్రలబ్ధాః స్నేహోపాయా త్ప్రదీపకలికాశ్చ। ప్రాతః
ప్రస్థిత పాన్థస్త్రీ హృదయం స్ఫుటతి కమలం చ॥

చకారవ్రజ్యా.

౭౬ చపలస్య పలితలాఞ్ఛిత చికురం దయితస్య మౌళిమవలోక్య। ఖేదో
చితే౽పి సమయే సంవదనే నాదదే గృహిణీ॥ ౭౭ చక్రిప్రసారితేనస్వ

---

౬౯ కశ్చిత్సఖాయ వక్తి- చరణగతే ప్రణమతి సతి- ఏవఞ్చ నాయికా
యాం మానవత్యామ్- కిన్న ప్రియమీరితమపితు సర్వమ్- ప్రస్థితైవ పాన్థ
మగ్రేగచ్ఛేతి.
౭౦ కిమితి దరిద్రే అనురక్తా నీతి వాదినీం కాచిద్వక్తి.
౭౧ కశ్చిత్సఖాయం వక్తి.
౭౨ కేనచిత్స్వనాయకేన సహ క్రీడాతివాహితరజనీం స్ఫుటతరనఖక్షతద
ర్శనజాతలజ్జావశాదుత్పన్నక్రోధాం నాయికాం సఖీ వక్తి- యద్వా నాయ
కాన్తరాలిఙ్గయితరతాతివాహితయామినీం ప్రాతస్తద్దత్తనఖక్షతావలో
కేనకృ క్రోధాం నాయికాం సఖీ వక్తి-వలతే పరావర్తతే.
౭౩ నాయకో వయస్యమ్ప్రతి వక్తి.
౭౪ అదృష్టవశాదేవ లక్ష్మీః స్థిరా భవతి నయత్నేనేతి కశ్చిద్వక్తి-యద్వా
యా పథ్యగ్నా నాన్యత్ర గన్తుకామా సా న కేనాపి రక్షితుం శక్యా ఇతి కశ్చిద్వక్తి-
పత్రం పలాశమిత్యమరః.
౭౫ జాతో౽యం ప్రాతఃకాలః అతస్తతో౽పసరణం సమ్యగితి సఖీ
౭౬ కాచిత్పాన్థం బిదుపదిశతి. [యకం వ
౭౭ మానినీం నాయికాం నాయకో వక్తి.

శస్పృజేనాపి కోపనాం భవతీం! తృష్యామి పఙ్కిలామివ పిబన్నదీం నళి
ననాళేన॥ ౨౮ చపలభుజఙ్గీభుక్తోజ్ఝితశీతలగన్ధవహనిశ్శ్రాన్తా। అపరా
శాం పూరయితుం ప్రత్యూషసదాగతే గచ్ఛ॥ ౨౯ చిరవధికద్రాఘిమ
మిళదళకలతాశైవలావళిస్థగితా। కరతోయేవ మృగాక్ష్యా దృష్టిరిదానీం
సదానీరా॥ ౩౦ చణ్డీదరచపలచేల వ్యక్తోరు విలోకనైకరసికేన। భూరి
భయాదపి సరుషా చరణహతం కుఞ్చితం చక్షుః॥ ౩౧ చలకువలయదళ
కష్టంబురసి జవసనసజ్జమూరుయుగమ్। జఘనభరక్లమకూణితనయనమిదం
బారత్రిగతమస్యాః॥ ౩౨ చరణైః పరాగసైకతమఫల మిదం లిఖసి మధు
పకేతకస్యాః। ఇహ వహతి కాన్తిసారే నాన్తస్సలిలాపి మధుసిన్ధుః॥ ౩౩ చి
రకాలపథికశబ్దాతరఙ్గితాక్షః కిమీక్షసే ముగ్ధ। త్వన్నిస్త్రింశాశ్లేషవ్రణ
కిణరాజీయమేతస్యాః॥ ౩౪ చపలాం యథా మదాన్ధశ్ఛాయామయ
మాత్మనః కరేహన్త। ఆస్ఫాలయతి కరం ప్రతిగజస్తథాయం పురోరుద్ధః॥
౩౫ చుమ్బనలోలుపమధరవ్యాత కాశ్మీరం స్మరన్తృష్యామి। హృదయ
ద్విరదాలాన స్తమ్భం తస్యాస్తదూరుయుగమ్॥ ౩౬ చికురవిదారణతి
ర్యఙ్కృతకణ్ఠీవిముఖవృత్తిరపి బాలా। త్వామియమఙ్గుళికల్పితకచావకాశావి
లోకయతి॥ ౩౭ చుమ్బ సహస్రతాక్షస్సార్థం స్ఫుటజాగరరాగమీక్షణం

---

౨౮ ఖణ్డితా నాయకం వక్తి.
౨౯ కాచిత్ప్రోష్యచ్ఛివస్థాం వక్తి - యద్వా నాయికాసఖీ నాయకం వక్తి.
౩౦ మానవతీం నాయికాం నాయకో వక్తి.
౩౧ కశ్చిత్కాంచిత్ప్రతి వక్తి.
౩౨ కస్యాశ్చిన్నాయికాయాః స్వఙ్గమాశయా తత్సన్నిహిత ప్రదేశే
యాతాయాతకారిణం కాఞ్చిదన్యోక్త్యా వక్తి.
౩౩ నాయికాఙ్గే నఖక్షతకిణదర్శనసఞ్జాతసంశయం నాయకం నా
యికాసఖీ వక్తి - ఏవం చైతస్యాః యథా త్వయి ప్రేమాతిశయః తథా నక
స్యాశ్చిత్కస్మింశ్చిదితి వ్యజ్యతే.
౩౪ స్వావివేకాచ్చాపల్యదోషశాలినీం నిజనాయికాం తాడయన్తం క
ఞ్చన తత్ప్రతివేశితదఙ్గనాలంపటతయా తం ప్రతికలహం కర్తుముద్యతో
పి నిరుద్ధ ఇతి కాచిదన్యోక్త్యా వక్తి.
౩౫ కశ్చిత్కస్యాశ్చిద్వృత్తమన్యోక్త్యా వక్తి.
౩౬ కశ్చిత్సఖాయం వక్తి.
౩౭ త్వయా విలోకనాదినా సరక్తేతి నష్టేయం తర్హి మూఢాఖ్యానీతి నాయి
సఖీ వక్తి.

ష్టీపసి। కిము పసి నియోగకాన్తరమసమేత్యూరివార్థనారాచమ్॥ ౮౮ చక్రీయతి వృతిము యఃవామపఞ్జరశుకీయతి ప్రమదా। ఏతత్ప్రియుయథేన్య త్ప్రియభవతీయాసోఽక్రజ్ఞాయ॥

ఛకారవ్రజ్యా.

౮౯ ఛాయాగ్రాహీచన్ద్రః హటత్వంసతతముమ్బుజం వ్రజతి। హితోఽపి భయంసభాయాం స్తౌతిత్వైవానసంలోకః॥ ౯౦ ఛాయామాత్రం పశ్యన్నధోముఖోఽప్యుద్ధతేనధైర్యేణ। తుదతిమమహృదయమిషుణా రాఘా చక్రం కిరీటీవ॥

జకారవ్రజ్యా.

౯౧ జలబిన్దవః కతిపయేనయనాగ్గమనోద్యమేతవస్ఖలితాః। కాన్తే మమగన్తవ్యాభూరేతైరేవపిచ్ఛలితా॥ ౯౨ జృమ్భోత్తమ్భితదోర్యుగ యన్త్రితతాటఙ్కపీడితకపోలమ్। తస్యాఃస్మరామిజలకణ లులితాం జన మలసదృష్టిముఖమ్॥ ౯౩ జాగరయిత్వాపురుషంవనేపరం సర్వతో ముఖం హరసి: అయి శరదనురూపం తవశీలమిదం జాతిశాలిన్యాః॥ ౯౪ జీవామిలజ్జితావధి దినేతిలజ్జావశేనగేహిన్యా। అపిసంవృతోఽపి బాష్పైరసంవర్తైర్వ్యఞ్జితోమానః॥ ౯౫ జాత్యాగురురస్స్పృష్టోవా మేతరచరణచ్ఛేదఉపదేశః। ఖ్యాతిగుణధవళఇతిభ్రమసిసుఖంవృషభర థ్యాసు ౯౬ జ్వరపితౌషధిబాధస్త్రీస్థసుఖం దత్తమఖిలమఙ్గంతే। అ సులభలోహాకర్షణపాషాణ సక్షేన మోఘసిమాన్॥ ౯౭ జీవనహేతోర్ని

---

౮౮ సఖీనాయికాంవక్తి. యద్వానాయకంప్రతినాయికావక్తి.
౮౯ సఖీనాయికాంస్తౌతి.
౯౦ నాయికానాయకంవక్తి- యద్వానాయకోనాయికా సఖీంవక్తి
౯౧ ప్రస్థానావసరే నాయకోనాయికాంవక్తి.
౯౨ నాయకోవయస్యంప్రతివక్తి.
౯౩ కాచిత్కాఞ్చిద్వక్తి.
౯౪ నాయికాసఖీనాయకంవక్తి.
౯౫ కాచిత్కఞ్చిదన్యాస్త్యావక్తి-గుణధవళఖ్యాతిః-రూఢిఃనతుగుణోజ్జ్వ లఇత్యవయవార్థఇత్యర్థః- తేనచనాస్మద్గృహగమనయోగ్యత్వమితి.
౯౬ వైద్యాసక్తాకాచిద్వక్తి-వైద్యరూపోయోలోహఃతస్యాకర్షణ-పా షాణచుమ్బకేతిఏంచత్వయి విద్యమానేతదాగమనం నాన్యథేతి.
౯౭ నాయికాసఖీ నాయకంవక్తి-ఏవఞ్చనీచమపి త్వాం విరహాభీతే యంనత్యజ

లితా ముఞ్చతి కరకర్షణేఽపి నఖలు త్వాక్। నారీవ నిస్వం సున్దరముక్తా
తద్విరసతాంమాగాః॥ ౯౭ జఘనేన చాపలం తవ వితన్వతేయం తనూ
కృతాపి తనుః। శాణే నేవ క్షీణా స్వరాసి పుష్పేషు నో విశతి॥ ౯౮ జ్యో
త్స్నాఞ్ఛితసారసముచిత వేషే వ్యాకోచమల్లికోత్తంసే। విశతి వసన్తే నిశి తేవ
స్మరస్య కుసుమదర్పస్ఫురచ్ఛురికా॥ ౩౦౦ జడసుఖయాసి పరతరుణీం గృ
హిణీం కారయసి కేవలం సేవామ్। ఆలిఙ్గతి శమిస్తు స్వాఙ్గస్తూలాం వారివా
హయతి॥ ౧ జ్యోత్స్నాఞ్ఛగర్భితే సైకతమధ్యగతః స్ఫురతి యామునః పూరః
దుగ్ధోదధౌ నాగాధిప తల్పతలే సుప్త ఇవ కృష్ణః॥

ఝకారవ్రజ్యా.

౨ ఝఞ్ఝాపాత కఙ్కణపాటితే పత్రపుఞ్జావల్మైనే మానైః। శోభయసి శు
ష్కరుదితైరపి కిం సున్దరి మన్దిరద్వారమ్॥

ఠకారవ్రజ్యా.

౩ ఠక్కుర మాహాత్మ్యపదం వితన్వతే కరిణ ఇవ చిరం పురుషాః। స్త్రీణాం కరి
ణీనామివ మదః పునస్స్వకులనాశాయ॥

తకారవ్రజ్యా.

౪ తాపం తాపయన్తి మన్మథబాణాస్త్వాం ప్రీణయన్తి తే సుభగ। దహనకరా
స్తు శిశిరాం జ్వలయన్తి విధిం మధురయన్తి॥ ౫ తవ సుతను సానుమ
త్యా బహుధాతుజనిత నితమ్బరాగాయాః గిరివరభువ ఇవ లాభేనాప్నోమి

---

౯౭ కాచిత్కాఞ్చిద్వక్తి.
౯౮ కశ్చిత్కాఞ్చిద్వక్తి.
౩౦౦ కశ్చిత్కాఞ్చిదుపదిశతి- ఏవంచ ఏతాదృక్కార్కశ్యకరణేన కేశా
దిభూషణమేవ భవిష్యతి తేన నైతాదృక్కర్తవ్యమితి.
౧ కశ్చిత్కాఞ్చిత్సఙ్కేతం వక్తి- ఏవఞ్చ యమునా సైకతతుల్యం నాస్తి
౨ నాయకో నాయికాం వక్తి. [క్రీడాస్థలమ్.
౩ నాయకోన్మాదవైశ్శల్య మాకలయ్య స్వయమపి వైశ్శల్యం విధాతుకా
మాం నాయికాం సఖీ ఉపదిశతి- ఏవఞ్చ పురుషాణాం మదో యశసే
స్త్రీణాం తు కులకలఙ్కాయేతి ఏవఞ్చ త్వయైతాదృశ్యసని నవిధేయమ్.
౪ నాయికా సఖీ నాయకం వక్తి.
౫ కశ్చిత్కాఞ్చిద్వక్తి- అనుమతి సహితాయాః పక్షే శిఖరవత్యాః బ
హుప్రకార ముత్పాదితః నితమ్బే రాగః ప్రీతిర్యయా పక్షే గైరికాది ధాతు
భిః జనితః నితమ్బే రాగః- ఏవఞ్చ తవ ప్రాప్తి హర్షోత్కర్షేణాహం స్వర్గమపి
అఙ్గుళ్యన్తరిత ఇతి మన్య ఇతి భావః.

ద్వ్యఙ్గులేనదివసమ్॥ ౬ త్యక్తో ముఞ్చతిజీవనముజ్ఝతి నాస గ్రహేపిలో లస్త్వమ్। కింప్రావృషీవపద్మాకరస్య కరణీయమస్య మయా॥ ౭ త్వద్విర హేవదిపాణ్డుస్తన్వఙ్గీచ్ఛాయ యైవ కేవలయా। హంసీవజ్యోత్స్నాయాం సా సుభగ ప్రత్యభిజ్ఞేయా॥ ౮ త్వయివినివేశితచిత్తా సుభగగతా కేవలే న కాయేన। ఘనజాలరుద్ధమానా నదీవ సానీరమాత్రేణ॥ ౯ త్వయిసం సక్తాంతస్యాః కఠోరతరహృదయమసమశరతరలమ్, మారుతచలాఞ్చలమి వకణ్టకసంపర్కాత్స్ఫుటితమ్। ౧౦ త్వమసూర్యంపశ్యాసఖిపదమపి నవినాపవారణంభ్రమసి। ఛాయే కిమిహవిధేయం ముఞ్చతి నమూర్తిమ స్తస్త్వామ్॥ ౧౧ తవవిరహేవిస్తారిత రజనా జనితేస్తుచన్దనద్వేషే। బిసినీవమాఘమాసే వినాహుతాశేన సాదగ్ధా। ౧౨ తరుణిత్వచ్చరణా హతకుసుమితకంకేలికోరకప్రకరం। కుటిలచరితాసపత్నీ నపిబతిబత శో కవికలాపి॥ ౧౩ తల్పేప్రభురివగురురివ మనసిజశాస్త్రే శ్రమేభుజి ష్యేవ। గేహేశ్రీరివగురుజన పురతోమూర్తేవసాత్రీడా॥ ౧౪ త్వమల భ్యామనుతావ న్మోక్తుమశక్తస్య సంముఖం వ్రజతః। ఛాయేవా పసరన్తీ భిత్త్యానివార్యసేయావత్॥ ౧౫ తపసాక్లేశితఏష ప్రాఘబలోనఖలు ఫాల్గునేస్యాసీత్। మనునాప్రమత్తమధునాకో మదనంమిహిరమివసహతే॥ ౧౬ త్వద్గమనదివసగణనా వలక్షరేఖాభిరజితా సుభగ। గణ్డస్థలీవక్త్ర

---

౬ కశ్చిన్నాయికాసఖీంవక్తి- ప్రావృషా పద్మాకరస్యతడాగస్యేవ మ యాస్య కింకరణీయం-ఏవఞ్చోభయతోఽపి కాఠిన్యమేవేతిధ్వన్యతే.
౭ నాయికాత్యన్తం త్వద్విరహక్షీణేతి సఖీనాయకంవక్తి.
౮ కథమితోగతేయమితివాదినం నాయకంనాయికాసఖీవక్తి. [వక్తి.
౯ త్వయ్యాసక్తివశాదత్యన్తదుఃఖభాగినీకామినీసంజాతేతి సఖీనాయకం
౧౦ యద్యపిత్వయాభూయసీలజ్జాక్రియతే తథాపిబహవస్త్వయ్యాస క్తాఇతి సఖీ నాయికామన్యోక్త్యావక్తి.
౧౧ నాయికావిరహదుఃఖాతిశయం సఖీనాయకంవక్తి.
౧౨ సఖీ నాయికాంవక్తి- ఏవఞ్చ శోకకాలేప్యేతాదృశద్వేషవత్త్వేన సమీచీనకాలతయా కింకిం నవిధేయమితి అతస్త్వయా సర్వప్రకారేణ మానాద్యపహాయనాయకోఽనురఞ్జనీయ ఇతి.
౧౩ కశ్చిన్నాయికాంస్తౌతి.
౧౪ నాయకఃకుప్పితాం నాయికాంవక్తి. [తిధ్వన్యతే.
౧౫ కశ్చిత్కాఞ్చిద్వక్తి- వసన్తకాలీనమదనవేదనాఽత్యన్తమసహ్యా.
౧౬ సఖీ నాయికావిరహం నాయకంప్రతి వక్తి- ఏవఞ్చాతఃపరంవిల

స్యాః పాణ్డురితా భవనభిత్తిరపి॥ ౧౭ తస్యా గ్రామ్యస్యాహం సఖి వక్రస్ని
గ్ధమధురయా దృష్ట్యా। విద్ధా తదేకనేయా పోత్రిణ ఇవ దంష్ట్రయా ధరణీ॥
౧౮ త్వయి కుగ్రామవటద్రుమ వైశ్రవణావసతు వసతు వా లక్ష్మీః। పా
న్థకుఠారపాతాత్ పరశిరసైవ తే రక్షా॥ ౧౯ తవ ముఖరవదన దో
షం సహమానా మోక్తుమక్షమా సుతనుః। సా వహతి బత భవన్తం ఘుణకు
న్తస్థాలభఞ్జీవ॥ ౨౦ తృణముఖమపి నఖలు త్వాం త్యజన్త్యమీ హరిణ వై
రిణశ్శబరాః। యశసైవ జీవితమిదం త్యజ గాఢాజిత శృఙ్గసంగ్రామః॥
౨౧ త్రిపురరిపోరివ గఙ్గా మమ మానిని జనిత మదనదాహస్య। జీవనమర్పి
త శిరసా దదాని చికురగ్రహేణైవ॥ ౨౨ త్వత్సఙ్కథాసు ముఖరస్సని
ద్రసా నష్టసావహిత్థతయా। సఖలు సఖీనాం నిభృతం త్వయా కృతార్థీకృత
స్సుభగః॥ ౨౩ త్వయి సర్పతి పథి దృష్టిస్స్పష్టర వృతి వివర నిర్గతా త
స్యాః। దరతరల భిన్న శైవలజాలా శఫరీవ విస్ఫురతి॥ ౨౪ తే సుతను శూ
న్యహృదయాశ్శ్లిష్టం యే హృదయశూన్యముపదధతి। అఙ్గీకృత కరపత్రో
యస్త్వ పహస్తగ్రహం కురుతే॥ ౨౫ తే శ్రేష్ఠినః క్వ సంప్రతి శక్రధ్వజ
యైః కృతస్తవోచ్ఛ్రాయః। ఈషాం వా మేఢీం వాధునాతనాస్త్వాం విదిత్వ

మ్యానవిధేయఇతి.

౧౭ కథమన్యత్ర తామరాగం న బధ్నాసీతి వాదినీం సఖీం ప్రతి నాయికావక్తి.
౧౮ బహుతరవసుత్వేపి కుగ్రామే వసతో కేవలం త్వచాజ్ఞాలాన్ గ్రహాదే
వ భయం నాన్యత ఇతి కశ్చిత్పాన్థః పదన్యోక్త్యా వక్తి-కుఠారపాతాత్ రక్ష
ణం మహిపస్య మస్తకేనైవ.
౧౯ నాయికాసఖీ నాయకం వక్తి.
౨౦ నిరపరాధినం కమపి కైశ్చిత్పీడ్యమానం కశ్చిదన్యోక్త్యా వక్తి ఏవ
శ్చ ప్రబలదుష్టశత్రు సమ్బద్ధే యుద్ధే మరణమేవ వరం న పునః పలాయ
నం నవా శరణగమనముచితమితి.
౨౧ కశ్చిన్మానినీ చరణకృత మస్తకం తయా చ కేశాకర్షణేన దూరీకృతం వి
జ్ఞాయాత్మానం తాం వక్తి- అర్పిశిరసః అర్పితమస్తకస్య ప్రణామార్థమితి.
౨౨ సర్వసఖీ గోపనపురస్సరం కేనచిత్సహయోగం విధాయస్థితాం
నాయికాం కాచిత్సఖీ త్వయా తేన సహ రతం కృతమితి వక్తి.
౨౩ నాయికాసఖీ నాయకం వక్తి.
౨౪ నాయకో నాయికాం వక్తి-ఏవం చ ప్రయాగే కరపత్రకర్తనాదినా
యే న శరీరం త్యజ్యతే తే నైవ త్వం ప్రాప్స్యతి. [న్యోక్త్యా వక్తి.
౨౫ ప్రాక్తనలోకాభావాన్నూతన తథావిధప్రతిష్ఠా దీతి కశ్చిత్పాన్థస్సద

స్తి॥ ౨౬ తానవమేత్యచ్ఛిన్నః పరోపహిత రాగముదనసంఘటితః, క
ర్ణ ఇవ కామినీనాం న రాజతే నిర్భరః ప్రేమా॥ ౨౭ తస్మిన్ గతార్ద్రభావే
విరసే సఖి శుష్కశకల ఇవ పురుషే। అపి భూతి భాజి మలినే నాగర శబ్దో విడ
మ్బాయ॥ ౨౮ తమసి ఘనే విషమే పథి జమ్బుకనులాక్రముఖం ప్రవ
న్నాః స్మః। కిం కుర్మస్సోపి సఖే స్థితో సుఖం ముద్రయిత్వైవ॥ ౨౯ త్వా
మఖిలషతో మానిని మమ గరిమగుణోపి దోషతాం యాతః। ప్రజ్వలమాలాం న
లినీం పిప సతస్సిన్ధురస్యేవ॥ ౩౦ తిమిరే విదూరదృశ్యా కరిణా శ్లేషే పిర
మానిముఖగా చ। శఙ్ఖమయవలయరాజీ గృహపతి శిరసా సహాస్ఫుటతు॥
౩౧ తవ వృత్తేన గుణేన చ సముచిత సమ్పన్నకర్ణలగ్నయాః। హారస్రజ
ఇవ సువర్ణీకృతః పునర్నాయకస్తరళః॥

దకారవ్రజ్యా.

౩౨ దర్శనవినీతమానా గృహిణీ హాసోల్లసత్కపోలతలమ్। చుమ్బన
నిషేధమిషతో వదనం పిదధాతి పాణిభ్యామ్॥ ౩౩ దేహస్తమ్భః స్ఖలనం
శైథిల్యం వేపథుః ప్రియధ్యానమ్। పథి పథి గగనాశ్లేషః కామిసకస్త్రీ స్వా
రగుణః॥ ౩౪ ద్రాఘయతా దివసాని త్వదీయవిరహేణ తీవ్రతాపేన।
గ్రీష్మేణేవ నలిన్యా జీవనమల్పీకృతం తస్యాః॥ ౩౫ దుర్జన సహవాసా
దపి శీలోత్కర్షం న సజ్జనస్త్యజతి। ప్రతిపర్వ తపనవాసీ నిస్సృతమాత్ర

---

౨౬. ప్రేమ్ణో భఙ్గే పునస్సన్ధానం న తథేతి కాచిత్కాఞ్చిద్వక్తి- ఏవఞ్చ త్వ
యా తథా న విధేయమ్ యథా ప్రేమభఙ్గో భవితేతి.
౨౭ తథావిధగుణాభావవతి మహాన్మకరణం విడమ్బనమాత్రఫలకమితి
కశ్చిత్కాఞ్చిద్వక్తి.
౨౮ కశ్చిద్విపత్తౌ కఞ్చిదుద్దిశ్యగతః తేన చ సంభాషణ విషయతామ
వ్యనీతః కశ్చిదన్యోన్యాత్ వక్తి- ఏవఞ్చాస్మాకం దుర్దైవవశాత్ నీచావ
లమ్బనమపి కర్తుముద్యతానాం న తతః శబ్దమాత్రావలమ్బనం కిముతాన్యది
౨౯ కశ్చిత్కాఞ్చిదఙ్గనాం ప్రతివక్తి. [తి.
౩౦ పరపురుషసమ్భోగాభిలాషిణీం కాఞ్చిద్వక్తి-ఏవంచ పతిమరణో
త్తరం సుఖేన మయా స్వేచ్ఛావిహారో విధేయ ఇతి.
౩౧ సఖీనాయికాం వక్తి- తరలో హారమధ్యగః.
౩౨ సఖీనాయకం వక్తి-యద్వా కస్యాశ్చిద్వృత్తం కాచిద్వక్తి.
౩౩ సఖీనాయికాం వక్తి- తేన చాత్యన్తాసక్తిర్నాయకే తవాస్తీతి.
౩౪ నాయికా సఖీ నాయకం వక్తి.
౩౫ దుష్టసంపర్కాదపి సాధోస్స్వాదుత్వం నాపైతి ఇతి కశ్చిద్వక్తి.

ర్నకీకీతః॥ ౩౬ దయితప్రహితాం దూతీమాలప్య కరేణ తామనిగచ్ఛన్తీ। స్వేదచ్యుతమృగనాభిర్ద్వారాత్ గౌరాఙ్గి దృశ్యాసి॥ ౩౭ దయితాగుణశ్రవకాశ-నీతస్స్వస్యైవ వదనదోషేణ। ప్రతిదిన విదళిత వాటీవృతిఘుటనైః ఖిద్యసే౽మితి॥ ౩౮ దాక్షిణ్యస్య(?)దిమానం మైనం భానుం భజన్తమవమంస్థాః రాత్రీముపాశ్రితేస్మిన్స్పృశః ఖుమతే దృష్టిమపి దాతుమ్॥

౩౯ దృష్టైవ విరహకాతరతారకయా ప్రియముఖే సమర్పితయా। యాంతిమగవల్లభాయాః పులిన్దబాణార్దితాః ప్రాణాః॥ ౪౦ మారస్థాపితహృదర్ఘ్యోమూషకరహాస్యోని కామసాశఙ్కాః। ఆశ్లేషోపాలానాం భవతి ఖలానాం చ సంభేదః॥ ౪౧ ద్వారేగురవః కేలీశుకస్స కాకే శిశుర్గృహే సఖ్యః। కాలానహక్షమస్స్వప్రియ ప్రసీద ప్రయాతమహః॥ ౪౨ దక్షిణముక్తాభరణ శ్వాసోత్తుఙ్గస్తనార్పణమనోజ్ఞమ్। ప్రియమాలిఙ్గతి గోపీ మన్థశ్రమమన్థరై రఙ్గైః॥ ౪౩ దళితోద్వేగేన సఖి ప్రియేణ లగ్నేన రాగమావహతా। మోహయతా శఙ్కనీయం తామ్బూలేనేవ నీతాస్మి॥ ౪౪ దృష్టమదృష్టప్రాయం దయితం కృత్వా ప్రకాశితస్తనయా। హృదయః కరేణ తాడిత మథమిథ్యా వ్యఞ్జితత్రపయా॥ ౪౫ దర్శితయమునా వ్యాప్రియే భ్రూవిభ్రమ భాజి చలితవదనయా సే। క్షిప్తహలే హలధర ఇవ పురమేవాపజీవితం సుతను॥ ౪౬ దయితప్రార్థితదుర్లభ ముఖము

---

౩౬ సఖీ నాయికాం వక్తి.

౩౭ కాచిత్కాఞ్చిద్వక్తి-ఏవఞ్చ త్వదుక్తనాయికాగుణశ్రవణేనాసక్తో లోకే నైవ రాత్రౌ వృతిఘుటనం విధీయతే.

౩౮ మానినీం నాయికాం సఖీవక్తి.

౩౯ కశ్చిద్వృత్తమన్యోక్త్యా వక్తి- ఏవం చ పశ్వఙ్గనయాఽపి మరణకారణబాణవ్యథాతో విరహవ్యథా దుస్సహా కిము మనుష్యాఙ్గనయేతి తేన చ యో నాయికాం విహాయ పరదేశే గచ్ఛతి సమృగతుల్యః పశురితి.

౪౦ ఖలసఙ్గతిస్త్యాజ్యేతి కశ్చిదుపదిశతి.

౪౧ అసమయరతాభిలాషిణం నాయకం నాయికా వక్తి.

౪౨ కార్యనియుక్తాఽపి గోపీ తత్సమయే ప్రియాలిఙ్గనం కరోతి-తథాత్వయా విధేయమితి సఖీ నాయికాముపదిశతి.

౪౩ ప్రియసఙ్గే మమ నకిమప్యన్యవిషయకం జ్ఞానమితి కశ్చిత్సఖీం వక్తి.

౪౪ కశ్చిత్కాఞ్చిద్వృత్తం వక్తి.

౪౫ సఖీ నాయికాం వక్తి-ఏవంచ తవకటాక్షమాత్రాధీనాస్సర్వే పియా

౪౬ విరహిణీ సఖీం ప్రతి వక్తి. [ణా ఇతి.

రా సైకసుకుమారః। కథయతి చిరహావకులః క్వ పరిచయః ప్రకృతికఠినా నాన్॥ ౪౭ ద్విత్రైరేష్యామి దినైరితి కిం తద్వచసి తవ సమాశ్వాసః। ప్రథయతి చిరవధికలితం దూరనిఖాతో నఖాంకస్తే॥ ౪౮ దయితస్పర్శోన్మీలితఘర్మజలస్ఖలిత నఖలాఞ్ఛే। గర్భభరసూచరితే సఖితచ్చకురాన్క్రముప రాధయసి॥ ౪౯ దుష్టగ్రహేణ గేహిని తేన కుపుత్రేణ కిం ప్రజాతేన। భామే నేవ నిజం కులమఙ్గారక వత్కృతం యేన॥ ౫౦ దర్శితచాపాశ్చర్యైస్తేజోవద్భిస్సుగోత్రసంజాతైః। హీనైరపి స్వవధీరైరావత్స్వపి గమ్యతే నాథః॥ ౫౧ దరనిద్రాణస్యాపి స్మరస్య శిల్పేన నిర్గతాశూన్యమ్। ముగ్ధతవదృష్టిరసావజ్ఞానయన్త్రమురివహస్తి॥ ౫౨ దుర్గతగృహిణీతనయే కరుణార్ద్రా ప్రియతమే చ రాగమయీ। ముగ్ధారతాభియోగం సమస్యతే న ప్రతిక్షిపతి॥ ౫౩ దుర్గతగేహినిజర్జర మన్దిరసుప్తైవ వర్షసే చన్ద్రిక్షు। పయమిన్దువక్ష్చితద్యశోని చలిత డోలావిహారిణ్యః॥ ౫౪ దీపదశాకులయువతిరైవ దగ్ధైర్నైవ మలినతామేతి। దోషా అపి భూషాయై గణికాయాశ్శశికలాయశ్చ॥ ౫౫ దీర్ఘగవాక్షోత్థాన్తర నిపాతినస్తరణిరశ్మయశ్శోణాః। నృహరినఖా ఇవ దానవవక్షః ప్రవిశన్తి సౌధతలమ్॥ ౫౬ దర తరళేక్షిణివక్షసి దరోన్నతే తవ ముఖే చ దర హసితే। ఆస్తాం కుసుమం పి

౪౭ సఖీనాయికాంవక్తి.

౪౮ సఖీనాయికాంవక్తి-ఏవంచ తవైవాపరాధఇతి.

౪౯ కశ్చిద్దుష్టపుత్రదుఃఖితో గేహినీంవక్తి-యేనమఙ్గళేనేవ స్వీయంకులమఙ్గారవత్కృతం ప్రజ్వాలితమితిభావః-పక్షే. అఙ్గారకఃకుజో భౌమఇత్యపరః- ఏవంచ దుష్టపుత్రాపేక్షయా-ఽపుత్రతైవసమ్యగితి.

౫౦ ఆపద్యపి శూరాణాంసేవా కార్యా శూరిత్వమితి కశ్చిద్వక్తి.

౫౧ నాయికాం నాయకోవక్తి-నిద్రాణస్యాపి నిలీనస్యాపి- ఏవంచైతాదృశత్వదీయా వలోకనే నాహమతి వికలః- అతో మామాలిఙ్గ్య దినా జీవ [యేతి.

౫౨ దారిద్ర్యమపి దుఃఖదమితి కశ్చిద్వక్తి.

౫౩ త్వంగేహఏవజారోపభోగం సుఖేనకరోషి నాస్మాకమితి కాచిత్కాఞ్చిద్వక్తి-ఏవంచైతాదృశాస్మదీయభాగ్యాద్భవత్యా ఏతాదృశదారిద్ర్యమేవసమ్యగితి తేనచనాస్మాకమేతద్భాగ్యం సుఖదమితి.

౫౪ త్వన్నతథా చతురేతివాదినీం కాఞ్చిత్కాచిద్వక్తి.

౫౫ సూర్యోదయస్సంవృత్తః అతః ఇతోనిస్సారణీయః ప్రియ ఇతి సఖీనాయికాంవక్తి

౫౬ సఖీనాయికాంస్తౌతి.

రః స్మరోధునా చిత్రధనుషాపి॥ ౫౭ దృష్టసఖీసహితేయం పూర్ణేన్దుముఖీ సుఖాయ నేదానీమ్। రాకేవ విష్టియుక్తా భవతే౽భిముఖాయ నిశి భవతు॥ ౫౮ దళితే పలాలపుఞ్జే వృషభం ప్రతిగృహ్య కుపితే। ॰భృతసిభాలి ॰వదనా హాలికవధూ దేవరాహసితః॥ ౫౯ దీవ్యన్తాం యే దీప్త్యైఘటితా మణయశ్చ నీరపురుషాశ్చ। తేజస్స్వవినాశాయ తు నృణాం తృణానామివ లఘూనాం॥

ధకారవ్రజ్యా.

౬౦ ధూమైరశ్రు నిపాతయ దహ శిఖయా దహన మలినయ జ్ఞారైః। జాగర॰ష్యతి దుర్గ్గృహిణీ త్వాం తదపి శిశిరనిశి॥ ౬౧ ధైర్యం నిధేహి గచ్ఛతు రజనీ సో౽పి న్యస్తు సుముఖి సోత్కణ్ఠః। ప్రవిశ హృది తస్య దూరం తుణధ్య॰ముత్కీర్ణ రేఖేవ ౬౨ ధవళనఖలక్ష్మదుర్బ్బల మకలిత నేపథ్య ముగ్ధ పిహితాఙ్గః। ద్రక్ష్యామి మదవిలోకద్విగుణాశ్రు వపుః పురద్వారి॥ ౬౩ ధర్మారమ్భవ్యసనినాం పరహింసైవ ప్రయోజికా భవతి। కాకానామభిషేకే కారణతాం వృష్టిరనుభవతి॥

నకారవ్రజ్యా.

౬౪ నీరావతరణదన్తురసైకతసంభేదమేదురైశ్శిశిరే। రాజన్తి తూలరాజిస్థూలపటైరివ తటైస్సరితః॥ ౬౫ నిజకాయచ్ఛాయాయాం విశ్రామ్యన్నిదాఘవిపినమపనేతుమ్। బత వివిధాస్తనుభఙ్గీర్ముగ్ధకురఙ్గీ యమాచ

---

౫౭ నాయికాసఖీ నాయకం వక్తి - రాకేవ విష్టియుక్తా భద్రాయుతేవా
౫౮ కశ్చిత్కస్యాశ్చిద్వృత్తం వక్తి. [ర్ద్ధమానేవ.
౫౯ మహద్భిరేవ స్వప్రతాపః ప్రదర్శనీయో న లఘుభిరితి కశ్చిద్వక్తి-ఘటితాః విధాతృనిష్పాదితాః.
౬౦ కస్యాశ్చిత్సఖీ కఞ్చిదన్యోక్త్యా వక్తి.
౬౧ సఖీ నాయికామనుపదిశతి.
౬౨ కశ్చిద్విదేశగో మనస్యాశంసయతి.
౬౩ అసతాం ధర్మారమ్భో వ్యసనాయ హేతురితి కశ్చిద్వక్తి- కాకైస్స్నానే కృతే వృష్టిర్న్న భవతీతి వృద్ధవ్యవహారః.
౬౪ కశ్చిత్కాఞ్చిత్సరిత్తటం వక్తి.
౬౫ కశ్చిత్కఞ్చిదన్యోక్త్యా వక్తి - యథా స్వదేహచ్ఛాయారూపస్వాధీననాయక మాత్రావలమ్బనేన మదనసంతాపనివారణాయ వివిధచేష్టాకరణే౽పి మూఢనాయికాయాస్తదనతన్నివారణమతో౽న్యనాయకావలమ్బనమేవ మదనసంతాపనివారకమితి కశ్చిత్కఞ్చిదన్యోక్త్యా వక్తి.

రతి॥ ౧౬ న హసన్తి జరత ఇతి యద్వల్లవవనితా నమన్తి నన్దమపి। సుము
ఖియశోదాతనయో నిత్యం కన్దలితకన్దర్పః॥ ౧౭ నీతాత్మభావమర్పితవ
పురపి వామ్యం న కామినీ త్యజతి। హరదేహార్ధగ్రథితా నిదర్శనం పార్వతీ
తత్ర॥ ౧౮ నాగరభోగానుమిత స్వవధూసౌన్దర్యగర్వతరలస్య। పద
మపి న పతతి భూమౌ జ్ఞాతిపురస్తన్తువాయస్య॥ ౧౯ నిపతతి చరణే కోపే ప్రతి
పశ్యన్నిశి యన్నిరీక్షతే త్వం కః। సఖి సఖలోకపురతః స్వగరిమాణం సము
ద్వహతి॥ ౨౦ స హి మోచయితుం శక్యః క్షమాం మహాన్స్థాపితో యది క
థంచిత్। మన్దరగిరిరివ గరలం నివర్తతే న తు సముత్థాప్య॥ ౨౧ నియతైః
పదైర్నిషేవ్యం స్ఖలితేన స్థావహం సయా శ్రయతి। సమ్భవదన్యగతిః కస్సం
క్రమకాష్ఠం దురీశం చ॥ ౨౨ నిజపదగతిగుణరఞ్జిత జగతాం కరణాం చ
సత్కవీనాం చ। వహతామపి మహిమానం శోభాయై సజ్జనా ఏవ॥ ౨౩ నో
త్తపతేన స్నేహం హరతి న నిర్వాతి మలినతాం నైతి। తస్యోజ్జ్వాలో నిశి నిశి
ప్రేమా రత్నప్రదీప ఇవ॥ ౨౪ నిహితాం నిహితాం నుజ్ఝతి నియతం మమ
పార్థివానపి ప్రేమ। భ్రామం భ్రామం తిష్ఠతి తత్రైవ కులాలచక్రమివ॥
౨౫ నిర్భరమపి సమ్భుక్తం ద్రష్టుం ప్రాతః పిబన్త్యపాఙ్గమి। జఘనమనం

---

౧౬ కార్యైకస్యైవ కారణప్రతిష్ఠేతి కాచిత్కాఞ్చిద్వక్తి- యద్వా స్వ
కార్యమేవ సాధనీయమితి కాంచిత్కాచిదుపదిశతి-యద్వా నాయకా
ర్థం శ్వశురాది సమాధానం త్వయా విధేయమితి సఖీ శ్వశురాదిదుఃఖ
తప్తాం నాయికామన్యనిదర్శనవ్యాజేనోపదిశతి.

౧౭ సర్వాత్మనా స్త్రియస్సంరక్షణీయా ఇతి కశ్చిద్వక్తి- తత్ర స్వశరీరాపి
ఏవ వస్త్రాలఙ్కరణాదిదానమేతదఙ్గే కించిత్కరమితి భావః- గ్రథితప
దేన నిస్సరణాభావత్వం వ్యజ్యతే- ఏవమన్యాసాం కా వార్తేతి.

౧౮ కాచిత్కాంచిద్వక్తి.

౧౯ నాయికా సఖీం వక్తి.

౨౦ సమీచీనస్య కోపో న భవతి భవతి చేత్తు జానధాణవహ ఏవ స ఇతి
కశ్చిద్వక్తి- ఏవం చ మహతః కోపో నోత్పాదనీయ ఇతి.

౨౧ దుఃప్రభుసేవా న విధేయేతి కశ్చిదుపదిశతి.

౨౨ సమీచీనజనం వినా కవీనాం న శోభా భవతీతి కశ్చిద్వక్తి.

౨౩ కాచిత్కాఞ్చిత్ప్రేమాణం స్తౌతి- నిశి నిశీత్యనేన లోకగోప
నాదిచాతుర్యవత్తయా చిరకాలీనసుజ్జ్వలనిర్వాహకత్వం ధ్వన్యతే.

౨౪ కాచిత్కస్మింశ్చిత్ప్రావ్యసక్తిం కాంచిద్వక్తి.

౨౫ కశ్చిన్నాయికా సఖీం వక్తి.

కుశమస్యాశ్చకోరఇవశశధరకరబిన్దూన్॥ ౨౬ నిబిడఘటితోరుయుగళాం శ్వాసోత్తబ్ధస్తనార్పితవ్యజనామ్। తాంస్నిగ్ధకుపితదృష్టింస్మరామిరతినిస్సహాంసుతనుమ్॥ ౨౭ నిర్గుణఇతిమృతఇతిచద్వావేకార్థాభిధాయినౌ విద్ధి। పశ్యధనుర్గుణశూన్యంనిర్జీవంయదిహాశంసన్తి॥ ౨౮ నిజసూత్రసూత్రలవిద్ధావిలోచనాంతరుణతే తృణంహరతు। అయమూర్ధ్వీకృతబడిశః కర్కటఇవ మర్కటః స్ఫురతః॥ ౨౯ నాగరికరీతిరివసాగ్రామవస్థిత్యాపి భూషితాసుతమః। కస్తూరీ నభృగోదర వాసవశా ద్విగ్రహతా ఇతి॥ ౩౧ నఖలిఖితస్తనికురవక మయస్పృష్టే భూమిలుఠిత వివశాఙ్గి। హృదయ విదారణనిస్సృత కుసుమాస్త్రిశరేవహరసీమనః॥ ౩౧ నీతాలఘుమానమియం తస్యాంగరిమాణ మధికమర్పయసి। భరఇవవిషమభార్య స్సేదుర్వేహోభవతి గృహవాసః॥ ౩౨ నచదూతీ నచయాచ్ఞా నచాఞ్జలిర్నచకటాక్షవిక్షేపః। సౌభాగ్యమానినాంసఖి కచగ్రహఃప్రథమమభిసారః॥ ౩౩ నిశివిషమకుసుమవిశిఖప్రేరితయోర్మానలబ్ధరతిరసయోః। మానస్తథైవవిలసతిదమ్పత్యోర్గ్లపితశిథిలగ్రన్థిః॥ ౩౪ నిహితార్ఘలోచనాయాస్త్వం తస్యాహారనిహృదయపర్యన్తమ్। నసఃభగసముచిత మీదృశ మఙ్గశిదానేభుజఙ్గిలసి॥ ౩౫ నీత్వాగారం సహసా రజనీ మేకాంచ జాగరంద

---

౨౬ కశ్చిద్వయస్యం వక్తి.
౨౭ గుణేష్వత్సన్నయతో న విధేయఇతి కశ్చిద్వక్తి- ఏకార్థాభిధాయినౌ ఏకార్థప్రతిపాదకౌ నిర్గతాఃజీవాయస్మాత్తం- ఏవఞ్చ నిర్గుణజీవనాపేక్షయా మరణమేవసమ్యగితి.
౨౮ నాయికాసురతకాలే నాయకచిత్తంవ్యాక్షిపతి.
౨౯ గ్రామీణవసతి శాలితయా ఇయం సతథాగుణశాలినీతివిభావయన్తం కఞ్చననాయికాసఖీవక్తి. [సఖీవక్తి.
౩౦ కురవకకుసుమశయ్యాయాం సురతంవిధాయ గతాంనాయికాం
౩౧ సర్వభావ్యాను సమతయా వర్తితవ్యమితి కశ్చిత్కంచిదుపదిశతి.
౩౨ అకస్మాదేవానేనాగత్యకథమిదమకారీతివాదినీంనాయికాంసఖీవక్తి
౩౩ మన్మథావస్థాయాం నకించిత్స్ఫురతీతి కశ్చిద్వక్తి విషమత్వేనదుస్స
౩౪ నాయికాసఖీ నాయకంవక్తి. [హత్వమ్.
౩౫ బహవస్తరుణా మమాపేక్షాం కుర్వన్తీతిగర్వశాలినీం కాంచిత్కాచిద్వక్తి- ఏవంచైకదినోత్తరమేవ సర్వేషాం నకాసక్తిరితి బిల్వశాఖామస్తుమానీయ రాత్రౌసంపూజ్యజాగరాదివిధాయ నవమ్యాంపరిత్యజ్యత ఇతి దేశవిశేషః.

త్వా। ఆరాధ్యన్తే ర్నిశరస్తైర్దుర్గావ్రతీప ముక్తాని॥ ౭౬ వక్త్రే గ్రావిన్దామృదకేతనకే మణౌ దృశిసముద్రేచ। యత్కిల తేజస్తదఖిలం జాయితమబ్జమిత్రస్య॥ ౭౭ వసనవర్ణో నచరూపం నసంస్క్రియాకాపినప్రకృతిః। బాలా ప్యస్విరహేపది జాతా పభ్రంశభాషేవ॥ ౭౮ నవిభూషణేతవా స్థావకృత్యస్నే నైవజయసి సఖియూనః। అవధీరితాస్త్రశస్త్రా కుసుమేషోర్మల్లవిద్యేవ॥ ౭౯ నేత్రాకృష్టో గ్రామం గ్రామం ప్రేయాన్యథాస్త్రి తథా। సఖిమథ్నయతి మనో మే దధిభాణ్డం మన్థదణ్డఇవ॥ ౮౦ నిజగాత్రనిర్విశేష స్థాపితమపి సారమఖిలమాదాయ। నిర్మోకంచ భుజఙ్గీ ముఞ్చతి పురుషంచ వారవధూః॥ ౮౧ నృత్యశ్రమఘర్మార్ద్రం ముఞ్చసికృచ్ఛ్రేణ కఞ్చుకం సుతను। మకరస్తైాదక జాప్యం మదన ధనుర్వల్లిరివచోలమ్॥ ౮౨ నిహితాయామస్యామపి నైవై కామనసిమే స్ఫురతి। రేఖాన్తరోపధానా త్పత్రాక్షర రాజిరివ దయితా॥ ౮౩ నిధినిక్షేపస్థానస్యోపరి చిహ్నార్థమివలతా నిహితా। లోభయతి తవ తనూదరి జఘనతటాభోగరోమాలీ॥ ౮౪ నాహం వదామి సుతను త్వమశీలా చణ్డచరితా వా। ప్రేమస్వభావసులభం భయమాదయతి మమ తు హృదయస్య॥ ౮౫ నఖదశనముష్టిఘాతై రదయై రాలిఙ్గనైశ్చ సుభగస్య। అపరాధం శంసన్త్యశ్చిహ్నంరచయన్తి రాగిణ్యః॥ ౮౬ ననిరూపితో ఽసి సఖ్యా నియతం నయ

---

౭౬ యత్ర యత్ర యన్యత్ సామగ్ర్యం తత్ర తత్ర తత్ వై వేత్యన్యాక్రేకశ్చిత్కాంచిద్వక్తి- ఓజాయితం సామర్థ్యమితిభావః.

౭౭ నాయికా దూతీ నాయకం వక్తి.

౭౮ అలఙ్కారాదికరణేన విలమ్బకారిణీం నాయికాం సఙ్కేతం ప్రతి సత్వరనిర్గమాయ సఖీవక్తి.

౭౯ కాచిన్నాయికా సఖీం ప్రత్యాహ.

౮౦ వారవనితాసంగతిరనుచితేతి కశ్చిత్కాంచిదుపదిశతి

౮౧ సఖీనాయకం వక్తి- ఏవంచ సురతశ్రమే కిం త్వయానుభూయమితి [పరిహాసః.

౮౨ పూర్వనాయికా సఖీం నాయకో వక్తి

౮౩ కయాచన కించిదవలోకితః కశ్చిత్తాం పరిహసన్ వక్తి- ఏవంచ జఘనాభోగనిధిని క్షేపస్థాన మస్తీతి పరిహాసో వ్యజ్యతే- యద్వా సగర్భా సీతి

౮౪ నాయికా దుశ్చరితం విజ్ఞాయ సఖీవక్తి.

౮౫ కథమనయా త్వం తాడిత ఇతివాదినం కశ్చిత్ప్రమాథత్తే- ఏవంచ యస్యైవాత్యన్తమాసక్తానాయికా తస్యైవై తాదృశీరీతి ర్నాన్యస్యేతిభావః.

౮౬ దూతీకయాచన సఙ్గమయితుం కంచన నాయకం వక్తి.

సత్రిభాగమాత్రేణ। హరయతి యేన కుసుమం విముఖే త్వయి కుణ్ఠ ఇవ దైవే॥ ౯౭ సగుణేన లక్షణేఽపి చ వయసి చ రూపే చ నాదరో విహితః। త్వయి సా రథేయి ఘుష్టా కపిలా పుత్రీతి బద్ధేయమ్॥ ౯౮ నిష్కారణాపరాధం నిష్కారణకలహరోషపరితోషమ్। సామాన్యమరణజీవన సుఖదుఃఖం జయతి దాంపత్యమ్॥ ౯౯ సద్గతనూజేన సమం మమాస్తు మిథ్యాభిశాపోఽపి। ఇతి ముహు రపశ్యదబలా భాద్రచతుర్థీకలానాథమ్॥ ౪౦౦ సప్రాప్య నేత్రాభ్యాం హృదయాన్నాపైషి వితనుతే బాధామ్। త్వం మమ భగ్నావస్థిత కుసుమాయుధ విశిఖఫలికేవ॥ ౧ నాథేతి పయసముచితం ప్రియేతి వా నేత్యసగ్రహా యత్ర। తద్దాంపత్య మతోఽన్య న్నారీరజ్జుః పశుః పురుషః॥ ౨ నానావర్ణకరూపం ప్రకల్పయన్తీ మనోహరం తన్వీ। చిత్రకరతూలికేవ త్వాం సా ప్రతిభిత్తి భావయతి॥

పకారవ్రజ్యా.

౩ పథికాః సక్తా కించిన్న వేదఘనకలమగోపితా గోపీ। కేలికలాహుఙ్కారైః కీరావళి మోఘమపసరసి॥ ౪ ప్రణమతి పశ్యతి చుమ్బతి సంశ్లిష్యతి పులకముకులితైరఙ్గైః। ప్రియసఙ్గమోస్ఫురన్తీం వియోగినీ వామబాహులతామ్॥ ౫ ప్రవిశసి నినదనిరస్తం జానాసి వ్యాకులత్వ మాతనుషే। బాల కచేతనితస్యాశ్చక్ర వ్యూహం మన్యురివ॥ ౬ పశ్యానురూప మిన్దిన్దిరేణ మాకన్దశేఖరో ముఖరః। అపి చపిచుమన్దముకులే ఘూకలికులమాకులంపిబతి॥
౭ ప్రతిబిమ్బసమ్భృతాననమాదర్శం గృహ్ణమసఖీహస్తాత్। ఆదాతు

---

౯౭ కస్యచిదాసక్త్యాగర్వితాం కాంచిదన్యోక్త్యావక్తి. ఏవం చ త్వన్మాతుర్గుణవత్తాదినా ప్రసిద్ధ్యాఽతః కిం గర్వమావహసీతి.
౯౯ నిష్కారణకలహాదికం భవతి భవద్గేహే కిమిదమితి వాదినం కశ్చిద్వక్తి.
౪౦౦ కశ్చిదేకదా ప్రాప్తసఙ్గాం తదుత్తరం కించిన్నిమిత్తవిచ్యుతసఙ్గాం కాంచిద్వక్తి. ఏవం చ త్వదప్రాప్త్యాహమతిదుఃఖిత ఇతి.
౧ మమాజ్ఞాకారీ మన్నాయక ఇతి వాదినీం కాంచిత్కాంచిద్వక్తి.
౨ దూతీ నాయకం ప్రత్యాహ.
౩ కస్యాశ్చిద్వచనమాత్రాదేవ భీతాం ప్రతి కశ్చిదన్యోక్త్యా వక్తి.
౪ నాయికా సఖీ నాయకసఖీం వక్తి.
౫ కాచన కంచిత్ప్రతి వక్తి.
౬ సమీచీనానాం సమీచీనః అసమీచీనానాం అసమీచీన ఏవాశ్రయ ఇతి కశ్చిదన్యోక్త్యా వక్తి.
౭ నాయికా సఖీ నాయకం వక్తి.

మిచ్ఛసిననుధాకింలీలాకమలమోహేన॥ ౮ ప్రాచీనాచలమౌలేర్యథా శశిగగనమధ్యమధివసతి। త్వాంసఖిపశ్యామితథాచ్ఛాయామివ సజ్జుచన్ద్రాణామ్॥ ౯ ప్రాఙ్గణకోణేపి నిశాకరస్స్వతాపంసుధామయోహరతి। యదిమాం రజనిజ్వరఇవసఖి సననిరుణద్ధి గేహపతిః॥ ౧౦ పతిపులకభిన్నగాత్రీస్వచ్ఛాయావీక్షణేపియాసభయా। అభిసరతిసుభగసాత్వాందశయన్తీకణ్టకంతమసి॥ ౧౧ ప్రతిభూశ్శుకోపిపక్షే దణ్డశ్శృఙ్గారరసకథాగురుషు। పురుషాయితం పణస్తద్బాలే పరి భావ్యతాం దాయః॥
౧౨ పరమోహ నాయకముక్తోనిష్కారణస్తరుణి తవకటాక్షోయమ్। విశిఖఇవకలితకర్ణః ప్రవిశతిహృదయం ననిస్సరతి॥ ౧౩ ప్రపదాలమ్బితభూమిశ్శ్వశ్వన్తీ ప్రీతి భీతిమధురాక్షీ। ప్రాచీరాగ్రనివేశితచుబుకతయా నవతితాసుతనుః॥ ౧౪ ప్రాతరుపాగత్యమృషా వదతస్సఖినాస్య విద్యతే వ్రీడా। ముఖలగ్నయాపియోఽయంనలజ్జతేదగ్ధకాలికయా॥ ౧౫ పశ్యోత్తరస్తనూదరిఫాల్గునమాసాద్య నిర్జితవిపక్షః। వైరాటరివపతఙ్గః ప్ర

సఖీమానవతీంనాయికాంవక్తి-ఏవంచమానంపరిత్యజ్యనాయకేనసఙ్గమస్వేతివ్యజ్యతే.

౯ కథమాగతేనతేనసఙ్గతిఃశ్లాఘావాన్నవృత్తేతివాదినీంసఖీంనాయికావక్తి- యద్వా నాయికాసఖీంప్రతివక్తి- జ్వరవతోబహిర్నిస్సరణంనిశినిషిద్ధమితివైద్యకమ్.

౧౦ సఖీనాయకంప్రతినాయికాప్రేమాధిక్యంవక్తి- పతిఃనతుప్రియఃతత్పులకైఃఖిన్నానిగాత్రాణియస్యాస్సాఏవంచాతికోమలాఙ్గీత్వమ్.

౧౧ అక్షక్రీడనం విధేయమధునేతి వాదినీం నాయికాం నాయకోవక్తి-ప్రతిభూర్లగ్నకఃశుకః గురుషుశృఙ్గారస్య కథనమేవవిపక్షే ఉక్తాకరణే దణ్డః-పురుషాయితం పణః పరాజయేదేయవస్తు-తత్ర హే బాలే దాయః పాశపాతనంపరిభావ్యతాం క్రియతాం- ఏవఞ్చాక్షక్రీడనేయదితవాస్తి రతిస్తర్హి అనయా రీత్యాఽక్షక్రీడనం విధేయమితి- ఏవఞ్చ రత్యుత్కణ్ఠా ధ్వన్యతే-అత్రబాలాపదేనముగ్ధానవివక్షితా తస్యాస్త్వేవంవిధప్రాగల్భ్యా
౧౨ కయాచనవిలోకితః కశ్చిత్తాంప్రత్యాహ. [భావాత్.

౧౩ సఖీనాయకంప్రతివక్తి.

౧౪ నాయికాసఖీంవక్తి.

౧౫ సఖీనాయికాంవక్తి-ఫాల్గునమాసాద్య గవాంకిరణానాం పక్షేధేనూనాంపరావృత్తింకరోతి-ఏవఞ్చ హేమన్తేగతేపివసన్తాదావవశ్యంమదనదహనశరసన్త్రస్తః తవ ప్రియస్సమాయాస్యతీతి వ్యజ్యతే.

త్యానయనం కరోతి గవాక్షః॥ ౧౬ ప్రమదవనం తవ చ స్తనశైలం సరసీం గభీరమూలాక్ష్చ। జగతి నిదాఘనిరస్తం శైత్యం దుర్గత్రయం శ్రయతి॥
౧౭ ప్రోఞ్ఛతి తవాపరాధం మానం మర్దయతి నిర్వృతిం హరతి। స్వాకృతాన్నిహన్తి శపథాన్ జాగరదీర్ఘా నిశా సుభగ॥ ౧౮ పురమభితః పురతరుణాః పరిణతకేదారపరిసరే హరిణాః। ఇతి హాలికో యువజానిర్గతాగతైర్యామినీం నయతి॥ ౧౯ ప్రియ ఆయాతే దూరాదభూత ఇవ సఙ్గమో భవతు పూర్వమ్। మానరుదితప్రసాదాః పునరాసన్న పరసురతాదౌ॥
౨౦ పూర్వమహీధరశిఖరే తమస్సమాసన్నమిహిరకరకలితమ్। శూలప్రోతం సరుధిరమిదమస్థకవపురివాభాతి॥ ౨౧ పరివృత్తనాభిలుప్తత్రివళిశ్యామస్తనాగ్రమలసాఙ్గి। బహుధనళజఘనరేఖం వపుర్న పురుషాయితం సహతే ౨౨ ప్రారబ్ధనిధువనైవ స్వేదజలం కోమలాఙ్గి కిం వహసి। జ్యామర్పయితుం నమితా కుసుమాస్త్రధనుర్లతేవ మను ౨౩ పుంసాం దర్శయ సున్దరి ముఖేన్దుమీషత్త్రపామపాకృత్య। జాయాజిత ఇతి హాటాజనశ్రుతిర్మే యశో భవతు॥ ౨౪ ప్రసరతు శరత్త్రియామా జగతీం ధవళయతు ధా'

---

౧౬ నాయకో నాయికాం వక్తి-ఏవఞ్చ నిదాఘకాలే శైత్యం స్థలత్రయమేవాధివసతి- అతస్త్వయా మదనశరసన్తాపసన్తప్తస్య మమ త్వత్కుచావేవ శరణం తేన మదఙ్గీకారం త్వం కురు.
౧౭ నాయికాసఖీ నాయకం వక్తి- ప్రోఞ్ఛతి దూరీకరోతి.
౧౯ సఖీ నాయికావృత్తాన్తమపరసఖీం వక్తి- ఏవఞ్చ సంగమస్యాప్యజ్ఞానాత్ అత్యన్తమనఙ్గవికారశాలిత్వమావేద్యతే. [కాం వక్తి.
౨౦ ప్రాతఃకాలస్సంవృత్తః అతఉపసతిర్నిస్సార్యతామితి సఖీ నాయి
౨౧ నాయికాం నాయకో వక్తి-సర్వమేతత్పరిపక్వగర్భచిహ్నం-ఏవఞ్చ ఏవం విధం శరీరం పురుషాయితం నసహతే తేన విపరీతరతం న విధేయమితి.
౨౨ నాయకోత్సాహవర్ధనాయ సఖీ నాయికాం వక్తి- యద్వా నాయకో వక్తి.
౨౩ జాయాజితోఽయమితి అపకీర్తిర్భావి సర్వలోకావగణనాం విధాయాపి మయా త్వదధీనతయైవ స్థీయత ఇతి జ్ఞాపయితుం భఙ్గ్యన్తరేణ నాయకో నాయికాం వక్తి- ఏవఞ్చ త్వదీయైతాదృశసౌన్దర్యోత్కర్షం దృష్ట్వైవైతాదృశనాయికా జితత్వమత్యన్తపుణ్యోద్రేకలభ్యమితి యశ ఏవ భవిష్యతీతి భావః.
౨౪ యద్యపి ఘటనావిధాననిపుణా దూతీ సన్తాపనోదకో నాయకశ్చ వర్తన్తే తథాపి నిర్బన్ధశాలితయాస్మాకం న కిఞ్చిదపి ఫలమితి కాచిద్వక్తి.

ముకుహానాం శోకః। పఞ్జరచకోరికాణాం కణికాకల్పో౽పి నకిశేషః॥
౨౫ పతితేంశుకే స్తనార్పితహస్తాం తాం నిబిడజఘనపిహితోరూమ్। దన్తపదవికలపూత్కృతిశతధుతదీపాం మనః స్మరతి॥ ౨౬ ప్రథమాగతసోత్కణ్ఠాశిరచలితేయం విలమ్బదోషేణ। వక్తుం నిస్సాఙ్గరాగాః పథిత రవ స్తవసమాధానమ్॥ ౨౭ పరితః స్ఫురిత మహౌషధిమణినికరే కేళితల్ప ఇవ శైలే। కాఞ్చీగుణ ఇవ పతితః స్థితైకరత్నః ఫణీ స్ఫురతి॥ ౨౮ ప్రావృషి శైలశ్రేణీనితమ్బముగ్ధసి దిగన్తరే భ్రమసి। చపలాన్తరఘన కింత్వవచనీయః పవనవశ్యోసి॥ ౨౯ ప్రతిదివసక్షీణదశస్తవైష వసనాఞ్చలో౽తికరకృష్టః। నిజనాయక మతికృపణం కథయతి ముగ్రామ ఇవ విరలః॥
౩౦ పథిక కథం చపలోజ్జ్వలముద్యదజలేః స్తనివహమకిపఙ్క్తిమ్ మయపూరకనకద్రవమివ శివశరశిఖిభావితం సహసే॥ ౩౧ పథికం క్రమేణ సుస్పందరతరగలాంతరుణి సుమధురచ్ఛాయా। వ్యాలమ్బమానవేణి స్సుఖయసి శాఖేవ సారోహా॥ ౩౨ ప్రపదాతి నాపరాం సా నివేశమపి పీనతుఙ్గజఘనోరూః। యన్త్రిష్టకీలభావం యాంతాం కృదిబపి రచ్యశ్యాపి॥ ౩౩ ప్రాతర్నిద్రాపియథాయథాత్మజాలులితనిస్సహైరఙ్గైః। జానూతరిమానితమనాస్థాతథా సాపరాశ్వక్రమ్య॥ ౩౪ ప్రణయపలితో౽పి సకపటకోపకటాక్షే మయా హతస్తన్వ్యాః। త్రాసతరలో గృహీత స్సహసరభసం

౨౫ కశ్చిత్సఖాయం వక్తి.
౨౬ సఙ్కేతే బహుకాలం నాయకం ప్రతీక్ష్య స్వగృహం ప్రతిగతాయాం నాయికాయాం సమాగతనాయకం ప్రతి నాయికాసఖీ వక్తి - యద్వా కథమనయా విలమ్బితమితి వాదినం నాయకం నాయికాసఖీ సమాధత్తే.
౨౭ సఖీ నాయికాం వక్తి.
౨౮ దుశ్శీలనాయకం నాయికాన్యోక్త్యా వక్తి - కిం వచనీయం కిం వాచ్యమిత్యర్థః.
౨౯ కశ్చిన్నాయికాం వక్తి.
౩౦ కాచిత్పథికం వక్తి.
౩౧ కాచిత్కాఞ్చిద్వదతి.
౩౨ గూఢమన్యాఙ్గనాసక్తచిత్తం నాయకం నాయికా వక్తి - యద్వా కథమన్యాఙ్గనాస్పృష్ట స్త్వమసీతి వాదినీం నాయికాసఖీం నాయకో వక్తి - యద్వా నాయకో నాయికాం వక్తి.
౩౩ కశ్చిత్కఞ్చిద్వక్తి - ఆత్మచైత్యనేన తత్సుఖవత్త్వేన తస్యాస్సుఖవత్త్వమితి.
౩౪ నాయికా సఖీం వక్తి - ఏవఞ్చ నాయకే౽తిసరలత్వమావేద్యతే.

ప్రియః కణ్ఠే॥ ౩౫ ప్రియదర్శనేన హృదయ స్ఫుటసి యది స్ఫుటనమత్ర తే శ్లాఘ్యమ్। తత్కేళిసమరతల్పీకృతస్య వసనాంచలస్యేవ॥ ౩౬ పయసోపనీతసౌరభమారోదకపూరపద్మినీలుబ్ధః। అపరీక్షిత స్వపక్షో గన్తా హస్తాపదం మధుపః॥ ౩౭ ప్రేమలఘూకృతకేశవ వక్షోభరవిపులపులకకుచకలశా। గోవర్ధనగిరిగురుతాం ముగ్ధవధూర్నిభృతముపహసతి॥

౩౮ ప్రియవిరహనిస్సహాయాస్సహజ విపక్షాభిరపి సపత్నీభిః। రక్ష్యన్తే హరిణాక్ష్యః ప్రాణా గృహభఙ్గభీతాభిః॥ ౩౯ ప్రకటయతి రాగమధికం లపనమిదం వక్రిమాణముపవహతి। ప్రీణయతి చ శ్రుతిపదం దాళి శుకస్యేవ దయితస్య॥ ౪౦ ప్రవిశన్త్యాః ప్రియహృదయం బాలాయాః ప్రబలయా వతవ్యాప్తమ్। నవనిశితదరతరఙ్గితనయనమయేనాసినా పన్థాః॥ ౪౧ ప్రణయాపరాధరోషప్రసాదవిశ్వాసకేళిపాణ్డిత్యైః। రూఢప్రేమా క్రియతే కిము బాలా కుతుకమాత్రేణ॥ ౪౨ పూర్ణైరేవ హి దిత్రైర్విశ్వస్యైర్దరతోఽపి పూజ్యతా భవతః। ముఞ్చ మదమస్య గన్ధాద్వ్యవధిర్గజగణ్డయోరసి॥ ౪౩ ప్రథమం ప్రవేశితాయా వాసాగారం కథం చన సఖీభిః। నశ్యతోఽతి

---

౩౫ కాచిన్నాయికా కస్మింశ్చిదాసక్తా తదీయాన్యాఙ్గనాసక్తిం విజ్ఞాయ అత్యన్తదుఃఖితా స్వహృదయం ప్రతివక్తి.

౩౬ కస్యచిన్నాయికా గుణశ్రవణమాత్రేణ దుఃప్రాపాయాం తస్యామాసక్తిం విధాయ గమనం కర్తుముద్యతం నాయకం ప్రతి కశ్చిదన్యోక్త్యా వక్తి- ఏవమపరీక్ష్య త్వయైతాదృగనుచితం నాచరణీయమితి.

౩౭ ప్రేమవశాన్నాయకే లఘుతామఙ్గీకుర్వత్యపి స్వయం నావగణనా విధేయేతి సఖీ నాయికాం భఙ్గ్యన్తరేణ వక్తి- ఏవంచైతాదృశమౌగ్ధ్యం న కదాపి విధేయం త్వయేతి. [ద్వక్తి.

౩౮ ప్రియ ప్రీతౌ సత్యాం న కేనాపి కిమపి కర్తుం శక్యమితి కాచిత్కాఞ్చి

౩౯ నాయికాం దూతీం వక్తి. [కాచిత్కాఞ్చిచ్ఛిక్షయతి.

౪౦ స్వకటాక్షవిక్షేపైర్నాయకస్స్వాధీనతాభాజనం విధేయ ఇతి

౪౧ నాయకో నాయికాసఖీం వక్తి- యద్వా నాయికా సఖీ నాయకం వక్తి.

౪౨ కాచిదన్యోక్త్యా పూర్వం స్వస్మిన్నాసక్తం వార్ధక్యాత్సురతాదావుపేక్షితమన్యవిటవిద్వేషిణం కఞ్చన వక్తి.

౪౩ యావత్పర్యన్తం నాయకాఙ్గసుఖం నానుభూతం తావదేవ గమనే న కారః క్రియతే తదుత్తరం తు త్వమత్యన్తాసక్తా నాయకే భవిష్యసీతి- అతః ఇదానీం మద్వాక్యం న తిరస్కుర్వితి కాచిత్కాఞ్చిద్వక్తి- ప్రసభమిత్యపి పాఠః.

వ్రాతస్యానిర్గమనస్య సంకేతమ్॥ ౪౪ పూజావినా ప్రతిష్ఠా నాస్తి
నమన్త్రం వినా ప్రతిష్ఠా చ। తదుభయవిప్రతిపన్నః పశ్యతు గీర్వాణపా
షాణమ్॥ ౪౫ పూర్వాధికో గృహిణ్యాం బహుమానః ప్రేమనర్మవిశ్వా
సః। శిరధికేయం కథయతి రాగం బాలా విభక్తమివ॥ ౪౬ పులకితకఠోర
పీవరకుచకలశాశ్లేష వేదనాభిజ్ఞః। శమ్భోరుపవీతఫణీ వాఞ్ఛతి మానగ్ర
హం దేవ్యాః॥ ౪౭ ప్రియఆయాతో దూరాదితి యా ప్రీతిర్బభూవ గే
హిన్యాః। పథికేభ్యః పూర్వాగత ఇతి గర్వాత్సాపి శతశిఖరా॥ ౪౮ స్పృ
ష్టం ప్రవయచ్ఛమాస్య శదూరాదపసర్పణీహితైర్ముఖ్యైః। త్వామనుధావ
తి తరణిస్తదపి గుణాకృష్టతరలేయమ్॥ ౪౯ ప్రియయా కుఙ్కుమపిఞ్జ
రపాణిద్వయరాజనాఙ్కితే వాసః। ప్రహితం మాం యాఞ్చాఞ్జలిసమ
ప్రసకరణాయ శిక్షయతి॥ ౫౦ పరపతినిర్దయకుట్టాశోషితసైవేర్ష్య
యా నఖక్షేపేన। దగ్ధముఖో పతప్తా రోదిమితవతా నవం వీక్ష్య॥
౫౧ ప్రాచీరాన్తరితేయం ప్రియస్య వదనేధరం సమర్పయతి। ప్రాగ్గిరిపి

---

౪౪ మన్త్రవత్త్వమావశ్యకమితి కశ్చిద్వక్తి.

౪౫ నాయికాసఖీ నాయికాయాం మానాద్యుపచారప్రదర్శకం నాయకం వక్తి- ఏవఞ్చ యత్రాసాధారణం ప్రేమ నతత్ర కిమపి మానాదిబాహ్యోపచారకరణమపేక్షితమితి.

౪౬ స్వపీడాభయేన స్వప్రభో రభ్యనిష్టం చిన్త్యత ఏవేతి కశ్చిత్కథం స్వప్రభోరనుచితాశంసనం కరోషీతి వాదినం వక్తి- యద్వా యోహి స్వయం దుఃఖాభిజ్ఞః స ఏవ పరస్య దుఃఖనివృత్తిం వాఞ్ఛతీతి కశ్చిత్కఞ్చిద్వక్తి- అథవా సామానవతి నాయాతీతి దుష్టమాలీవచనాచ్ఛిథిలం నాయకం నాయికాసఖీ వక్తి. [టాజాతా.

౪౭ కాచిత్కఞ్చిత్కస్యాశ్చిద్వార్తాం వక్తి-శతశిఖరా అత్యుత్క

౪౮ నాయికాసఖీ నాయకమన్యాసక్తం నాయికాప్రేమ వక్తి- ఏవఞ్చ యద్యపి త్వముదాసీనస్తథాపి త్వదీయచాతుర్యాదిగుణం లబ్ధ్వా త్వామేవానుసరతీతి.

౪౯ నాయకస్యాభాయం వక్త- కుఙ్కుమపిఞ్జరితత్వేనారక్తత్వం స్నేహకోపవత్త్వం పాణిద్వయరాజనాఙ్కితమిత్యనేన మత్ప్రణతిరావేద్యతే యద్వా ఏకప్రణామజాత్యోర్థస్య నివారణానేకప్రణామకరణం మమ [ప్రాప్తమితి.

౫౦ నాయికా నాయకం వక్తి.

౫౧ దూతీ కస్యాశ్చిత్స్వామినకథనేన నాయికాయాః స్వాహంకర్తృత్వమనుపదిశతి- ఇయం తవ ప్రతివేశినీ ఇత్యనేన త్వయాపి భీతిమత్స్వల్పజైర్యవతి

హితా రాత్రి స్సంధ్యారాగం దినస్యేవ॥ ౫౨ ప్రాఙ్గణ ఏవ కదా మాం శ్లి
ష్యన్తీమస్య కమ్పికుచకలశా। అంసనిషణ్ణముఖీ సా స్నపయతి బాష్పేణ
మమ పృష్ఠమ్॥ ౫౩ ప్రేతైః ప్రశస్తసత్త్వా సాక్రవ్యక్రైర్వేష్టితాఙ్గలగ్నాగ్నైః। చుమ్బతి మృతస్య వదనం భూతముఖోల్లేఖితం బాలా॥ ౫౪ పి
శునః ఖలు సుజనానాం ఖలమేవ పురో విధాయ జేతవ్యః। కృత్వా జ్వరమా
త్మీయం జిగాయ శమ్భుర్జ్వరం విష్ణుః॥ ౫౫ పిబ మధుప వకులకలికాం
దూరే వదనాగ్రమాత్రమాధాయ। అధరవిలేపసమాప్యే మధుని ముధా వద
నమర్పయసి॥ ౫౬ ప్రాయేణైవ మ్లానా మ్లానానామాశ్రయత్వముప
యాన్తి। కాళిన్దీ పుటభేదః కాళియపుటభేదనం భవతి॥ ౫౭ పశ్య
ప్రియతనువిఘటనభయేన శశిమౌళిదేహసంలగ్నా। శుభ్రైకదైవ ము
మాశిరసా భాగీరథీం వహతి॥ ౫౮ పథికవధూజనలోచననీరనదీమాతృ
కేషు దేశేషు। ఘనమణ్డలమాఖణ్డలధనుషా కుణ్డలితమివ విధినా॥ ౫౯ ప్ర
తివేశిమిత్రబన్ధుషు దూరాత్ప్రచ్ఛాద్య గతో౽పి గేహిన్యా। అతికేళిలమ్పటత
యా దినమేకమగూహి గేహపతిః॥ ౬౦ పరపట ఇవ రజకీభిర్మలినో
భుక్త్వాతినిర్దయన్తాభిః। అర్ఘగ్రహణం వినా జఘన్యముక్తో౽సి కులటాభిః॥

ధాచరణమాచరణీయమితి.

౫౨ పథికశంసనమేతత్.

౫౩ కథమీదృశభయానకావసరే ప్రియసవిధే సమభిసరణమితి వాదినీం నాయికాం దూతీ కస్యాశ్చిద్వృత్తకథనవ్యాజేన సతి ప్రేమ్ణి న కస్యాపి భీతిరితి వక్తి.

౫౪ స్వస్య సామర్థ్యే౽పి న దుష్టనిబర్హణం స్వయం విధేయమితి కశ్చిత్కఞ్చిదుపదిశతి- తేన క్లేశే౽పి దుష్టసమ్భాషణమనుచితమితి.

౫౫ నేయమత్యన్తసురతవిమర్దసహేతి సఖీ నాయకమన్యోక్త్యా వక్తి.

౫౬ కశ్చిత్కఞ్చిద్వక్తి- ఏవంచ సద్భిరసతామాశ్రయో న దేయ ఇతి.

౫౭ సఖీ నాయికాం శిక్షయతి- ఏవంచ యద్భగవత్యా పార్వత్యాప్యే వం రీత్యాస్థీయతే తత్ర కా వార్తాన్యాసామితి.

౫౮ కాచిద్వక్తి- నదీమాతృకాః నద్యమ్బుపాలితాః.

౫౯ కాచిత్కస్యాశ్చిద్వృత్తం వక్తి- క్లేశగతో౽పి- ఏవంచ ఝటితి స ర్వాగ్రాహ్యదర్శనయోగ్యత్వం ధ్వన్యతే.

౬౦ నాయికా నాయకం వక్తి- మలినస్త్వం నిర్దయం భుక్త్వా పరకీయ త్వాదితి భావః- ఏవఞ్చ కులటాత్వేన బహునాయకవిషయకరతిమత్త్వయా తద్రతేర్గాథాసత్తయా౽ర్థాద్దోషవత్త్వాత్కామసూత్రోక్తదిశా చ తత్ర న రస ఇతి.

బకారవ్రజ్యా.

౬౧ బహుయోషితిలాక్షారుణశిరసివయస్యేనదయితఉపహసితే। తత్కాలకలితలజ్జాపిశునయతిసఖీషు సౌభాగ్యమ్॥ ౬౨ బన్ధనభాజోఽముష్యాశ్చికురకలాపస్యముక్తమానస్య। సిన్దూరితసీమన్తచ్ఛలేనహృదయం విదీర్ణమివ॥ ౬౩ బలమపివసతిమయూరాతి శ్రేష్ఠినిగురుగర్వగద్గదంవదతి। తజ్జాయయాజనానాం ముఖమీక్షితమావృతస్మితయా॥ ౬౪ బలవదనిలోపనీతస్ఫుటితనవామ్భోజసౌరభో మధుపః। ఆకృష్యతే నలిన్యా నాసానిక్షిప్తరజ్జురివ॥ ౬౫ బాణం హరిరివకురుతే సుజనో బహుదోషమప్యదోషమివ। యావద్దోషంజాగ్రతిమలిమ్లుచా ఇవ పునఃపిశునాః॥ ౬౬ బౌద్ధస్యేవక్షణికోయద్యపిబహువల్లభస్య తవభావః। భగ్నాభగ్నా భ్రూరివనతుతస్యావిఘటతేమైత్రీ॥

భకారవ్రజ్యా.

౬౭ భ్రమసిప్రకటయసిరదంకరంప్రసారయసితృణమపిశ్రయసి। ధిజ్ఞానలవకుక్షింభరజీవంనజహాసిజఠరాగ్నే॥ ౬౮ భూతిమయంకురుతేగ్నిస్తృణమపిసంలగ్నమేనమపిభజతః। నైవసువర్ణదశాంతే శజేకరిమోపరోధేన॥ ౬౯ భవసిదాఘుదీర్ఘాయథేహాయుమునేవయామి

౬౧ కాచిత్కస్యాశ్చిద్వృత్తంవక్తి- యద్వా యద్యపినాయకోనతథా ప్రేమాదివిదధాతి తథాపి సఖ్యాదిషుతు మయ్యేవ ప్రేమవానితి స్వగౌరవం సంరక్షణీయమితి తత్ప్రకారం కాచిత్కాఞ్చిదుపదిశతి- పిశునయతి సూచయతి.

౬౨ కశ్చిన్నాయికాకేశకలాపం స్తౌతి.

౬౩ కాచిత్కస్యాశ్చిద్వృత్తంవక్తి-యద్వా వణిజఃపుంస్త్వహీనతయా తదఙ్గనాయాశ్చ సమృద్ధమన్మథత్వేన తత్రత్వద్గమనే తస్యాఆసక్తిస్త్వయి భవిష్యతీతి.

౬౪ కస్యాశ్చిద్గుణాదికం కస్యచిద్వదనాదాకర్ణ్య కశ్చిత్తస్యామాసక్త ఇతిమధుపనలినీవ్యాజేన కాఞ్చిద్వక్తి.

౬౫ గుణమాత్రగ్రాహకత్వం సుజనత్వం దోషమాత్రగ్రాహకత్వంపిశునత్వమితి కశ్చిత్కఞ్చిద్వక్తి.

౬౬ నాయికాదూతీనాయకంవక్తి- భావశ్చిత్తాభిప్రాయః.

౬౭ కశ్చనదైన్యకారిణమన్యోక్త్యావక్తి.

౬౮ ఔద్ధత్యవిహీనైతత్సేవాకరణే అత్యన్తమనర్థావాప్తిరితి కశ్చిదన్యోక్త్యావక్తి-తృణమిత్యనేనదీనత్వమ్.

౬౯ కశ్చిత్కాఞ్చిత్ప్రతి సఖేదంవక్తి.

నీతస్త్వయి। దీపా ఇవ దివసా అపి తథా క్రమేణ ప్రథీయాంసః॥ ౭౦ భవతా మహతి స్నేహాసనలేర్పితా వర్థిక హేమఘుటికేవ। తన్వీహస్తేనాపి స్పృష్టా మళుద్ధైర్నసా శక్యా॥ ౭౧ భూమిలులితైకకుణ్డలముత్తమ్భితకాణ్డపటమియం ముగ్ధా। పశ్యన్తీ నిశ్వాసైః క్షిపతి మనో రేణుపూరమివ॥ ౭౨ భవతాలిఙ్గితభుజఙ్గీజాతః కిల భోగిచక్రవర్తిత్వమ్। కఞ్చుకవసేదరీ స్తనమఖిలమతః స్ఫురతి లఘిమా తే॥ ౭౩ భైక్ష్యభుజా పల్లీపతి రతిస్తుతస్తద్వధూస్సుదృష్టేన। రక్షకజయసియదేకశ్యా న్యైశ్వరసదని సుఖమస్మి॥

౭౪ భోగాక్షమస్య రక్షాం దృష్ట్వా త్రేణాపి కుర్వతోఽతిముగ్ధస్య। వృద్ధస్య ప్రమదాఽపి శ్రీరపి భృత్యోపభోగాయ॥ ౭౫ భవితా నీరజనీయ స్యామథ్వశ్రమశాన్తయే పదం దధతీమ్। సబలాద్వలయితజఙ్ఘారుద్ధాం మామురసి పాతయతి॥ ౭౬ భూషణతాం భజతస్సఖి కషణవిశుద్ధస్య జాతరూపస్య। పురుషస్య చ కనకస్య చ యోక్తో గరిమా నరాగస్య॥ ౭౭ భస్మపరుషేపి గిరిశే స్నేహామయ్యా త్వముచితేన సుభగాసి। మోఘస్త్వయి జనవాదో యదోషధిప్రస్థదుహితేతి॥ ౭౮ భయపిహితం బాలాయాః పీవరమూరుద్వయం స్మరోన్నిద్రః। నిద్రాయాం ప్రేమార్ద్రః పశ్యతి నిశ్వస్య నిశ్వస్య॥ ౭౯ భ్రమరీవ కేశగర్భే గన్ధహృతా కుసుమమనుసరన్తి త్వామ్

---

౭౦ నాయికా సఖీ నాయకం వక్తి.

౭౧ కశ్చిత్సఖాయం వక్తి.

౭౨ మూర్ఖాఙ్గనాభిలాషిణం కంచన కాచిదన్యోక్త్యా వక్తి- ఏవఞ్చ చతురాయాస్సఙ్గతిం పరిత్యజ్య అచతురాయాస్సఙ్గతి ర్లాఘవకారిణీతి.

౭౩ కేనచిత్కస్యాశ్చిత్సఙ్కేతః కృత ఇతి కశ్చిత్కఞ్చిద్వక్తి- ఏవంచ దేవాలయే మయైకాకినా స్థీయతే తత్ర త్వయా గన్తవ్యమితి.

౭౪ వృద్ధస్య స్త్రీసంగ్రహో వా సుసంగ్రహో వాఽనర్థాయ ఏవేతి కశ్చిత్కఞ్చిద్వక్తి.

౭౫ పథికాఙ్గనాశంసనమేతత్.

౭౬ కిమిత్యస్య గౌరవాదిన విధీయతే త్వయేతి వాదినీం సఖీం నాయికా వక్తి- ఏవంచైతాదృశస్యైవ గౌరవముచితమన్యాదృశస్య నేతి.

౭౭ స్వగుణైః ప్రియవశ్యతావిధానదక్షాం కార్మణేనానయా పతిస్స్వాధీనతామానీత ఇతి సపత్నీభిః ప్రోచ్యమానాం నాయికాం కాచిదన్యోక్త్యా వక్తి

౭౮ బాలాయా ఉపభోగో దుస్సాధ్య ఇతి కశ్చిద్వక్తి- యద్వా యత్ర యత్ర మనస్తదేవ తేన నిద్రాయామపి దృశ్యత ఇతి కశ్చిత్కఞ్చిద్వక్తి.

౭౯ నాయికాసఖీ నాయకం వక్తి.

అవ్యక్తం హా జనన్యై సజేష్యతి తం తవైషా సా భ్రమతి॥ ౪౦ భ్రామం భ్రామం స్థితయా స్నేహే తవ పయసి తత్ర తత్రైవ। ఆవర్తపతితనౌకాయితమనయా వినయమపనీయ॥ ౪౧ భ్రమయసి గుణమయి కణ్ఠగ్రహయోగ్యా నాత్మమస్థిరోపాస్తే। హాలికనన్దినితనుజా నక్షుద్మిసోమేధిరజ్జురివ॥ ౪౨ భాలనయనేఽగ్నిరిన్దుర్మౌళౌ హృదయే భుజఙ్గమణిదీపాః। తదపి తమోమయ ఏవ శ్వపమీశకః ప్రకృతిమతిశేతే॥

మకారవ్రజ్యా.

౪౩ మధుమదవీతవ్రీడా యథా యథాలపతి సమ్ముఖం బాలా। తస్య ముఖజాతతృప్తిస్తథా తథా వల్లభః పిబతి॥ ౪౪ మిత్రైరాలోచ్య సమం గురుకృత్వా కలహమపి సమారబ్ధః। దృష్టస్తామివ హతో ముఖవైలక్ష్యేణ మానోయమ్॥ ౪౫ మమ రాగిణో మనస్విని కరమర్పయతో దహాసి పృష్ఠమపి। యదితదపి కమలబన్ధోరివ మన్యే స్వస్య సౌభాగ్యమ్॥ ౪౬ మా స్పృశ మామితి సకుపితమివ క్షణితం వ్యఞ్జితా న చ వ్రీడా। ఆలిఙ్గితయా సస్మితకణ్ఠమనాచారకి కురుషే। ౪౭ మూలాని చ నిచులానాం హృదయాని చ కులటానామ్। ముదిరమదిరా ... తా గోదావరి కిం విదా

---

౪౦ ఏతస్యా అత్యనురాగశ్చిరం స్థాస్యతి న వేతి సంశయానం నాయకం నాయికాసఖీ వక్తి - ఏవఞ్చ యథా జలే స్థితా ఆవర్తపతితా నౌకా తతో న్యత్ర న గచ్ఛతి తథేయం తవ స్నేహే స్థితా న విచలిష్యతీతి.

౪౧ కాచిదన్యోక్త్యా హాలికవధూం ప్రత్యాహ.

౪౨ నాయకీయపరాఙ్గనాసఙ్గజ్ఞానోత్తరం విమనస్కాం నాయికాం సఖీదృష్టాన్తద్వారా సమాధత్తే - కశ్చన భక్తశ్శివం వక్తి - యద్వా కశ్చిత్ కశ్చిత్ప్రత్యన్యోక్త్యా వక్తి.

౪౩ ఆసక్తచిత్తే నాఙ్గనౌర్థక్యమపి న గణ్యత ఇతి.

౪౪ సఖీ నాయికాం వక్తి - అయం మానస్తవ ముఖవైలక్షణ్యేన ప్రసాదజన్యేనేతి భావః - ఏవఞ్చ యథా మిత్రైస్సహ విచార్య మహత్తరం కలహం విధాయారబ్ధో విగ్రహః సతాం ముఖవైలక్షణ్యమాత్రేణ సవినష్టో భవతి - తథా తే మానః ప్రసాదజన్య ముఖవైలక్షణ్యతయా వినష్టః.

౪౫ కశ్చిల్లజ్జావశాత్స్వకటాక్షవిక్షేపసమయేఽన్యప్రదేశాభిముఖీం కాంచిద్వక్తి.

౪౬ పుష్పవతీవృత్తం కశ్చిత్సఖాయం వక్తి.

౪౭ కశ్చిత్కాఞ్చిదన్యోక్త్యా వక్తి - మూలవసతిపదేన కులటానామనన్యగతికత్వం తద్ధృదయవిదారకత్వాన్నౌచిత్యం చ ధ్వన్యతే.

రయసి ౮౮ మలయ(శ్రమసారాణామివ ధీరాణాం గుణ్యఫలకఘటనాపి। జిత
ఘమయనిపతితానామనాదరాద్యైవనగుణాయ ౮౯ మధుమథనమూ
ర్తిమూలే సఖి తులయసి తులసి కిం ముధారాధామ్। యత్తవ పదమదసీయం
సురభయితుం సౌరభోద్భేదః॥ ౯౦ మయి యాస్యతి కృత్వావధిదిన
సఙ్ఖ్యం చుమ్బనం తథాశ్లేషమ్। ప్రియయానుశోచితా సా తా వత్సరతా
ద్దినరజనీః। ౯౧ మృగమదనిధానమటవీకుఞ్జ్యా మమపిక్రృషికవాటికా
వహతి। హట్టవిలాసిని భవతీ పరమేకాపారసర్వస్వమ్॥ ౯౨ మధుదివ
సేషు భ్రామ్యన్యథా యథావిశతి మానసం భ్రమరః। సఖి లోహకణ్టకనిభ
స్తథా తథా మదనవిశిఖో ఽపి॥ ౯౩ మయి చలితే తవ ముక్తా దృశస్సు
తారాః ప్రియే సహానీయాః। సత్యమమూన్యాస్సద్యః ప్రయాన్తి మమ హృద
య హారత్వమ్॥ ౯౪ మా స్థేయమమనసిశరాః స్మరస్య పక్ష్యాపి సన్తతం లగ్నాః
శజ్యేస్తనపలికాద్వయమర్పితమేతేన తే హృదయే॥ ౯౫ మధుమథన
వదననిహితా వంశీసుషిరానుసారిణో బాణాః। హన్త హరన్తి మనో మమ న
లికారికాః స్మరస్యేవ॥ ౯౬. మహతోస్సువృత్తయోస్సఖి హృదయ
గ్రహయోర్యయోస్సముచ్ఛ్రితయోః। సజ్జనయోః స్తనయోరివ నిరన్తరం సఙ్గ
తం భవతి॥ ౯౭ మమ వారితస్య బహుభిర్భూయోభూయ స్స్వయం చ
భావయతః। జాతో విశీవ తస్యాం న పక్షే నివర్తతే మోహః॥ ౯౮ మ

---

౮౮ బుద్ధిమతామపి న జడసమూహే సమాదర ఇతి కశ్చిద్వక్తి.
౮౯ కస్యాశ్చిన్నాయికాయాః స్వామ్యం స్వస్మిన్ కుర్వాణాం కాంచిద
న్యాం ప్రతి వక్తి.
౯౦ కశ్చిత్సఖాయం వక్తి. గన్తుకామే మయి అవధిదినసఙ్ఖ్యం చు
మ్బనం తథాలిఙ్గనం కృత్వా ప్రియయా తావత్సంఖ్యాకసురతసమ్పాద
నాసమర్థరాత్రిరనుశోచితా. యద్వా కశ్చిత్కాఞ్చిద్వృత్తం వక్తి.
౯౧ కశ్చిద్వేశ్యాం స్తౌతి.
౯౨ కాచిత్సఖీం ప్రత్యాహ. ఏవం చ కేవచిత్సహమానా యోజయేతి.
౯౩ నాయకో నాయికాం వక్తి. ఏవం చైతాదృశత్వద్వియోగేనాహం
గమనపరాఙ్ముఖస్సంవృత్తో ఽస్మీతి.
౯౪ అహం త్వన్మదనబాధాక్రాన్తస్సంవృత్త ఇతి కశ్చిత్కాఞ్చిదాహ.
౯౫ కశ్చిత్కాఞ్చిద్వక్తి. [ద్వక్తి.
౯౬ సమానగుణశాలినోస్సాహజికీ సంగతిరితి వాదినీం కాంచిత్కాఞ్చి
౯౭ కశ్చిదేతాదృశం నాచరణీయమిత్యుపదేశకర్తారం సఖాయం వక్తి.
౯౮ పరాఙ్గనాలమ్పటతయా అపకీర్త్యా స్వజనపరిత్యక్తం కంచన క

ఘ్నాసి నర్మతాయా రసేన్యాప్రతో వీచిలోచనత్వేపై। యద్వ్యచ్యసే తరువర
భ్రష్టో భ్రంశో ఽపి తే శ్లాఘ్యః॥ ౯౯ మేనాముల్లాసయతి స్మేరయతి హరిం గిరిం
చ విముఖయతి। కృతకరబద్ధవిలమ్బః పరిణయనే గిరిశకరకమ్పః॥ ౫౦౦ మ
ధుగన్ధఘుర్ణలోలత్తిలకం స్ఖలదుక్తి ఘూర్ణదరుణాక్షమ్। తస్యాః కదాధ
రామృతమాననమవధూయ పాస్యామి॥ ౧ మేదిన్యాం తవ నిపతతి న ప
దం బహువల్లభేతి గర్వేణ। ఆశ్లిష్య కైర్న తరుణైస్తృణీవ నసనైర్వియుక్తాసి॥
౨ మూలే నిసర్గమధురం సమర్పయన్తో రసం పురో విరసాః। ఇక్షవ ఇ
వ పరపురుషా వివిధేషు రసేషు న విధేయాః॥ ౩ మహతి స్నేహనిహితః
కుసుమం బహుదత్తమర్చితో బహుశః। వక్రస్తదపి శనైశ్చర ఇవ దుష్టగ్ర
హాదయితః॥ ౪ మా శబరతరుణి పీవరవక్షోరుహయోర్భరేణ భజ గ
ర్వమ్। నిర్మోకైరపి శోభా యయోర్భుజఙ్గీభిరుత్సృష్టైః॥ ౫ మమ కుపితా
యా శ్ఛాయాం భూమావాలిఙ్గ్య సఖి మిళత్పులకః। స్నేహమయత్వమను

శ్చిదన్యోక్త్యా వక్తి- నాయికాయా లోకోత్తరసౌన్దర్యాది గుణశాలిన్యా ఇతి భావః- ఏవం చైతాదృశ నిన్ద్యకర్మాపి చేత్కర్తవ్యం తర్హి ఏతాదృశ నాయికయా సహేతి.

౯౯ ఏతాదృశ్యవస్థా మహతామపి భవతి అతస్త్వయా కాపి న లజ్జా విధేయేతి కంచన కశ్చిద్వక్తి.

౫౦౦ పథకాంశనమేతత్.

౧ కాచిత్కాంచిద్వక్తి- ఉత్తరోత్తరనాయకవల్లభత్వే పూర్వపూర్వనాయకవల్లభత్వాభావస్య హేతుతయా తస్య చ గుణశూన్యత్వజ్ఞానాధీనతయా న తథా నేకవల్లభత్వేన గర్వకరణముచితమపి తు యస్యాః స్వైకకలాకలాపాకృష్టో నాయకో నిమగ్నమానసస్తస్యా ఏవ గర్వకరణముచితమితి ధ్వన్యతే.

౨ పరపురుషేష్వభిరతిముత్పాదయితుం దూతీ నాయికాం వక్తి- పురః జనసమక్షం విరసాః లోకభీతేరితి భావః- ఏవం చ లోకవచనగోచరత్వేనాతివిజ్ఞత్వమావేద్యతే- యద్వా కాచిత్పరపురుషాభిరతిం నిన్దతి- ప్రథమతః స్వభావేన మధురం రసం ప్రీత్యాది సమర్ప్య యన్తః అగ్రే విరసాః భవన్తి అత ఏవ పరపురుషరతిం న వాఞ్ఛనీయమితి ధ్వన్యతే.

౩ కాచిన్నాయకం కిమర్థమవగణయసీతి వాదినీం సఖీం వక్తి.

౪ కాచిన్నీచజనతోషితాం యౌవనగర్వితాం కాంచిదన్యోక్త్యా వక్తి- ఏవం చ కదర్యజనసేవితత్వేన న త్వయా గర్వః కార్య ఇతి.

౫ కథం మానస్త్వయా పరిత్యక్త ఇతి వాదినీం సఖీం నాయికా వక్తి.

ష్ఠునక్రోతికిం నైష నాపరుషమ్॥ ౬ ముషిత ఇవ క్షణవిరహే హరిశ్చురివ సుమేషుకేలిసఙ్గ్రామే। దాస ఇవ శ్రమసమయే భజన్న తాఙ్గీం నతృప్యామి।
౭ ముఞ్చసి కిం మానవతీం వ్యవసాయాద్విగుణమన్యువేగేతి। స్నేహాభవః పయసాగ్నిస్సాంత్వేన చ రోషమున్మిషతి॥ ౮ మలయజమపాస్య ఘనం వీజనవిఘ్నం విధాయ పాణిభ్యామ్। స్మరసన్తాపాదగణిత నిదాఘమాలిఙ్గతే మిథునమ్॥ ౯ మహతోఽపిహి విశ్వాసాన్మహాశయా దధతి నాల్పమపి లఘవః। సంవృణుతేఽద్రీనుదధిర్నిదాఘనద్యో న భేకమపి॥ ౧౦ మధు ధారేవ న ముఞ్చసి మానిని రూక్షాఽపి మాధురీం సహజామ్। కృతముఖభఙ్గాపి రసం దదాసి మమ సరిదివాబ్ధేః ౧౧ మదనధనుర్జ్యాస్వానైరేతైరివ పథికతరుణానామ్। వీణాతన్త్రీక్వాణైః కేషాం న వికమ్పతే చేతః॥ ౧౨ మమ భయమస్యాః కోపో నిర్వేదోస్యాశ్చ మమ చ మన్దాక్షమ్। యాతం కుచాన్తరిక్షే స్మితసంవృతినమితకన్ధరయోః॥
౧౩ ముక్తాభ్యగ్రైర్వధావతు పతతు సఖే సా త్రిమార్గగా వాస్తు। ఇయమేవ నర్మదా మమ వంశప్రభవానురూపరసా॥ ౧౪ మృగమద లేపనమేతన్నీలనిచోలైవ నిశి నిషేవస్వ। కాళిన్ద్యామిన్దీవరమిన్దిరసున్దరీవ సఖి॥
౧౫ మమ సఖ్యా నయనపథే మిళితశ్శక్తో న కశ్చిదపి చలితుమ్। పతితో

---

౬ కశ్చిత్సఖాయం వక్తి- ఏవం చైతాదృశనాయికా నాస్త్యేతి.
౭ అనునయానేకప్రకారకరణే వ్యథికకోపశాలినీం నాయికామవలోక్యానునయనిర్విణ్ణహృదయం నాయకం సఖీ ఉపదిశతి- ఏవం చైతస్యాః కోపః ప్రీతిపూర్వక ఏవ- అతో నత్వమేతస్యాః సమాధానాద్విరమేతి ధ్వన్యతే.
౮ ఇతరసన్తాపాత్కామసన్తాపోఽధిక ఇతి కశ్చిత్కంచిద్వక్తి- మిథునం స్త్రీపుంసద్వన్ద్వమ్.
౯ కశ్చిత్కంచిచ్ఛరణాగత స్తేనచారక్షితస్తం వక్తి- ఏవం చ మహాన్త ఏవ మహత్తరం శత్రుమవధూయాపి శరణాగతం పాలయన్తి- సముద్రా ఇతి.
౧౦ ఆరబ్ధమానాం నాయికాం నాయకో వక్తి- మానశ్చాస్యాం లఘుః.
౧౧ వీణావాదనకారిణీం నాయికాం సురతోత్కణ్ఠితో నాయకస్తన్ని రతనాయ వక్తి.
౧౨ నాయకస్సఖాయం వక్తి.
౧౩ పరాఙ్గనాప్రలోభకారిణం సఖాయం వక్తి.
౧౪ సఖీ నాయికాం వక్తి.
౧౫ సఖీ కంచన నాయకం స్వనాయికాచాతురీం వక్తి.

నిపథికవిష మేఘట్టకుటీయం మకరకేతోః॥ ౧౭ కుహతా ప్రియేణ నిర్మితమప్రియమపి సుభగసహ్యతాంయాతి। సుత సమ్భవేన్నయా వనవివాశనం నఖులు ఖేదాయ॥ ౧౮ మానగ్రహగురుకోపాదనుదయతాన్యే వరోచతేమహ్యమ్। కాఞ్చనమయీవిభూషా దాహాఞ్చితశుద్ధభావేవ॥

యకారవ్రజ్యా.

౧౯ యానఃకణ్టకవిటపానివాఞ్ఛల గ్రాహిణస్త్యజన్తిసా। వనఇవపురేపివిచరతి పురుషంత్వామేవజానన్తి॥ ౨౦ యస్మైసూపగతాఃస్మో విబుధావాజ్ఞాత్రపాటవేనవయమ్। అన్తర్భవతి భవత్స్వపి నాభక్తస్తన్నవిజ్ఞాతమ్॥ ౨౧ యత్రానదూతీ యత్రస్నిగ్ధా నదృశోపినిపుణయా నిహితాః। నగిరోద్వ్యాపివ్యక్తీకృతస్సజారోనుమరణేన॥ ౨౨ యానీయతే సపత్న్యా ప్రవిశ్యయావర్జితాభుజఙ్గేన। యమునాయాఇవ తస్యాస్సఖిమలినంజీవనంమన్యే॥ ౨౩ యస్మిన్నయశోఽపియశో హ్రీర్విఘ్నో మానఏవదౌశ్శీల్యమ్। లఘుతాగుణజ్ఞతాకింన హ్రయమవాసఖినతేదృష్టః॥ ౨౪ యద్వీక్ష్యతేఖలానాంమాహాత్మ్యం క్వాపిదైవయోగేన। కాకానామివ శౌక్ల్యంతదపి హినచిరాదనర్థాయ॥ ౨౫ యత్ఖలుఖల ముఖపతితపహావినిహితమపిశుద్ధిమేవపరమేతి, తదనఙ్శౌచ మివాంశుక మిహ

౧౭ కశ్చిత్కశ్చిద్వక్తి - యద్వా సఖీనాయకంవక్తి - యద్వా స్వాపరాధజన్యాతిథీత్యా నాయికాదర్శనోదాసీనంనాయకం నాయికాసఖీ [వక్తి.
౧౮ నాయకోనాయికాసఖీంవక్తి.
౧౯ దూతీనాయకే నాయికాసక్త్యతిశయంవక్తి.
౨౦ కశ్చిద్గుణీదరిద్రస్సకుబేరయేగత సత్రవసతి కులభమానస్తాన్వక్తి - అభక్తః అన్నరహితఃపరిద్రఇతి- పక్షే యద్వా భక్తిరహితఇత్యర్థః - ఏవంచ యోఽభవదీయసేవాం కరోతిసఏవ ఃపత్సుసమావేశమాప్నోతిన [ప్రాప్తిత్యమాత్రశాలీతిభావః.
౨౧ నాయకోనాయికాంవక్తి.
౨౨ సపత్న్యధీనత్వాదిక మసమ్యగితి కాచిత్కాఞ్చిద్వక్తి.
౨౩ దూతీనాయికాంకేనచిన్నాయకేనసహాసంగమయితుంవక్తి - యద్వా త్వత్సమ్బన్ధీయవాస్తాభిఃకింసదృష్టః అపితుదృష్టః - ఏవంచసమ్యక్తయా సమ్పాదితమ్ - యదేతాదృశేఅసక్తిస్సమ్పాదితేతి ఇతిసఖీవాక్యమ్.
౨౪ ఖలానాంమాహాత్మ్యదర్శనేనాపి నవిశ్వాసోవిధేయఇతి కశ్చిద్వక్తి.
౨౫ ఖలైరపిసమ్యగిద ముఖదోః ప్రేమేత్యుచ్యతే తదేవప్రేమఇతి కశ్చిత్కఞ్చిద్వక్తి - ఏవంచ తథావిధేనైవ సహప్రీతిర్విధేయా - యాఖలైరపిస్తూయేతనతు సాధారణేనసహేతి.

లోకదుర్లభం ప్రేమ॥ ౨౫ యస్యాస్తదవధి మర్థయతే హా ఖేయార్థం దదామి సర్వస్వమ్। తేనానయాతిదారుణశర్కరారోపితంచేతః॥ ౨౬ యానామీర్ష్యావైరం రతస్వతాతరుణిచక్రరుచిరేణ। తవజఘనే నాకులితా నిఖిలావల్లీఖలేనేవ॥ ౨౭ యాపజ్జీవనభావీతుల్యాశయయోర్నితాన్తనిర్బద్ధః। నదరోదారివైషయయా సోఽస్పృగ్గోరసమధికమావహతి॥ ౨౮ యన్నిహితాం శేఖరయసి మాలాం సా పాతు శరభవన్తమితి। ప్రహరన్తీం శిరసివదాస్మరామి తాం గర్వగురుకోపామ్॥ ౨౯ యావనగుప్తిం పత్యాబన్ధముముగ్ధత్వమార్జవం గురుమ। కుర్వాణా హాలికవధూః ప్రశస్యతేవ్యాజతో యువభిః॥ ౩౦ యేనగురుభిర్నమితైర్నచవిజ్ఞైర్నాపిరిపుహసితైః నియమితపూర్వస్స్వరిసవినీతత్వంత్వయానీతః॥ ౩౧ యస్మాదమార్త్రిముదక్తైః కుసుమం ప్రతిపర్వ ఫలభరః పతితః। ద్రుమతస్మాద్వ్యసి వీచీపరిచయపరిణామమవిచిన్త్య॥ ౩౨ యస్యాజ్యేష్ఠస్మరసజ్జర విశ్రాన్తిప్రాప్ఛనాసఖీస్వపితి। సవహతుగుణాభిమానం మదనధనుర్వల్లిచోలఇవ॥
౩౩ యదివానగన్ధమాత్రాద్వసన్తి సత్తచ్ఛదేపిదన్తిన్యః। కిం మదకలజ్కములినాంకరీకపోలస్థలీం వహతి॥ ౩౪ యదవధి గోకులమభితో వికసత్కుసుమోత్కరాశణశ్రేణీ। పీతామ్బరప్రియేయం తదవధివల్లీ పతేః

---

౨౫ నాయకస్సఖాయం వక్తి.

౨౬ నాయకో నాయికాం వక్తి.

౨౭ కయోశ్చిదత్యన్తమైత్రీం దృష్ట్వా కశ్చిద్వక్తి- ఏవం చైతాదృశ్యేతయోర్మైత్రీ ఉత్తరోత్తరాభివృద్ధిశాలినీతి.

౨౮ నాయకస్సఖాయం వక్తి.

౨౯ కశ్చిద్వృత్తాన్తం కశ్చిద్వక్తి- ప్రశస్యతే స్తూయతే.

౩౦ సఖీ నాయికాం వక్తి.

౩౧ కస్యచిదాశ్రయేణ గర్వశాలినం కశ్చిదన్యోక్త్యా వక్తి- ఏతశ్చ్ఛాయద్యపి ఇదానీం సంపత్తిభరాదున్మత్తస్త్వమసి తథాప్యగ్రే కతిపయైర్దినైర్నిర్ధూల ఏవ భవిష్యసీతి- యద్వా కాసాంచిత్సంగత్యా ప్రాప్తనవసునోన్మాదశాలినం కశ్చిద్వక్తి- ఏవం చైతాసాం సంగత్యా తవాఽనిష్టమవశ్యం భావీతి.

౩౨ కాచిత్తాం చిత్ప్రత్యాహ- చోల ఇవ పట ఇవ- ఏవఞ్చ యస్స్మరతే వానన్దసంవర్ధకో నాయికాయాస్స ఏవ ధన్యో గుణవాన్నాన్య ఇతి.

౩౩ కశ్చిత్తామకళాకలాపాభిమానినీం కాఞ్చిద్వక్తి.

౩౪ కస్యాశ్చిద్వృత్తం కాచిద్వక్తి.

పుత్రీ॥ ౩౫ యమునాతరఙ్గతరలం నకువలయం కువలయాక్షి తవ సుల
భమ్। యది సారభానుసారీ రుఖఞ్జరీ భ్రమతి న భ్రమరః॥ ౩౬ యే శిరసి
నిహితా అపి భవన్తి న సఖే సమాన సుఖదుఃఖాః। చికురా ఇవ తే బాలా ఏవ జ
రాహాణ్డుభావేపి॥ ౩౭ యన్నియతనిర్గుణం యన్న వంశజం యదపి ని
త్యనిర్వాణమ్। కింకుర్మస్తన్నిహితం ధనుష్పదే దేవరాజేన॥ ౩౮ యాద
క్షిణాత్వమస్యామదక్షిణో దక్షిణస్తదితరస్యామ్। జలధిరివ మధ్య సంస్థో న
వేలయోస్సదృశమాచరసి॥ ౩౯ యాగవుజ్జఘనోరు స్తన పిధాన విధురే
త్రపాస్మితార్ద్రముఖీ। లోలాక్షీ నైష పవనో విరమతి తవ వసనపరివర్తీ॥
౪౦ యద్యపి బద్ధః శైలైర్యద్యపి గిరిమథనముషిత సర్వస్వః। తదపి పరభీ
త భూధరరక్షాయాం దీక్షితో జలధిః॥ ౪౧ యన్న్యాం దిశి యస్య తరో
ర్న్యాహేత్యశిఖాం యథోన్నత గ్రీవమ్। దృష్ట్వా సుధాంశురేఖా నిశాం చ కో
రస్తథానయతి॥ ౪౨ యత్రార్జవేన లఘుమా గరిమాణం యత్ర వక్రతా
తనుతే। ధన్యస్త్వాస్త్రీవాస్మిన్లోకే సరళస్సఖే కిమపి॥ ౪౩ యస్యో
పకారకం యన్న భూషణం యత్ప్రికోపమా తనుతే। గురుణాపి తేన కా
ర్యం పదేన కిం శ్లేషదేనేవ॥ ౪౪ యాధవతే న హి కశ్చిత్తవ మాన స్యాను

౩౫ సఖీ నాయికాం వక్తి.
౩౬ యే పాదమూర్ధ్నం లాలనం స్వయం క్రియతే పరం తు యే న స్వసుఖ దుఃఖజ్ఞాతారస్తే ఽత్యన్తం జడా ఇతి కశ్చిత్కఞ్చిద్వక్తి.
౩౭ ఏతత్కార్యయోగ్యస్య యస్య ప్రభుస్తైః త్కార్యం దత్తమితి కశ్చిత్కఞ్చిదన్యోక్త్యా వక్తి.
౩౮ ఏకస్యామాసక్త మన్యస్యామనాసక్తం నాయకం కశ్చిద్వక్తి- జలధేర్వేలయోర్దధి రివేత్యనేన తాదృశపక్షమాచరణ మజ్ఞస్యోచితం న తవ విజ్ఞస్యేతి. [ద్వక్తి.
౩౯ నాయం నాయకస్త్వాముపభోగం వినా త్యక్ష్యతీతి కాచిత్కాఞ్చి
౪౦ అపకారకాణామపి సతిసమయే శరణమయమేవేతి కశ్చిత్కఞ్చి దన్యోక్త్యా వక్తి.
౪౧ యత్ర యాదృశేన తేన త్వం దృష్టాసి తత్ర తాదృశే నైవ తేనాద్యాపి స్థీయత ఇతి దూతీ నాయికాం వక్తి- చకోర ఇత్యనేన తదేకాధీనజీవనత్వ మతః ఏతాదృశస్యోపేక్షాకరణ మనుచితమితి.
౪౨ సరలతయా నశ్యేయమితి కశ్చిత్కఞ్చిద్వక్తి.
౪౩ కశ్చిత్కఞ్చిద్దధకారపదం నిన్దతి.
౪౪ కశ్చిత్కఞ్చిదన్యోక్త్యా వక్తి.

రూపమిహాలిఖితమపి। ప్రేరయతి దినం నిదాఘే ఉష్ణేఽపి యస్యకృష్ణఘనతే ఛాయా।

౪౫ యద్యపి చన్దనవిటపీ ఫలకుసుమవివర్జితః కృతో విధినా। నిజవపుషైవ తథాపి హి సంహరతి సన్తాపమపరేషామ్॥

రేఫవ్రజ్యా.

౪౬ రాజ్యాభిషేకసలిలక్షాలితమౌలేః కథాసు కృష్ణస్య। గర్భభరమన్థరాక్షీ పశ్యతి పదపఙ్క్తిం రాధా॥ ౪౭ రతికలహకుపితకాన్తాకరచికురాకర్షముదితగృహనాథమ్। భవతి భవనం తదన్యత్ ప్రాఙ్గణశశ్పూర్ణశాలా వా॥ ౪౮ రోగీ రాజా యత్ర ఇతి జనవాదం సత్యమేవ కలయామి। ఆరోగ్యపృచ్ఛకేత్యయి తల్పోపాన్తాగతే సుభగ॥ ౪౯ రుద్ధస్వరసప్రసరస్యాలిభిరగ్రేణ తత్ప్రియం ప్రతి మే। స్రోతస ఇవ నిమ్నం ప్రతి రాగస్య ద్విగుణ ఆవేశః॥ ౫౦ రూపమిదం కాన్తిరసావయముత్కర్షస్సవర్ణరచనేయమ్। దుర్గతమిలితాలి తే భ్రమసి ప్రతిమన్దిరద్వారమ్॥ ౫౧ రచితే నిమజ్జపత్త్రైర్భిక్షుకపాత్రే దధానసావజ్ఞా। పర్యుషితమపి సుతీక్ష్ణశ్వా సకదుష్ణం లపధూరశ్నన్॥ ౫౨ రక్షతి సఖీ నిజస్థితిమలఘుః స్థాపయతి నాయకస్య యశః। త్రిస్థలితగౌరవపద్గుణవిస్మయం హరయస్త్రిఖ॥ ౫౩ రాజసిక్తశాఙ్గినుజ్జ్వలకలశసహాకారపల్లవేనేవ। తేనైవ చుమ్బితముఖీ పథహా

౪౫ దైవాత్సమ్పన్నహానోఽప్యయమన్యేషాముపకరోతీతి కశ్చిదన్యోక్త్యా వక్తి.

౪౬ నాయకగుణోత్కర్షేణ నాయికాయా అత్యన్తమనుత్కర్ష ఇతి కాచిత్కాంచిద్వక్తి- ఏవంచ ఏతాదృశోఽప్యయం సర్వదాఽముష్యామప్రవణ ఏవాస్త్వితి ధ్యేయేతి భావః.

౪౭ నాయికాం వినా వస్థితిర్న సుఖదేతి కశ్చిద్వక్తి.

౪౮ నాయికా వైద్యం వక్తి.

౪౯ నాయికా కాంచిత్ప్రతి వక్తి.

౫౦ కాచిత్కాంచిద్వక్తి- ఏవం చైతాదృశరూపశాలిత్వే దరిద్రసంగతిసంపాదనమనుచితమనుచితం భాగ్యవశ్యంగతి సమ్భావనమితి ధ్వన్యతే- యస్యాభిముఖహస్తగతప్రతిమోద్దేశవచనవ్యాజేన కాచిత్కాంచిద్వక్తి.

౫౧ కస్యాశ్చిద్వృత్తం కాచిద్వక్తి.

౫౨ సఖీ సఖీంవక్తి- అలఘుః శ్రేష్ఠా ఇయం నాయికా నిజస్థితిం నసకృత్తిస్వమర్యాదాం నవిచారయతి- ఏవఞ్చ స్వోచితవ్యవహారమియం పరిత్యజ్య కేవలం తదధీనా జాతేతి.

౫౩ సఖీ నాయికాం వక్తి.

విధ్యాత రాగేణ॥ ౫౪ రూపగుణహీనహార్యా భవతి లఘుర్ధారిరనిల
చలితేవ। ప్రథయతి పృథుగుణనేయా తరుణీత రణిరివ గరిమాణమ్॥
౫౫ రాగేన వేలిజృమ్భితవిరహశ్రమముద్గమన్దా తే। సస్మిత సలజ్జవీక్షిత
మిష్టాం సిద్ధిం సమాచష్టే॥ ౫౬ రోషోపి రసవతీనాం శకర్కశో వాచిరానుబన్ధి
వా। వర్షాణాముపలోపిహి సుస్నిగ్ధః క్షణికకల్పశ్చ॥ ౫౭ రోదన మేతి
ద్ధన్యం సఖి కిం బహుమృత్యురపి మమానఘ్యః। స్వప్నేనేవ హి విహితో న
యనము నోహారిణా తేన॥ ౫౮ రోషేణైవ మయా సఖి వక్రోపి గ్రన్థిలోపి కఠి
నోపి। ఋజుతామనీయతాయం సద్య స్స్వేదేన వంశ ఇవ॥ ౫౯ రజ
నీమియ ముపనేతుం పితృప్రసూః ప్రథమముపస్థే। రక్షయతి స్వయమి
ష్టదుష్కా నాయకం దుష్టదూతీవ॥

లకారవ్రజ్యా.

౬౦ లగ్నాని కృష్ణవర్త్మని సుస్నిగ్ధే మన్త్రవర్తిదగ్ధానీ। అయమఖిలన
యనసుభగో నఖక్షతముక్తాం పునస్స్పృశతి॥ ౬౧ లక్ష్మీశ్శిక్షయతి గు
ణానమూన్పునర్దుర్గ్రహైర్విధూనయతి। పూర్ణో భవతి సువృత్తస్తుషారరుచిరప
చయే వక్రః॥ ౬౨ లూతాతన్తునిరుద్ధద్వారశ్వభ్రాలయః పతత్పతగః।
పథికే తస్మిన్నశ్రుజ్వలపిహితముఖో రోదితీవ సఖీ॥ ౬౩ లగ్నం జఘనేత
స్యాస్స్వవిశాలే కలితకరికరక్రీడే। వప్రే సక్తం దిగ్వపమివ శృఙ్గార స్తావంవి

౫౪ గుణవత్త్వజ్ఞతికరణమేవోచితమితి సఖీనాయికమన్యాపదేశేనవక్తి
౫౫ సఖీనాయకంవక్తి- సమాచష్టే కథయతి- ఏవంచాఽఽదరమేవాన
యా సహసజ్జస్తవభావీతి ధ్వన్యతే.
౫౬ కుపితనాయికాం నాయకోవక్తి. ఏవంచైతాదృశాతిశయితకోప
కరణేరసవత్తాహానిరేవ భవిత్రీతి తేనచైనం పరిహృత్యప్రసన్నాభవేతి.
౫౭ నాయికాసఖీంవక్తి.
౫౮ నాయికాసఖీంవక్తి.
౫౯ సఖీనాయికాంవక్తి-ఏవంచ సద్యస్త్వేనజగద్విస్పష్టత్వేప్యేతాదృ
శానుచితకార్యకారిత్వం తత్ర కావార్తాఽన్యాసా మతస్త్వయమేవనా
యకానునయోఽర్థేయ ఇతి.
౬౦ పరాఙ్గనాలమ్పటాస్థిరమతిం నాయకామాసక్తాం నాయికాం కాచిద
న్యోక్త్యావక్తి- ఏవంచ ఏతత్సంగతిరనుచితేతి.
౬౧ సంపద్గతా గుణవత్తావారిద్ర్యాదభావవత్తేతి కశ్చిద్వక్తి.
౬౨ కశ్చిత్కంచిద్వక్తి.
౬౩ సఖీనాయకంవక్తి.

భూషయతి॥ ౬౪ లిప్తం నఖాఙ్కానాఙ్గనపతుటీనచరణాః పరాగేణ। అస్పృశతేవ నలినాన్యవిదగ్ధమధుపేన మధుపీతమ్॥ ౬౫ లగ్నం జఘనే తస్యాశ్చ్యుతినఖలక్ష్మనాసనరిమమచ। ముక్తమపి శదమపేదనమిద మధికసరాగసా బాధమ్। ౬౬ లజ్జయితుమఖిలగోపీనిపీతమనసం మధుద్విషం రాధా। అక్షేవప్రచ్ఛతికథాం శమ్భోస్స్వయితార్థతుషస్య॥ ౬౭ లక్ష్మీనిశ్వాసానిలపిణ్డీకృత దుగ్ధజలధిసారభుజః। క్షీరనిధి తీరశుదసో యశాంసి గాయన్తి రాధాయాః॥ ౬౮ లీలాగారస్య బహిస్సఖీషు చరణాతిథాఘయి ప్రియయా। ప్రకటీకృతః ప్రసాదో దత్వా వాతాయనే వ్యజనమ్॥

వకారవ్రజ్యా.

౬౯ వర్ణహృతిర్నలబాటేనలులిత మఙ్గం చాధరేదంశః ఉత్పలమపారివారిచనస్పృష్టసుపాయచతురేణ॥ ౭౦ వ్యాలమ్బిచూర్ణకున్తలచుమ్బితనయనాం చలేనుఖే తస్యాః। బాష్పజలబిన్దవోలక ముక్తా ఇవ

---

౬౪ యథానకస్యాపి విజ్ఞానం భవతీతి థానే నేయం భుక్తేతి కాచిత్కాఞ్చిదనూక్త్వా వక్తి- నలినాన్యిత్యనేన నాయికాయాం పద్మినీత్వమావేద్యతే- ఏవం చైతాస్యాస్సఙ్గోపి గుప్తతయైవ లబ్ధుం శక్యత ఇతి.
౬౫ నాయకో దూతీం వక్తి.
౬౬ బాహ్యోజ్ఞనాలమ్పటనాయికా పేవం రీత్యా త్వయా నాయకోవాచ్యత ఇతి సఖీ సముపదిశతి ఏవం చ సర్వదా కామబాధాశాలినః కామినీసుఖసమ్పాదకస్య మహాదేవస్య నాయికాద్ధేన తుష్టిస్తవతు న తథేతి నిర్లజ్జస్త్వమసీతి- ఏవం చ రాధయా న్యహార్తయా కృష్ణం ప్రత్యనుచితం త్వయాభిధీయత ఇత్యుక్తం తథా త్వయాస్వనాయకం ప్రతి వాచ్యమితి ధ్వన్యతే.
౬౭ సపత్నీ సత్త్వమత్తాన్తసహ్యమితి కాచిత్కాఞ్చిద్వక్తి.
౬౮ కశ్చిత్కాఞ్చిద్వక్తి-చరణాతిథా ప్రణతి రితి సతి-ఏవం చ గవాక్షే వ్యజనస్థాపనేన్యానవలోకనీయత్వ ప్రదర్శనేన యథేచ్ఛం సురతవిహ్వాభావహ్యోతనాత్ ప్రసాదప్రకటనమితి భావః.
౬౯ సర్వగోపనపురస్సరమనే నేయం భుక్తేతి కాచిత్కాఞ్చిత్పరికారాన్తరేణ వక్తి- జలఞ్చ నస్పృష్టమ్- ఏవఞ్చ సహచరీభిరపి నజ్ఞాత మితి భావః- ఏవఞ్చ నాయికాయాః పరకీయత్వాచ్చిహ్నానుత్పాదనపురస్సరం భుక్తేయమనేనేతి భావః- ఏవం చైతాదృశ చాతుర్యం తవ-తహీ పరకీయాభిరతిర్విధేయ ఇతి.
౭౦ దూతీపార్శ్వం వక్తి- ఏవం చ త్వరయా త్వయా సమాగన్తవ్యమితి

పాదనిపతన్తి॥ ౨౧ వినయవినతాఽపి సేయం నిశి మదనకలావిలాసలసదక్షీ।
నిర్వ్యాజజ్వలితౌషధిరివ నిపుణం ప్రత్యభిజ్ఞేయా॥ ౨౨ విహితేఽపి బహుమా
నమానా సఖీ ప్రణయో ధైర్యం న ప్రసమాతనుతే। రాగార్ద్రికా యాఞ్చాలఘు
శీఘ్రం రహసి పునరేషా॥ ౨౩ విషమశరదవశిఖిశిఖిని న్యా వల్లీయం శరణ
మేకమఖిలపతి। తస్య తవచ్ఛాయేవ స్వీయా జాయాపి ఛాయభూమిః॥
౨౪ వివిధాయుధప్రహారోర్చ్ఛ్రదశమేవతు స్థలే ప్రియః మహ్యా। శ్రీరపిధీర
వధూరపి గర్వోత్పులకా సుఖం స్వపితి॥ ౨౫ నైవ ముక్తే పి విముక్తాశ్వరా
ఇవ న్యాయమనోధినావితనో। భిత్సన్తి వృష్టవతితాః ప్రియహృదయం
మమతవశ్వాసాః॥ ౨౬ వ్యక్తమధునాసమేతైః ఖణ్డో మదరాంశుదశన
వసనేశః। తన్నవసుధైకసారం లోభిని యత్క్రమపి నాద్రాక్షమ్॥
౨౭ బాలావిలాసబన్ధాదప్రభవన్నసి చిన్తయన్పూర్వమ్। సంమాన వర్ధి
తాం తాం గృహిణీమేవానుశోచామి॥ ౨౮ వీజయతో రసన్యాసన్యం యా
నూర్ధ్వయతాః సకలగాత్రాణి। సఖి మైత్రీవ శ్రోణీపరం నిదాఘేఽపి న
విఘటితా॥ ౨౯ వ్యారోపం మానిన్యాః సమాదవః కాసరం కలమభూ
మేః। బద్ధమలినం నలిన్యాః ప్రభూతసన్ధ్యాపసారయతి॥ ౩౦ వకసీవి

---

౨౧ ఇయమత్యన్తవినయశాలినీతి న పరపురుషాభిభాషిణీతి మన్యమానం
వయస్యో వక్తి - ఏవఞ్చ ముగ్ధానామియం స్మృతిజ్ఞానం ననిపుణా నా
౨౨ సఖీ నాయకం వక్తి. [మితి భావః.
౨౩ స్వనాయికా సజ్జ్ఞా చకోరిలం నాయకం వక్తి - ఏవం చ స్వాధీనా
యాస్స్వనాయికాయాః స్తవనాభీతర. శ్చ సంకేతం ప్రతీతి.
౨౪ పరాక్రమశాలిని నాయకే శ్రీర్నాయికా చాత్యన్తమాసక్తా భవతీతి
కాచిత్ కాఞ్చిద్వక్తి.
౨౫ కృతనాయికాన్తరోపభోగం నిభృతవృత్తస్తం నాయకం నా
యికా వక్తి - విలసోరత్యనేన సురతాతిశయేన క్షీణశక్తికత్వం నాయ
కే - యద్వా కృతకనిద్రం నాయికాం వఞ్చయిత్వాఽన్యత్ర గన్తుకామం నా
యకం నాయికా వక్తి.
౨౬ కశ్చిత్ కఞ్చిద్వక్తి - వసుధైకసారం సురతం - అద్రాక్షం దృష్ట
వాన్ - ఏవఞ్చ తన్మాధుర్యమధరేఽస్తీతి వ్యజ్యతే.
౨౭ నాయకస్య భార్యాం వక్తి - అప్రభవన్ అసమర్థః.
౨౮ కాచిత్ స్వాశ్చిద్వృత్తం కాఞ్చిద్వక్తి.
౨౯ ఉపపతిదపసార్యతామితి మాతీ భఙ్గ్యన్తరేణ వక్తి.
౩౦ నాయికాసఖీ నాయకం వక్తి - ఏవం చైతస్యాస్తారుణ్యోద్రేకేపి తవ

జృమ్భమాణే స్తనభిన్నః స్ఫుటతి కఞ్చుకం తస్యాః। పూర్ణోదయితానురాగ
స్తవహృది నమనాగపి త్రుటతి॥ ౮౧ వ్యక్తమపీక్ష్య తదన్యాం తస్యాః
వేత్తి విదితమధునా తు। హర్మ్యగృహారిముఖమివ త్వాముభయోస్సాధారణం
వేద్మి॥ ౮౨ వ్యజనస్యేవ సమీపే గతాగతైస్తాపహారిణో భవతః। అఞ్చ
లమివ చఞ్చలతాం మమ సఖ్యాః ప్రాపితం చేతః॥ ౮౩ వితరసి రసమ
స్తర్మార్ద్రీభావం తనోషి తనుగాత్రి। అన్తస్సలిలా సరిదివ నివససి హృది
బహిరదృశ్యాపి॥ ౮౪ విహిత వివిధానుబన్ధో మామానోన్ని తయాపధీరి
తో మానీ। లభతే కుతః ప్రబోధం సజాగరిత్యేవ నిద్రాణః॥ ౮౫ క్రీడా
విముఖీం వీతస్నేహాం మా శఙ్క్య కాకువాఙ్మధురే। ప్రేమార్ద్రీ సా కురాధాది
శతి దృశం వల్లభే బాలా॥ ౮౬ బాష్పాకులం ప్రలపతో గృహిణి నివర్త
స్వ కాన్త గచ్ఛేతి। యాతం దమ్పత్యోర్దినమనుగమనావధి సరస్తీరే॥
౮౭ వక్షశ్చాయిని సాన్ద్రీశ్యాసేవాఙ్మాత్ర సుభటిఘనఘర్మే। సుతనుల
లాటనివేశితలలాటికే తిష్ఠ విజితాని॥ ౮౮ విచరతి పరితః కృష్ణే రాధా
యాం రాగచపలనయనాయామ్। దశదిగ్వేధవిశుద్ధం విశిఖం విదధాతి వి
షమేషుః॥ ౮౯ వీక్ష్యైవ వేత్తి పథికః పీవరబహువాయసన్నిజావాసమ్।
సాన్ద్రైక్యకనిధేరపి దయితాయాశ్చరిత మవిచలితమ్॥ ౯౦ వినుఖేద

నాసక్తా రతస్త్వత్సదృశో నకోపిజడ ఇతి.

౮౧ నాయికాసఖీ నాయకం వక్తి.

౮౨ నాయికాసఖీ నాయకం వక్తి- ఏవఞ్చ త్వయైవ ప్రథమమాసక్తి
ముత్పాద్యేదానీముదాసీనవచ్ఛైథిల్యం క్రియత ఇత్యయుక్తం తవేత్యతస్త్వ
రస్వ తద్దర్శనాయేతి.

౮౩ నాయకో నాయికాం వక్తి- నాయికా చేయం పరకీయా.

౮౪ చిరతరకృత చాటువచనాదిరచనేప్యవధీరణాత్కృతకస్వాపం నా
యకమనుతాపవశాదానేతుం ప్రేషితా దూతీ నాయికాం వక్తి.

౮౫ కాచిత్పృచ్ఛద్వక్తి- కాకువాఙ్మధురే చాటువచనమధురే నాయకే.

౮౬ కశ్చిత్పృచ్ఛద్వక్తి.

౮౭ ప్రతిజ్ఞాపురస్సరం విపరీతరతకారిణీం నాయికాం నాయకో వక్తి.

౮౮ రాధాం కృష్ణే ఉత్పన్నమాసక్తా జాతేతి కాచిద్వక్తి- ఏవఞ్చ సర్వత్ర
రాధాకటాక్షవిషయశ్శ్రీకృష్ణోఽభూదితి ధ్వన్యతే.

౮౯ కాచిత్పృచ్ఛద్వక్తి- బహుకాకం నాయకాగమనశకునదర్శనా
ర్థం దత్తదధ్యోదనాదీతి భావః- యదీయమన్యత్రాసక్తా స్యాత్తదా కిమర్థ
ముతాదృశశకునాద్యపేక్షణం కుర్యాదితి భావః.

తుర్ముఖేఽపి శ్రితపతిచాసీశభావమీశేఽపి। మగ్నమహీనిస్తారే హరేః పరం స్తబ్ధరోమాభూత్॥ ౯౧ వాపీకచ్ఛేవాసః కణ్టకవృతయస్స జాగరాభ్రమరాః। కేతకవిటపకిమేతైర్న్నసువారయ మఞ్జరీగన్ధమ్॥ ౯౨ విచలసి ముగ్ధవిధృతా యథా యథా విశసి హృదయం మే। శక్తిః ప్రసూనధనుషః ప్రాకమ్ప్యలక్ష్యం స్పృశన్తీవ॥ ౯౩ ఐహితా సమశరసమరో జితగాఙ్గేయచ్ఛవిః కృతాటోపః। పురుషాయితే విరాజతి దేహస్తవ సఖి శిఖణ్డీవ॥

౯౪ వృతివివరవినిహితస్య ప్రమదాబిమ్బాధరస్య మధు పిబతి। అవధీరితపీయూషః స్పృహయతి యద్దేవరాజోఽపి॥ ౯౫ వటకుటజసాలశాల్మలి రసాలబహువారసిన్ధువారాణామ్। అస్తి భిదా ముకులయాచలసమ్భవసౌరభ్యసామ్యేఽపి॥ ౯౬ వానీతమధుని వధూనామవతంసే మాలిమణ్డనేయానామ్। విలసతి సా పురకుసుమే మధుపీవ వనప్రసూనేషు॥ ౯౭ వ్రీడాప్రసరః ప్రథమం తదనుచ రసభావపుష్టచేష్టేయమ్। యవనీవినిర్గమాదనునటీవ దయితా మనోహరతి॥ ౯౮ వాసని హరిద్రయేవ త్వయి గౌరాఙ్గ్యా నివేశితో రాగః। పిశునేన సోపనీతస్సహసా తామ్రోదకే నేవ॥ ౯౯ వినిహితకపర్దకోటిం చాపేఽదోషేణ శఙ్కరం ముక్త్వా। వ

---

౯౦ విపన్నిమగ్నస్యోద్ధారః కేనచిదేవ కర్తుం శక్యోనసర్వైరితి కశ్చిదన్యోక్త్యాకంచన వక్తి- స్తబ్ధరోమా వరాహః- అథచ రోమాఞ్చితః ధరోద్ధారోత్సాహవశాదితి.

౯౧ కశ్చిత్కఞ్చిదన్యోక్త్యావక్తి- ఏవంచైతాదృశీ నాయికాయావత్త్వ సమీపేస్తి తావద్యత్రయత్రయేనయేన ప్రకారేణావతిష్ఠసి తత్రతత్రావశ్య మన్యనాయకోపసర్గో నాప గమిష్యతీత్యేతత్కరణ మనుచి

౯౨ నాయకో నాయికాం వక్తి. [తమితి.

౯౩ సఖీ నాయికాం వక్తి- ఛవిః దీప్తిర్యస్య ఏవంచ త్వయా బహుధా విపరీతరతమేవ విధేయమితి.

౯౪ కాచిత్కస్యాశ్చిద్వృత్తం వక్తి.

౯౫ కాఞ్చిత్కశ్చిద్వక్తి.

౯౬ పురుషవిశేషే సమాసక్తాయాః సంగతిముపేక్షమాణం కఞ్చిద్దూతీ వక్తి- ఏవంచైతాదృశనాయకవిశేషే సమాసక్తా నకథమపి త్వయి సం

౯౭ నాయికాసఖీం నాయకో వక్తి. [యోజయితుం శక్యేతి భావః.

౯౮ నాయికాసఖీ నాయకం వక్తి- యద్వా దూతీ నాయకం వక్తి.

౯౯ సామాన్యవనితాం కాచిదన్యోక్త్యావక్తి- ఏవఞ్చ చాఞ్చల్యకరణమనుచితమితి.

తదనుసలిలేన॥ ౨౦ వక్షఃస్థలమస్తి మమ సుఖముపధాతుం న మాలిమా
లభసే। పీనోత్తుఙ్గస్తనభరదూరీభూతం రతశ్రాన్తే॥ ౨౧ వదనవ్యా
హారాన్తర్భావాదనురక్తమానయన్తీ త్వమ్। దూతి సతీనాం సార్థం తస్య భుజ
ఙ్గస్య దంష్ట్రాసి॥

శకారవ్రజ్యా.

౨౨ శ్రీరపి భుజఙ్గభోగే మోహానవిజ్ఞేన శీలితా యేన। సోఽపి హరిః పురు
షో యది పురుషా ఇతరేపి కింతు ర్మః॥ ౨౩ శక్త్యాయాస్స్థైర్యమయీ
శ్లథయసి బాహూ మనోభవస్యాపి। దర్పశిలామివ భవతీం కతరస్తరుణో వి
చాలయతి॥ ౨౪ శార్దూలనఖరభఙ్గురకఠోరతరజాతరూపరచనాని।
బాలానామపి బాలా సాయస్యాస్త్వపి వ్యాదివససి॥ ౨౫ శ్రుత ఏవ శ్రుతి
హారిణి రాగోత్కర్షేణ కర్ణమధివససి। గీత ఇవ త్వయి మధురే కరోతి నార్థ
గ్రహం సుతనుః॥ ౨౬ శ్రీశ్రీఫలేన రాజ్యం తృణరాజేనాల్పసామ్య
తో లబ్ధమ్। త్వత్కుచ సమ్య క్సామ్యాద్గతో ఘటశ్చక్రవర్తిత్వమ్॥
౨౭ శ్రోణీభూమావజ్యే ప్రియోభయం మనసి వహతి భుజేషాళిః। గూఢశ్శ్వాసో
వదనే సురతమిదం చేత్తృణం త్రిదివమ్॥ ౨౮ లాశ్లిష్యన్నివ చుమ్బన్నివ పశ్య
న్నివ చోల్లిఖన్నివాతృప్తః। దధదివ హృదయస్యాన్తః స్వకామిత [illegible]

౨౦ విపరీతరతాన్తవిశ్రాన్తినితాన్తశ్రాన్తాం కాన్తాం నాయకో వక్తి-ఆ
లభసే ప్రాప్నోషీత్యర్థః.

౨౧ కాచన దూతీం వక్తి-వదనవ్యాహారేణ వదనరచనయోరాన్తర్భా
వః పరహృదయప్రవేశః.

౨౨ కస్య చిన్నాయకస్య ఇతరనాయకసాధారణ్యమసహమానా కాచి
త్కాఞ్చిదన్యాం వక్తి-భోగే శరీరే-శీలితా భుక్తా-ఏవంచైతాదృశ
స్యాస్యాస్య సామాన్యైః సహ సామ్యకరణమనుచితమితి.

౨౩ మానవతీం సామాన్యవనితాం సఖీ వక్తి.

౨౪ నాయికాసఖీ నాయకం వక్తి-జాతరూపస్య సువర్ణస్య.

౨౫ నాయికాసఖీ నాయకం వక్తి- కర్ణమధివససి- త్వన్నామ్నైవ సర్వ
త్రసఖ్యాదిష్వపి సా వ్యవహరతీతి భావః- ఏవఞ్చ నాయికా నద్రవ్యాది
నా త్వయ్యనురక్తా కింతు త్వదీయసౌన్దర్యాది గుణోత్కర్షేణేతి భావః.

౨౬ సమీచీనసమతాఙ్గీకారే సమ్యగేవ ఫలం భవతీతి కశ్చిద్వక్తి.

౨౭ కాచిత్సఖీం వక్తి-ఏవంచైతాదృశ సురతవత్యోర్యాః స్త్రియః పుణ్యా
తిశయశాలితయా ధన్యాః తదభావాదహమధన్యేతి- తేనచ ఏతాదృశరతా

౨౮ నాయకస్సఖాయం వక్తి. [ర్థం యతస్వేతి.

ఖేజఘనమ్॥ ౨౯ శిరసి చరణప్రహారం ప్రదాయ నిస్సార్యతాం సతేత
దపి। చక్రాఙ్కితో భుజఙ్గః కాళియ ఇవ సుముఖి కాళిన్ద్యాః॥ ౩౦ శో
చ్యైవ సా కృశాఙ్గీ భూతిమయీ భవతు గుణమయీ వాపి। స్నేహైకవశ్య భ
వతా త్యక్తా దీపేన వర్తిరివ॥ ౩౧ శుక ఇవ దారుశలాకాపఞ్జరమనుదివ
సవర్ధమానో మే। కృన్తతి నయితా హృదయం శోకస్స్మరవిశిఖతీక్ష్ణముఖః॥
౩౨ శ్రుత్వాకస్మికమరణం శుకసూనోస్సకలకౌతుకైకనిధేః। జ్ఞాతో
గృహిణీవినయవ్యయ ఆగత్యైవ పథికేన ౩౩ శిథిలితభుజఙ్గభోగా క్రోడే
నాభ్యుద్ధృతాపి కృష్ణేన। అచలైవ కీర్త్యతే భూః కిము శక్యం నాముపసుము
తాః॥ ౩౪ శ్యామావిలోచనసహా బాలేయం హన్త మనసి సజ్జన్తీ। ఋ
పతిపూర్వకళత్రం ధూమలతాభిత్తిచిత్రమివ॥ ౩౫ శతశో గతమావృ
త్తిం శ్వతశః కణ్ఠావలమ్బనం శపథః। శతశో యామీతి వచః స్మరమిత స్యాః
ప్రవాసదినే। ౩౬ శ్రుతపరపుష్టగవాభిః పృష్టో గోపీభిరభిమతం కృ
ష్ణః। శంసతి వంశస్తనితైః స్తన వినిహితలోచనో ముకమ్॥ ౩౭ శిర
సా వహసి కపర్దం రుద్ర రుదిత్వాపి రజతమూర్ధ్ని రసి। స్వస్యాత్మ్య ఉదరస్యార్ధం
భజతస్స్తనవేత్తి కస్తత్త్వమ్॥ ౩౮ శ్రోతవ్యైవ సుధేవ శ్వేతాంశుక లేవ
దూరదృశ్యైవ। దుష్టభుజఙ్గపరీతా త్వం కేతకి సఖి లసత్స్పృశ్యా॥ ౩౯ శ్రీ

---

౨౯ సాభూన వనితాం సఖీ సముపదిశతి.

౩౦ నాయికాసఖి నాయకం వక్తి- ఏవఞ్చ తదీయ గుణాది మాత్రముపే
క్ష్య త్వయా తదీయానురఞ్జనం విధేయమితి- ఏవఞ్చ బహుతరతదీయగు
ణేమ ద ష్టిమదత్త్వా స్నేహమాత్రమపేక్ష్య ఇత్యనుచితం తవేతి ధ్వన్యతే.

౩౧ కశ్చిత్సఖాయం వక్తి- ఏవఞ్చ నమయా పరదేశే స్థేయమితి.

౩౨ కాచిత్కాఞ్చిద్వక్తి- వినయవ్యయః వినయనాశః [తిపరిహాసః.

౩౩ దూతీ నాయికాం వక్తి- ఏవంచ ధనవత్త్యాస్త్వవనశిమప్యేయశః- ఇ

౩౪ పూర్వనాయికాసఖీ నాయకం వక్తి- శ్యామా షోడశవార్షికీ- యద్వా
నాయకస్సఖాయం వక్తి.

౩౫ నాయకస్సఖాయం వక్తి.

౩౬ నాయికాయాస్తావదనుసయే౽పి సమధికతరమానభజన మవలో
క్యాభిమానతయోదాసీనం నాయకమవలోక్య ప్రశిథిలమానాం కయాపి
త్యానునేతవ్యేయమితి విచారయన్తీం నాయికాం సఖీ వక్తి

౩౭ బహుతరపరిగ్రహాభావే౽పి అతితృష్ణాశాలినం కంచన కశ్చిదన్యో

౩౮ సామాన్యవనితా సఖీం నాయకః అన్యోక్త్యా వక్తి. [క్త్యా వక్తి.

౩౯ నాయకో నాయికా దూతీం వక్తి.

వణోపనీతగుణయా సమర్పయ త్వాం ప్రణమ్యకుసుమాని। మదన ధనుర్ల
తయేవత్వయా వశందూతీనీతోస్మి॥ ౪౦ శజ్కురశిరసి నివేశితపదేతి
మాగర్వముద్వహస్తుకలే। ఫలమేతస్యభవిష్యతి తవచణ్డీచరణ రేణుమృ
జా॥ ౪౧ శాఖిశిఖరే సమీరణదోలాయితనీడనిర్వృతందయితమ్। క
మైణాకశరణమగణితభయమశిథిలకేలిఖగమిథునమ్॥ ౪౨ శుకసురతసమ
రనారవహృదయరహస్యైకసారసాక్ష్యవిద గురుజనసమక్షమాక్రమనీదజ
మ్బ్వాఫలందవయ॥ ౪౩ శాఖోటకశాఖోటజవైఖానస కరటపూజ్య
కటసుచిరమ్। నావరవసమిహగణికాశ్రమమాణ పురుషాభవా నేకః॥
౪౪ శశిరేఖోపమకాన్తే స్తనాన్యపాణిగ్రహం ప్రమూతాయాః। మద
నాసీవృత్తికాయాఇవా స్తశోభాకదర్థయతి॥ ౪౫ శైథిల్యేసభృతా అపి
భర్తుః కార్యంత్యజన్తిన సువృత్తాః బలినాకృష్టే బాహౌ వలయాః మజ్జన్తి
ధావన్తి॥

షకారవ్రజ్యా.

౪౬ షట్చరణకీటజుష్టంపరాగమణుమూర్ద్ధమాయుధం త్యక్త్వా। త్వాంముష్టిమేయమధ్యాంమధునాశక్తింస్మరోవహతి॥

సకారవ్రజ్యా.

౪౭ సాధివససయోస్య కృత్స్న వ్యపదేశాత్తస్య కేవలంగృహిణీ। ద్వి

---

౪౦ నాయకప్రేమాతిశయ శాలిన్యహమితి అభిమానశాలినింసపత్నీం అ న్యోక్త్యా పరసపత్నీసఖీవక్తి- మృజామార్జనమ్.

౪౧ కథంమయాఽనయాసహ సబాధకేఽస్మిన్నేవ స్థలేస్థేయమితి చిన్తావ్యాకులంనాయకం తత్రైవస్థాపయితుం నాయికా దూతీభఙ్గ్యా కయాపివక్తి- యద్వా నాయికానాయకచిత్తం వ్యాక్షిపతి.

౪౨ కాచిత్కస్యాశ్చిద్వృత్తం కాంచిద్వక్తి.

౪౩ కశ్చిత్కస్యాశ్చిద్వృత్తం కంచిద్వక్తి.

౪౪ కస్యచిద్దూతీకాంచిద్వక్తి-ప్రమూతాయాః ప్రాప్తాయాః-ఏవఞ్చ మదుక్తనాయకస్యైవత్వయాసంగతిఃకర్తవ్యా-నాన్యస్యేతి-యద్వా నా యకోనాయికాంవక్తి.

౪౫ సమీచీనవృత్తైరేవస్వామికార్యార్థమానగ్రహః క్రియతేనాన్యై రితికశ్చిత్కంచిద్వక్తి- ఏవంసువృత్తత్వాదచేతనాఃవలయాఅప్యేవ మా చరన్తి- తత్ర కావార్తా సచేతసామితిభావః.

౪౬ నాయకో నాయికాంవక్తి- జుష్టంసేవితమ్.

౪౭ సపత్నీదుఃఖదుఃఖితాంనాయికాం నాయకసఖీవక్తి.

తిథేర్దివసస్యపరాతిథిరివ సేవ్యానిశత్వమసి॥ ౪౮ స్తనమూలతన నఖలే
ఖాలమ్బితవసుర్మబిన్దుసన్దోహః। ఆభాతిపట్టసూత్రే ప్రోతశన్నివమౌక్తి
కప్రకరః॥ ౪౯ సౌభాగ్యగర్వమేకాకరోతు యూథస్యభూషణంకరి
ణీ। యద్ధాయావలతోऽన్యమదాంధరేఘోర్మధ్యమధివసతి॥ ౫౦ స్వ
చరణపీడానుమిత త్వస్మాకి రుజా వినీత మాత్సర్యా। అపరాద్ధా సుభగ
త్వాంస్వయమహమనుసేతుమాయాతా॥ ౫౧ స్నేహమయూం స్పీడ
యతఃకించక్రేణాపితైలకారస్య। చాలయతి పార్శ్వవానపియ స్సకులాలః
పరంచక్రీ॥ ౫౨ సరలేనవేదభవతీబహుభఙ్గాబహురసాబహువివర్తా।
గతిరసతీనేత్రాణాంప్రేమ్ణాంస్రోతస్వినీనాంచ॥ ౫౩ సఖిముగ్ధాహన్త
ద్విగుణాద్యమణి కిరశ్రేణి పీడితాచ్ఛాయా। మజ్జతు మివాలవాలే పరంత
స్తరుమూలమాశ్రయతి॥ ౫౪ సఖిశ్శృణుమమప్రియాగమనం గేహం యే
నైవ వర్త్మనా యాతః। తన్నగరగ్రామనదీః పృచ్ఛతి సపత్నిగతాన

---

౪౮ సఖీ నాయికాంవక్తి.
౪౯ సఖీ సామాన్యవనితాం సముపదిశతి- ఏవఞ్చ సర్వనాయకసమాధానంత్వయా విధేయమితి.
౫౦ పతిమవమాన్యసఖీవచనాదికమపేక్ష్య పశ్చాత్పరితప్తా సతీ స్వయమేవప్రియసవిధమాగతా సఖీపరివృతస్తమాలోక్య తామస్వంఘుతా గోపనాయ నాయికానాయకంవక్తి- రుజా పీడా ఇత్యర్థః- యద్వా స్వయమేవోత్కణ్ఠితా నాయికానాయకసవిధఆగతాతత్రచతత్సఖ్యాదికమవలోక్య అనాకారితాగమన సమ్భావ్యమాన లాఘవపరిహారాయమృషైవవక్తి.
౫౧ కశ్చిత్కాఞ్చిద్వక్తి.
౫౨ సఖీనాయికాముపదిశతి.
౫౩ కశ్చిత్సఙ్కేతంవక్తి- యద్వా సఖీనాయికాంవక్తి. ఏవఞ్చ ప్రఖరరవికరనికరఖిన్నాప్రాణానపి త్యక్తుకామాజడాపిచ్ఛాయా స్వాశ్రమం నపరిత్యజతి తత్రకిమువాచ్యంత్వయా పతిపదారవిన్దంవిహాయ క్షణమపి స్వైదవత్యేऽపి దూరేనస్థేయమితి వ్యజ్యతే.
౫౪ మత్ప్రియోమయ్యతిశయరాగవానితివాదినీంకాఞ్చిత్కాచిద్వక్తి- యద్వా ప్రియతమేమానాదికం త్వయావిధేయమితి వాదినీంసఖీం నాయికావక్తి- ఏవంచ మన్నిమగ్నచిత్తతయా ప్రియతమస్స్వయముల్లఙ్ఘితవర్త్మస్థితానేకకౌతుకవిధానసగరాదిజ్ఞానాభావవానతస్తాదృశే మానాదివిధానేన దుఃఖజననమనుచితమితి.

వ్యాక్॥ ౫౫ సాయంరవిరనలమస్తా మదనశరంసదవియోగినీచేతః। ఇదమపితమస్సమూహం సోపినభోనిర్భరంవిశతి॥ ౫౬ స్మరసమరసమయపూరితకమ్బునిభద్విగుణపీనగళనాళః। జీర్ణప్రాసాదోపరిజిగీషురివ కలరవఃక్వణతి॥ ౫౭ స్ఫారదధరమవిరతాశ్రుధ్వనిరోధోత్కమ్పకుచమిదం రుదితమ్। జానూపనిహితహస్తన్యస్తముఖం దక్షిణప్రకృతేః॥ ౫౮ స్వయముపనీతైరశనైః పుష్ణన్నీడనిర్వలితం దయితమ్। సహజప్రేమరసజ్ఞా సుభగా గర్వంబకీవహతి॥ ౫౯ స్వరసేనబద్ధతాంకరమాదానేకణ్టకోత్కరైస్తుదతామ్। పిశునానాంవవనానాంకోశాభోగేష్వవిశ్వాసః॥ ౬౦ సౌభాగ్యందాక్షిణ్యాన్నైత్యుపదిష్టం హరేణతరుణీనామ్. వామార్ధమేవ దేవ్యాస్స్వవపుశ్శిల్పేనివేశయతా॥ ౬౧ స్థలకమలముగ్ధవపుషా సాంతర్జాగ్రజ్జస్థితైకచరణేన। ఆశ్వాసయతిబిసిన్యాః కూలేబిసకల్ప్తికాశఫరమ్॥ ౬౨ సనఖపదమధిగౌరం నాభీమూలం నిరంకుశం కృత్వా।అనయాసేవితపవన

---

౫౫ వియోగిన్యాస్సాయన్తనసమయోఽత్యన్తదుఃఖదఇతి నాయికాసఖీనాయకంవక్తి. ఏవంచ త్వరస్వాధునైవ ప్రియతమానయనార్థమితి.

౫౬ కాచిత్కఞ్చిత్సఙ్కేతంవక్తి.

౫౭ సఖీఅన్యసఖీంవక్తి.

౫౮ సామాన్యవనితా సఖీస్వనాయికాంస్తౌతి.

౫౯ దుష్టప్రభుణా కోశాధికారేదత్తేఽపి ప్రభురయంమయ్యతీవవిశ్వస్తఇతిధియా తత్రైవ నముచితం నేతి కశ్చిత్కఞ్చిద్వక్తి- ఆదానే కరాదానే- కోశస్య భాణ్డాగారస్య ఆభోగః సమ్పర్కః.

౬౦ సరలతయామానాద్యవిధాయినీంభామినీంసఖీసముపదిశతి-ఏవఞ్చ కౌటిల్యాదేవ తరుణీనాంసౌభాగ్యం నసరలతయేతి. తరుణీనామిత్యనేన అన్యేష్వయసి దాక్షిణ్యముచితమితి-ఏవఞ్చ సరలతాంవిహాయమానాద్యవశ్యం త్వయావిధేయమితి. యద్వా కౌటిల్యశాలినం నాయకం నాయిక సఖీవక్తి- దాక్షిణ్యాత్సౌభాగ్యం నేతితరుణీనా ముపదిష్టమ్- నతు పుంసామ్- ఏవఞ్చ స్త్రీణామేవ వామ్యకరణముచితంనతుపుంసామితి.

౬౧ కపటభావేనైవానయాఽశ్వాసనంక్రియతే నవాస్తవసాత్వికతయేతి కశ్చిత్కఞ్చిదన్యోక్త్యావక్తి- ఏవఞ్చాయం దుష్టాఅతఏవ విశ్వాసో నవిధేయఇతి.

౬౨ కశ్చిత్కాంచిద్దుఃప్రాపాం నాయికామవలోక్యసమీరముద్దిశ్య వక్తి- తేనత్వమేవధన్యోనాహమితి.

త్వం కిల కృతమలయభృగుపాతః॥ ౬౩ సార్ద్రాఙ్గమర్పయన్తీ బాలాను
ష్ఠం శ్రమేణ శయ్యాయామ్। అలసమపి భాగ్యవన్తం భజతే పురుషాయి
తేవ శ్రీః॥ ౬౪ సుభగస్త్వం భవనఖిలితౌ భవతా సంమర్దపీడితా సుతనుః।
సాపీడయైవ జీవతి దధాతి నైద్యేషు విద్వేషమ్॥ ౬౫ సా గుణమయీ స్వ
భావస్వచ్ఛా సుతనుః కరగ్రహాయత్తా। భ్రమితా బహుమన్త్రవిదా భవతా
కాశ్మీరమాలేవ॥ ౬౬ సవ్రీడస్మితమధురే స్పృష్టా స్పృష్టేవ కిం చిదప
యాన్తీ। అవసరసి యథా యథా త్వం తథా తథా స్పృశసి మే హృదయమ్॥
౬౭ సఖి సుఖయత్యవకాశప్రాప్తప్రేయాన్యథా తథా నాన్యః। వా
తాదవారితాదపి భవతి గవాక్షో నిలక్ష్యతః॥ ౬౮ సన్తతమరుణముఖీ స
ఖి సిగిరస్తి గరలమివ గిరాఙ్గుమ్భమ్। అవిగణితౌషధిమన్త్రో భుజఙ్గిరక్తం విర
ఞ్జయసి॥ ౬౯ సుదినం తదేవ యత్ర స్మారం స్మారం వియోగదుఃఖాని।
ఆలిఙ్గతి సా గాఢం పునః పునర్యామినీప్రథమే॥ ౭౦ సా నమ్రభ్రూయం భు
జిష్యా యథా యథా చరతి సమధికాం సేవామ్। సా శఙ్కనేర్ష్య సభయా
తథా తథా గేహినీ తస్యామ్॥ ౭౧ సున్దరి దర్శయతి యథా భవద్విప
డు స్వతత్సఖీ కాన్తమ్। పతతి తథా మే దృష్టిస్త్వదేకదాసస్య సా సూయా॥
౭౨ స్వాధీనైరధరవ్రణనఖాఙ్కపత్రావలీపదిసశయనైః। సుభ
గా సుభగేత్యనయా సఖి నిఖిలా ముఖరితావలీ॥ ౭౩ చరిత ఇవ యస్య

---

౬౩ అదృష్టపతాశ్రిస్తావ దప్రపయత్నే నాపి లభ్యత ఇతి కశ్చిద్వక్తి.
౬౪ నాయికాసఖీ నాయకం వక్తి - ఏవంచ త్వత్కృతపీడా యత్ర త
స్యా జీవననిదానం తత్ర కిం వాచ్యం త్వత్సఙ్గ ఇతి-ఉత్సవవశాత్త్వద్భవనమా
గతాం బలాదబలాం త్వయా దృఢాలిఙ్గనాదినా సంపీడ్య అనురాగాతిశ
యశాలినీం విధాయేదానీముదాసీనవత్ స్థీయత ఇత్యేతదనుచితమితి భావః
౬౫ నాయికా సఖీ నాయకం వక్తి - కరగ్రహాయత్తా కరగ్రహేణ స్వా
౬౬ నాయకో నాయికాం వక్తి. [ధీనా.
౬౭ నిజప్రియతమ ఏవ రతిర్విధేయా నాన్యత్రేతి వాదినీం సఖీం నాయికా
వక్తి-యద్వా నిజనాయకానురక్తాం నాయికా మన్యదయితే న సంయో
౬౮ నిరన్తరనితాన్తకుపితాం కాన్తాం సఖీ వక్తి. [జయితుం దూతీ వక్తి.
౬౯ పథికాశంసనమేతత్.
౭౦ కాచిత్తస్యాశ్చిద్వృత్తం కాంచిద్వక్తి.
౭౧ నాయకో నాయికాం వక్తి.
౭౨ సపత్నీదుఃఖితాం కాన్తాం నాయకసఖీ వక్తి. [నాయికాసఖీ వక్తి.
౭౩ పరాఙ్గనా లమ్పటం నాయకం నాయికా వక్తి - యద్వా నాయకం

గేహేషుష్యన్తి విశాలగోత్రజా నార్యః। క్షారాస్త్వేవ సత్యస్యేతి జలనిధిల
వారీషు జలద ఇవ॥ ౬౪ సకలకటకైకమణ్డినికరిణీభూతాశయే శిఖరదన్తి।
గిరిభువ ఇవ తవ మన్యే ఘనశ్శిలాసమభవచ్ఛ్రద్ధా॥ ౬౫ సఖి దురవగాహ
గహనో విదగ్ధానో వి ప్రియం ప్రియజనేపి। ఖల ఇవ దుర్లక్షస్తవ వినతముఖ
స్యోపరిస్థితః కోపః॥ ౬౬ స్వేదసచేల స్నాతా సప్తపదీ స్పృష్టమణ్డలీ
ర్యాతి। సమదన దహనవికారా మనోహరా వ్రీడితానమతి॥ ౬౭ స్వరస
ప్రవర్తమానస్సముదాయోయం సమానవృత్తానాం। ఏతైస్త్వవభిన్నవృత్తై
ర్భఙ్గురితః కావ్యసర్గ ఇవ॥ ౬౮ సద్వాసామేవ సఖేపయ ఇవ సురతం
మనోహరతి। తస్యాఏవ పునః పునరావృత్తౌ దుగ్ధమివ మధురమ్॥
౬౯ స్వప్నేపి యాం న ముఞ్చసి యా తేర్థగ్రాహిణీ హృదిస్థాపి దుష్టాన్త
బుద్ధిమివ తాం గూఢం వ్యభిచారిణీ వేత్సి॥ ౭౦ సపరావృత్తి చరన్తీ వాత్యే
వత్ప్రణం మనోనవద్యాఙ్గి। త్వరయసితరలయసి వహసి భ్రమయసి తోలయ
సి పాలయసి॥ ౭౧ సా బహులక్షణభావా స్త్రీమాత్రం పేతికితవ తవ తుల్యమ్
కోటిర్వరాటికా వా ద్యూతవిధేస్సర్వ ఏవ పణః॥ ౭౨ సా విరహదహనదూ
నా మృత్వాపి చ జీవతి వరాకీ। శారీవ కితవ భవతా సుమాలితా పాతితా క్షేణ॥
౭౩ స్పర్శాదేవ స్వేదం జనయతి న చ మేదదాతి నిద్రాం చ। ప్రియ ఇవ
జఘనాంశుకమపి న నిదాఘః క్షణమపి క్షమతే॥ ౭౪ సా భవతో భావన

౬౪ నాయకమాతీ నాయికాం వక్తి.
౬౫ సఖీ నాయికాం వక్తి.
౬౬ నాయకో నాయికాం వక్తి.
౬౭ సమీచీనా యా మసమీచీనసంసర్గాదన్యథా భావో భవతీతి కశ్చి
త్కాంచిద్వక్తి- యద్వా సర్వేప్యేతే సమీచీనా మత్స్వహాయ పక్షఏవ స్థి
తాః పరమధునైవ కైశ్చిద్దుష్టైరాగత్యాన్యథాభావం నీతా ఇతి కశ్చిత్కాం
౬౮ కశ్చిత్సభాయం వక్తి. [చిద్వక్తి.
౬౯ సఖీ నాయకం వక్తి- ఏవం చైతాదృశదుష్టాయా మాసక్తిసంపాదనం
తవానుచితమితి.
౭౦ కశ్చిత్కాంచిద్వక్తి.
౭౧ నాయికా సఖీ నాయకం వక్తి-బహులా యేషు తాః ఉత్సవాః యేభ్యః
ఏతాదృశాః భావాః విలాసాః యస్యాః.
౭౨ సఖీ నాయకం వక్తి-ఏవం చ సా త్వయానుగ్రాహ్యేతి.
౭౩ నాయికా సఖీం వక్తి- నిదాఘః ప్రియ ఇవ.
౭౪ దూతీ నాయకం వక్తి- ఏవఞ్చ మదనకలాయామనభిజ్ఞా సేతి సమస్త

యా సమయవిరుద్ధంమనోభవం బాలా। నూతనలతేవ సుందరదోహదశ
క్త్యాఫలంవహతి॥ ౮౫ స్పృశతినకైర్కచలుమ్పతినిచయంగృహ్ణాతి నచవి
మోచయతి। నచముఞ్చతినచమదయతి నయతినిశాంసా నని॒ద్రాతి॥
౮౬ స్తనజఘనముచ్చమస్యాలజ్జితమధ్య స్సఖేమమకటాక్షః। సోఝి
రోధోనద్యాస్తటద్వయంతీర్థ కాకఇవ॥ ౮౭ సవ్రీడస్మితమస్త శ్వసితం
మామాంస్పృశేతిశంసన్త్యా। ఆలోపమేత్యవాతాయనంపిధాయస్థితంప్రి
యయా॥ ౮౮ సకరగ్రహంసరుదితంసాక్షేపంసనఖముష్టిసజిగీషమ్
తస్యాస్సురతంసురతంప్రాజాపత్యఃక్రతురతోన్యః॥ ౮౯ స్వల్పాఇ
తిరామబలైర్యేన్యస్తానాశయేఽపయోరాశేః। తేశైలాఃస్థితిమన్తో హన్తలఘి
మ్నైవబహుమానః॥ ౯౦ సఖినఖలునిర్మలానాం సిదధత్యభిధానమపి
ముఖేమలినాః। కేనాశ్రావిపికానాంకుహూంవిహాయేతరశ్శబ్దః॥ ౯౧ సా
శ్యామాతన్వఙ్గీదహతాణీతోపచారతీవ్రేణ। విరహేణ పాణ్డిమానం నీతా
తుహినేనదూర్వేవ॥ ౯౨ సునిరీక్షిత నిశ్చల కరపల్లవ ధారాజలోక్షి
తానతథా। సోత్కమ్పేన మయాసా సఖిసిక్తా మాద్యతిస్మయథా॥
౯౩ సఖిమోఘీకృతమదనేపతివ్రతే కస్తవాదరంకురుతే। నాశ్రౌషీర్భ
గవానపిస కామవిద్ధోహరః పూజ్యః॥ ౯౪ సామయిసదాసబుద్ధిర్నర
తిర్నాపత్రపానవిశ్వాసః। హన్తనిరీక్ష్యనవోఢాంమన్యేవయ మప్రియా
జాతాః॥ ౯౫ సుచిరాయాతేగృహిణీనిశి భుక్తాదినముఖేవిదగ్ధేయమ్।

వ్యంత్వయేతి. ఏవఞ్చ భుక్తభోగాన్నాధికం సమపసుఖమిత్యస్వరసత్వాద్ధ
౮౫ నాయకస్సఖాయంవక్తి. [ర్మనాయేతి
౮౬ నాయకోవయస్యంవక్తి.
౮౭ నాయకస్సఖాయంవక్తి- ఏవఞ్చ సఖ్యాదిదృగ్విషయతా సమ్భా
వనేన యథేచ్ఛం రత్యనుమతిర్దత్తేతి- తేనచైతాదృశా నాస్యాచతురేతి.
౮౮ నాయకస్సఖాయంవక్తి. క్రతుపదేనకాలాన్తరభావిఫలత్వమ్.
౮౯ క్వచిల్లఘుతాపి సమీచీనఫలదేతి కశ్చిత్కఞ్చిద్వక్తి.
౯౧ నాయికాసఖీనాయకంవక్తి.
౯౨ నాయకస్సఖాయంవక్తి.
౯౩ దూతీనాయికాంవక్తి- కామత్రయోదశీతి.
౯౪ నాయకోనాయికాసమక్షం నాయికాసఖీంవక్తి. యద్వా నాయ
కోనాయికాంవక్తి- నవోఢాంనిరీక్ష్య వయమప్రియాజాతాః హన్తఇ
త్యహంమన్యే.
౯౫ కశ్చిత్కస్యాశ్చిద్వృత్తం కాంచిద్వక్తి- అకుణ్ఠమూర్ధ్నిం సదర్మ

ధవళనఖాఙ్కం నిజవపురకుఙ్కుమార్ద్రం నదర్శయతి॥ ౯౬ స్తనజఘ
నోరుక్రమణయా గాఢంలగ్నా నివేశితస్నేహాః। ప్రియకాలపరిణతిరియం
విరజ్యసే యన్నఖాఙ్క ఇవ॥ ౯౭ సావిచ్ఛాయా నిశినిశి సుతనుర్బహు
తుహినశీతలేతల్పే। జ్వలతి త్వదీయవిరహాదోషధిరివ హిమవతః పృష్ఠే॥
౯౮ సా నీరసేతవహృది ప్రవిశతి నిర్యాతినలభతే స్థైర్యమ్। సున్దరసఖీది
వసకరబిమ్బే తుహినాంశులేఖేవ॥ ౯౯ సుకుమారత్వం కాన్తిర్నితా
న్తసరసత్వమాన్తరాశ్చ గుణాః। కింనామ నేన్దులేఖే శశగ్రహేణైవ తేకథి
తమ్॥ ౧౦౦ సౌరభ్యమాత్రమున సామాన్తాం మలయద్రుమేషు న విశేషః
ధన్వార్థినాం తథాపి హిమ్యగ్యః పూజార్థమశ్వత్థః॥ ౧ సంవాహయతి
శయానం యథోపవీజయతి గృహపతిం గృహిణీ। గృహవృతి వివరనివేశిత
దృశస్తథాఽస్వసనం యానః॥ ౨ సత్యం స్వల్పగుణేషు స్తబ్ధాసదృశేషు
నతుభుజఙ్గేసా। అర్పితకోటిః ప్రణమతి సున్దరహార చాపయష్టిరివ॥
౩ సర్వంసహాంమహీమివవిధాయతాం బాష్పవారిభిః పూర్ణామ్। భ
వనాన్తరమయమధునా సంక్రాన్తస్తే గురుః ప్రేమా॥ ౪ సమ్భవతి నఖలు
రష్టాలబ్ధానాం ప్రకృతిచపలచలితానామ్। అనుభవతి భవశిరస్యపి భుజ

యతి- కుఙ్కుమార్ద్రమేవ దర్శయతీత్యర్థః.
౯౬ నాయికా నాయకం వక్తి విరజ్యసే విరక్తో భవసి- పక్షే ప్రదరశూన్యః.
౯౭ నాయికా దూతీ నాయకం వక్తి- విచ్ఛాయా విగతకాన్తిః- పక్షే
చ్ఛాయాశూన్యా ప్రకాశకత్వాదితి భావః.
౯౮ నాయికా సఖీ నాయకం వక్తి- నీరసే తవహృది- పక్షే తేజోమయ
త్వాత్- సున్దరసఖీత్యేకంపదం వా- ఏవఞ్చ అస్థిరప్రకృతిత్వమేవాసీతి.
౯౯ కాచిత్కాఞ్చిద్వక్తి- పద్మినీనాయికాయాః శశపురుషజాతీయ
పురుషయోగ ఏవ సముచితమితి కామశాస్త్రమ్.
౧౦౦ కాచిత్కాంచిదన్యోక్త్యా వక్తి- సౌగన్ధ్యమాత్రేచ్ఛాపతాంమల
యాచలవృక్షేషు నవిశేషః. [ర్థమశ్వ ఇతి.
౧ కశ్చిత్కస్యాశ్చిద్వృత్తం కాఞ్చిద్వక్తి- ఏవఞ్చ స్త్రీణాం విశ్వాసో నక
౨ కథమియమనాదరం కురుతఇతి గాఢనం కంచన వారవనితా సఖీ వక్తి-
స్తబ్ధా ఉనమ్రా ఇత్యర్థః- ప్రణమతీ నమ్రీభవతి- ఏవంచ ద్రవ్యమాత్రే
ణత్వయా గర్వోనవిధేయ ఇతి.
౩ నాయికా సఖీ నాయకం వక్తి.
౪ కశ్చిత్కఞ్చిద్వక్తి- ఏవఞ్చ ఈసంరక్షణాదేః సత్వాదేతస్యాస్యాః
కథంభవిష్యతీతి మనసి నకాపి చిన్తా త్వయా విధేయేతి.

గ్ధచరితలీలనంగజ్ఞా॥ ౫ ఘనలక్షణకమలకేసరకేతకమాకన్దకున్దకుసుమే
షు। వాఞ్ఛతిమనసారథారం భ్రామధుపీస్మరధనుషి గుణభావమ్॥ ౬ సాల
క్తకాసపత్నీమపితా క్షితః ప్రియస్సఖీసుఖితా। బాలాయాః పీడాయాం వి
దానితేజాగరవైదగ్ధ్యమ్॥ ౭ ఘనదిరాగతస్య సంవాహనచ్ఛలేనాఙ్గమఙ్గ
మాలిఙ్గ్య। పుష్యతినయనచర్వాం గృహిణీ సఖలయతి చోత్కలికామ్॥
౮ సాసర్వస్వైకరక్షాం గాం కుఙ్జ్వేవసముముక్తవతీ। వదనపటోస్తవ
రాగః కేవలమాస్యే తు కస్యైవ॥ ౯ పాయం కస్తభుజాన్తరవతి తార
తినీత నిఖిల రజనీకా। ఉషసి దమ్పతీ ప్రదీపం సఖీభి రవహాస్యతే బా
లా॥ ౧౦ నాతీక్ష్ణమానదహనానుమేతస్నేహస్య దుర్లభః పాకః। త్వా
ద్దర్వీమివదూతి ప్రయాసయన్ స్మి విశ్వస్తః॥ ౧౧ స్నేహాత్పతి ర్జిగీషా
సమరః ప్రాణావధిః కరిణామ్। నవివృణుతే కమనర్థం దన్తినితమ్బయావనో
ద్భృదః॥ ౧౨ సదనాదమైతి దయితో హసతి సఖీ విశతి ధరణిమివబా
లా। జ్వలతి సపత్నీ కీరే జల్పతి ముగ్ధే ప్రసీదేతి॥ ౧౩ సఙ్కుచితాఙ్గీం
ద్విగుణాంశుకాంమనో మాత్రవిస్ఫురన్మదనామ్। దయితాం భజామి బా
లామివతు హీనతవ ప్రసాదేన॥ ౧౪ సఖిమస్త్రైవవసన్తీ సదాశయే
మహాతిరసమయేతస్యాః బాడబశిఖేవసిన్ధోర్న మనాగపి వ్యర్థతాం భజసి॥
౧౫ సఖిమిహిరోద్గమనాది ప్రమోదముపయాయసో యముః సానే।

---

౫ కశ్చిత్కాంచిద్వక్తి. యదా బహునాయికావల్లభం స్వయంవాఞ్ఛ
న్తీం కాఞ్చిత్కాంచి ద్ధృత్యన్తరేణవక్తి- మాధ్వీభావమ్ అథవా ప్రధాన
౬ కాచిత్కాంచిద్వక్తి. [భావమ్.
౭ కస్యాశ్చిద్వృత్తం కాచిద్వక్తి- యస్యాః విదేశాదాగతేప్రేయసినూతనా
రిణీం సఖీసమాదిశతి. [నీతవ్యమ్.
౮ నాయికాదూతీ నాయకంవక్తి- తేనచ కథంత్వద్వచనే మయా విశ్వ
౯ కాచిత్కాస్యాశ్చిద్వృత్తం కాంచిద్వక్తి.
౧౦ నాయకోదూతీంవక్తి- దర్వీమివత్వాం ప్రయాసయన్ గమనాగమ
నే వ్యాపారశాలినీం కుర్వన్.
౧౧ కాచిత్కాంచిద్వక్తి.
౧౨ కాచిత్కాస్యాశ్చిద్వృత్తంవక్తి.
౧౩ నాయకోవక్తి.
౧౪ దూతీనాయికాంవక్తి-ఏతంచ సతతం త్వయ్యత్యన్తమాసక్తం త్వంతు
రూక్షతామేవభజసీతి అనుచితంతవేతి.
౧౫ కశ్చిత్కాంచిద్వక్తి.

వన్యోపధివాసరఇవతుషారదివసః కదర్థయతి॥ ౧౬ సురభవనేతరు
ణాభ్యాం పరస్పరాకృష్టదృష్టిహృదయాభ్యామ్। దేవార్చనార్థముద్యత
మన్యోన్యస్య స్మర్పితం కుసుమమ్॥ ౧౭ సాయం కుశేశయాన్తర్మధుపా
నామాకుసర్పతాం నాదః। మిత్రవ్యసనవిషణ్ణైః కమలైరాక్రన్ద ఇవ ముక్తః॥
౧౮ సుమహాతిమన్యునిమిత్తేమయైవవిహితే తేపి వేపమానోరూః। సఖ
ఖీనామపిరుదతీమమైవవక్షస్థలే పతితా॥ ౧౯ సుభగవ్యజనవిచాలన
శిథిలభుజాభూషయ వయస్యాపి। ఉద్వర్తనం సఖ్యాస్స్వమాప్యతే కించి
దపగచ్ఛ॥ ౨౦ సక్రీడానఖదశనార్పణేషు కుపితా ప్రగాఢమపిరోధా।
బహులయాన్నాచరణగ్రహాసాధ్యా రోషణజాతేయమ్॥ ౨౧ సుగృహీ
తమలినగుణాలఘవః పరభేదినస్త్రీణస్త్రైః। పురుషా అపి విశిఖా అపి గుణచ్యు
తాః కస్య న భయాయ॥ ౨౨ స్వకపోలేన ప్రకటీకృతం ప్రమత్తత్వకా
రణం కిమపి। ద్విరదస్య దుర్జనస్య చ మదం చ కరైవదానమపి॥ ౨౩ సో
యం పతిరవిదగ్ధస్స్వాతుస్వధిరైవ నిధువనే నిపుణా। మార్తిక మాథాయ
గురుం ధనురధిగత మాకలవ్యేన॥ ౨౪ సౌభాగ్య మానవాంత్వత్వయా వ
తీర్యామమాన మానీతః। స్వవిరహపాణ్డిమాణం భస్మస్నానోపమం త
నుతే॥ ౨౫ సఖిమమకరఙ్గతైలం బహుసందేశం గృహీష్యతీత్యుక్త్వా।
శ్వశురగృహాగమనమిలితం బాష్పజలం సంవృణోత్యసతీ॥ ౨౬ సంద

---

౧౬ తయోశ్చిద్యూనోః వృత్తాన్తం కాచిద్వక్తి.
౧౭ కశ్చిత్ప్రాజ్ఞశ్చిద్వక్తి.
౧౮ నాయకోవయస్యం వక్తి-మదజ్ఞనాతిసరలేతి.
౧౯ సఖీనాయకం వక్తి.
౨౦ నాయికాసఖీ నాయకం వక్తి.
౨౧ కశ్చిత్ప్రాజ్ఞశ్చిత్వక్తి- గుణచ్యుతాః సాధుత్వాదిగుణహీనాః-ఏవఞ్చ
ఏతాదృశపురుషసంగతికరణమనుచితమితి.
౨౨ దుష్టస్యకిమపికర్మ ననమ్యక్ప్రాయేతి కశ్చిద్వక్తి.
౨౩ నాయకస్య మాధ్యాదియమపి మూఢైవేతిమన్వాననుపపతిం దూ
తీవక్తి- ఏవఞ్చ తస్యా మచాతుర్యం నాశఙ్కనీయం త్వయేతి.
౨౪ నాయకదూతీ నాయికాం వక్తి.
౨౫ కాచిత్ప్రౌఢాం చిద్వక్తి-ఏవం చ తత్రాపి త్వయా కరఞ్జవృక్షసక్తైలం
విధాయ కామకామదర్శనం ప్రేషణీయా ఇతిన కాపి త్వయా చిన్తా విధే
యేతి. [తీనాయికాం వక్తి.
౨౬ కథం మయైతాదృశసమయే సమాగన్తుం శక్యమిత్యాశఙ్క్య దూ

ర్నయన్తి సుస్థిరకులటానాం తమసి వితతమపి కల్పే। సూక్ష్మమణిదీపకలికావ
ర్తినిభా శోభినో ధ్వానస్॥ ౨౭ సంతర్పణం కృతానాం విహితం శిహితా
స్స్థితాం కురవితారాః। ప్రథ్యన్తాః పన్థానో మలినే నోన్నమ్యమేఘేన॥
౨౮ సన్త్యఖిలమపి సన్నతమపి సద్గుణమపి కరగతం పిశునాః। జీవాకర్ష
ణవినాధనురివ దూరాధానముఞ్చన్తి॥ ౨౯ సమ్యగనిష్పన్నస్య స్యార్థస్య
రయాన్వయం స్ఫుటీక్రియతే। సవ్యం గపివభవతి ప్రథమో వినతాతనూజ
ఇవ॥ ౩౦ సజ్జన ఏవ హి విద్యాశోభాయై దుర్జనే మోఘాః। సకదూరదర్శ
వతయా కైశ్చిదుపాదీయతే గృధ్రః॥ ౩౧ సుభగం వదతి జనస్తం నిజప
తిరతి నైవ రోచతే మహ్యమ్। పీయూషేపి హి భేషజభావో వహితే భవత్యరు
చిః॥ ౩౨ సౌధగవాక్షగతాపి హి దృష్టిస్సా శితికృతప్రయత్నమపి। హిమ
గిరిశిఖరస్ఖలితా గఙ్గే వైరావతం హరతి॥ ౩౩ సహధర్మచారిణీ మే పరి
చ్ఛద స్స్వతను సేహ సందేహః। నతు సుఖయతి తుహినదినచ్ఛత్రచ్ఛాయే
వ సజ్జన్తీ॥ ౩౪ సకలగుణైకనికేతనదానవవాసేన ధరణిశ హా రాజ। జా
తో సి చూత సద్యస్సతామనాదేయఫలకుసుమః॥ ౩౫ స్వార్థీ నైవ ఫల
స్థిష్ఠనోపజీవ్యత్వముచ్ఛ్రయ శాఖాయాః। సత్వం సోమరుభూరుహ ఇవజీవ

---

౨౭ దుష్టస్యోత్కర్షేణ స్వాపం కేశవత్ తైవభవతీతి కశ్చిత్కశ్చిదస్యా
౨౯ ర్థుడితిమస్మిన్ పక్షే ఇతి కశ్చిత్కశ్చిద్వక్తి. [ర్త్యావక్తి.
౩౦ సమీచీనజన ఏవ విద్యాశోభార్థం భవతి న దుర్జన ఇతి కశ్చిత్కశ్చి
ద్వక్తి.
౩౧ సమీచీనస్స నాయక ఏవ రుచికరు తేతి వాదినీం కాఞ్చిత్కాచిద్వక్తి.
౩౨ త్వత్కటాక్షః క్షేపః క్షేపః క్షణమపి న త్వాం వినా ధృతిం లభత ఇతి
నాయకమాతి నాయి: వ- స్థితో ధైర్యస్యేతి భావః వక్షే గతినివృత్
తా కృతః ప్రయత్నో యేన ... త్వయా న గ్రాహ్య ఇతి
౩౩ గృహిణీ సత్యాన్న ... హ సం... ర్యమచిరావస్థాయినీతివా
దినీం నాయికాం ... ... కశ్చ ... టుమ్బకః- అన్యా చ్ఛా
దనోపకరణీయేతి భావః- సజ్జన్తీ సేవాతత్పరా- పక్షే సఙ్గీభవన్తీ- ఏవం చ
సా కేవలం కుటుమ్బినీమాత్రం త్వం తు రతిసుఖదేత్యతస్త్వయా సహ మత్స
ఙ్గతిశ్చిరమవస్థాస్యతీతి.
౩౪ దుష్టసంపర్కాత్త్వన్నికటే న కేఽపి సమీచీనాస్సమాయాన్తీతి
కశ్చిత్కశ్చిదన్యాక్త్యావక్తి-సమీచీనానాం న గ్రాహ్యానీ ఫలకుసుమాని
యస్యేతాదృశో జాతోఽసి.
౩౫ కంచనకశ్చిద్వక్తి- ఫలంద్రవ్యాది.

సమాత్రమాశాస్యమ్॥ ౩౬ స్ఫురితాటఙ్కమయం చక్రమివోద్వహతి
తావకీ కర్ణే। నిపతతి నికామతీక్ష్ణః కటాక్షబాణో ఽర్జునప్రణయీ॥
౩౭ సంతాపమోహకమ్పాం త్వం పాదనఖేషు నిహన్తుమపి జన్తూన్। స
ఖి దుర్జనస్య భాతి ప్రసరతి దూరం జ్వరస్యేవ॥ ౩౮ సుఖయతితరాం
సరక్షి పరిచయలేశం గణాఙ్గనేవ శ్రీః। కులకామినీవ నో ఝటితి వాగ్దేవీజ
న్మజన్మాపి॥ ౩౯ స్వనిలయనికటే నలినీచ్ఛదానివితతాని సన్నిరీక్ష్యైవ।
హా గృహిణీతి పలవంశ్చరాగతస్సఖి పతిః పతితః॥ ౪౦ సఖి చతురాన
నభావాద్వైముఖ్యం క్వాపి నైవ దర్శయతి। స్వయమేకహృదయ ఏవ ద్రుహి
ణ ఇవ ప్రియతమస్తదపి॥ ౪౧ సత్యం మధురో నియతం వక్రో నూనం కలా
మయో ఽపి। సమవేదనద్వితీయా మకలఙ్కః ప్రతిపదిన్దురివ॥
౪౨ స్వస్థానాదపి విరమతి మజ్జయతి స్వమపి నీచమపి భజతే। నిజపక్షర
క్షణమనాస్సుజనో మైనాకశైల ఇవ॥ ౪౩ సంక్రమణు బాష్పజలం సఖి

---

౩౬ నాయకో నాయికాం వక్తి - అర్జునప్రణయీ - కృష్ణ ఇత్యర్థః - పక్షే పా
ణ్డుసుతార్జునప్రేరిత ఇత్యర్థః.
౩౭ సంపత్తిసంపన్నస్తవ పతిస్త్వం వ్యాప్త ఇతి వాదినీం నాయికా వక్తి.
౩౮ విదైన్యనాభ్యసనీయా త్వయేదానీం ద్రవ్యేన మనః కర్తవ్యమితి కశ్చి
త్కంచిద్వక్తి. [తేతి మూర్ఛితః.
౩౯ నాయికా సఖీం వక్తి - ఏవం చ నలినీదర్శనమాత్రేణ గృహిణీ న జీవి
౪౦ త్వత్ప్రియతమస్సర్వసపత్నీషు సమబుద్ధిరితి వాదినీం సఖీం నాయి
కా వక్తి - చతురాననభావాచ్చాతుర్యవత్త్వాదితి - పక్షే చతుర్ముఖత్వాత్
క్వాపి వైముఖ్యం విరసత్వమితి - పక్షే ముఖాభావవత్త్వం నైవ దర్శయతి -
ఏకస్యాం హృదయం యస్య పక్షే ఏకహృదయః.
౪౧ సున్దరత్వాదిగుణయుక్తః కథం న పరాఙ్గనాసక్త ఇతి తర్కయన్తీం
నాయికాం నాయకసఖీ వక్తి - వక్రః నియతం వక్రోక్తినిపుణః - కుటిలో
వా - నూనం నిశ్చయమేవ - ప్రతిపచ్చన్ద్ర ఇవ ద్వితీయాముపహాం సవేథ
ప్రతిపచ్చన్ద్రో ఽపి కలావానపి నిష్కలంకో ద్వితీయాభిధాం తిథిం సమా
సాది - యస్త్వా సౌన్దర్యాదిగుణయుక్తస్స్వద్దయితః కథం న పరాఙ్గనాల
మ్పట ఇతి వాదినీం నాయికా వక్తి - ఏవం చైతాదృశనాయకవతయా స్వ
స్యాస్సాధిక్యమావేదయతే.
౪౨ సుజనో ఽయం సఙ్గీకారం కరోతి తన్నిర్వాహం స్వస్యాపి సఙ్కటైరపి నా
నావిధోపాయైః కరోతి - సదుష్ట ఇతి కశ్చిత్కంచిద్వక్తి.
౪౩ మానవతీం నాయికాం సఖీ వక్తి - కజ్జలేన ఉదరజ్వ ఏనాం దృశం కలయ

దృశము పరజ్యాంజనేన వలన్యైనాష్, దయితః పశ్యతు పల్లవ పజ్క్తి రుచా తుల్యకాలరుచన్॥ ౪౪ సా పాణ్డుదుర్బలాఙ్గీ నయనిత్యం యాత్ర యాతి తత్రైవ। తరణీవ కైతవవిదో హస్తగ్రహమాత్రసాధ్యా తే॥ ౪౫ సఖి విశ్వగర్జనీయా లక్ష్మీరివ కమలముఖి కదర్యస్య। త్వం ప్రవయసో ఽన్యరతేః క్షణమాత్రోపయోగ్యాసి॥

హకారవ్రజ్యా

౪౬ హృదయజ్ఞయా గవాక్షే విసదృశమివ కిమపి హాజితం సఖ్యా। తత్కలహభిన్నతల్పా భయ శకటా దాగతా సుతనుః॥ ౪౭ హరతి హృదయం శలాకానిహితో ఽఞ్జనతన్తు రేష సఖి ముగ్ధే। లోచనబాణం మున్మన్థ భ్రూధను షా కిణ ఇవోల్లిఖితః॥ ౪౮ హసని చరణప్రహారే తల్పాదపసారితో ఽపి విస్వపిషి। నాసదృశే పి కృతే ప్రియమయ హృదయాత్త్వం విసిస్సరసి॥ ౪౯ హసతి సపత్నీ శ్వశ్రూరోదితి వదనానిపిదధతే సఖ్యః। స్వపిహి ఇతి నత సాం సుభగత్వవాన్నమజల్పన్త్యామ్॥ ౫౦ హృదయం ప్రతిక్షణం ముహి హితా వృత్తిస్సఖే ప్రియాశోకః ప్రబలో విదారయిష్యతి జలకలశం వారి వేగ ఇవ॥ ౫౧ హస్తవిరహస్ఫురన్త్యాజ్వలయతి దుర్వారతీవ్రసంవేగః।

ఉత్తరజ్ఞశరయోత్యర్థః- కిసలయేన్దీవర యోరేక కాలవే వరుచం పశ్యతు.
౪౪ అత్యన్తం సాతద్విరహాభిన్నా త్వదధీనైవేత్యవగత్యాస్యాగ్రామ్య నాయికేతి తత్సఖీ నాయకం వక్తి- తే హస్తగ్రహ మాత్రసాధ్యా- ఏవంచ చాటువచనాదికం కిమపి నాపేక్షితమితి- ఘటికాపి పాణ్డుర వర్ణా లేఖ కకరగ్రహాధీనా.
౪౫ కస్యచన దూతీ కాంచనవక్తి- రత్యావీక్షణంచ తస్మాత్ర ఉపయోగ్యాసి- ఏవంచాత్యన్త సౌన్దర్యశాలినీ త్వం ఏతస్య సురతాద్యక్షమస్యాల రతస్యనోపయోగినీతి అన్యపురుషవిశేషమనః కుర్వితి.
౪౬ నాయకస్సఖాయంవక్తి- కలహాభిన్నశయ్యా సుతనుః భయవ్యాజాత్ యథా మాం ప్రతిఏతి తథా హృదయజ్ఞయా సఖ్యా వి సదృశం హాజితమ్- విసదృశమిత్యనేన భయయోగ్యత్వమ్.
౪౭ నాయకో నాయికాం వక్తి. [అయోగ్యకృతేపి.
౪౮ క్రోధవశాదపమానితం నాయకం నాయికా సమాధత్తే-అసదృశేపి-
౪౯ నాయకే నాయికాసక్తివిశేషం సఖీ వక్తి- హేసుభగ తస్యాం నాయికాయాం స్వపిహి ఇతి నత్వాం వేపనత్వన్నామ జల్పన్త్యాం సపత్నీ హసతి
౫౦ నాయకస్సఖాయం వక్తి. [తాం ప్రాపయతి.
౫౧ నాయికా సఖీం వక్తి- హస్త తపన స్తపనశిఖా మివ పునర్న శక్య

తవ న స్తనశిలామివ న పునర్గ్రాంథస్థ భావయతి॥ ౬౨ అభ్యాకత్వాత్కటినితరం
నైర్ఘృణ్యమితశ్చ క్షేమ నాశయే సహితః। ఖలదళవల్కలరహిత స్త్వయా స్మరి
తైతైః స్వైకృతైః॥ ౬౩ హృతకాంచివల్లిబన్ధోత్తరజఘనాదపరభాగఖండా
యాః। ఉల్లసతి రోమవల్లీస్తనశమ్భుగర్భరంశేఖేవ॥

క్షకారవ్రజ్యా.

౬౪ క్షీరస్యతులయితస్యం యతోఽపి శాస్త్రోపచారమాసాద్య। అ
గ్నౌ న్యసనమయతి తు శైలః ప్రేష్ఠాం జ్వరస్యేవ॥ ౬౫ క్షణముపహారితో
యచ్ఛరకాళ్వపథాయనుష్టపవానీ। ఉద్ఘాటయనీ కిమారూనిశ్వాసైః పు
లకయన్నుపజైః॥ ౬౬ క్షుద్రోద్భవస్య కటుతాం ప్రకటయతో విదధ
తశ్చ మదముచ్చైః। మధునోఽధమపురుషస్య చ గరిమా లఘిమా చ భేదాయ॥

---

౬౨ కశ్చిత్కాంచిదన్యోక్త్యా వక్తి - ద్రవ్యాదిహీనత్వమాసాదయిత్వా ఽ
కస్మాత్పరిత్యక్తోఽయం నాయక ఇదమనుచితం తవేతి.
౬౩ సఖీనాయికాం వక్తి - నవివ్యతే పరో యస్మాత్ అత్యుత్కట ఇత్యర్థ
యోభోగస్సురతం తత్రోపభుక్తాయాస్తవ హృతకాంచివల్లిబన్ధేన ఉత్త
రపద్ధ్యాంశీయ జఘనః తద్ధతోఽస్తనశమ్భో రస్యవిషలేఖేవరోమావలీ ఉల్ల
సతి ఏవఞ్చ కాంచిబన్ధ త్రుటనోద్ధురజఘనకథనేన రతాతిశయవత్త్వమ్
౬౪ కథంత్వాయి ప్రీతిమకుర్వాణేఽపి నాయకే త్వం వినీతేతి వాదినీం
సఖీం నాయికా వక్తి. శాస్త్రోపచారం సమాప్తోపచారమ్ - రోగిణమిత్యర్థః
ఆసాద్య - ఏవఞ్చ క్షీరస్య క్షీరత్వేన సర్వస్య గ్రాహణీయత్వమాగ్నత్వేపి
రోగగ్రస్తం ప్రతి న స్వగ్రాహణీయత్వమేవమన్యాజ్ఞనానుభాగరూపరోగగ్ర
స్తం ప్రతి నాహం స్వగ్రాహణీయేతి భావః తు పునః - శిలస్యాయం శైలః - శీల
సమ్బన్ధీత్యర్థః పక్షే శిలానామయం శైలః - అత్యన్తగురుత్వాపాదక ఇతిభావః
జ్వరస్యేవ ప్రీతేశ్శేషః అగ్నౌ నిమమేతి భావః - ఆనమయతి ఏవఞ్చ య
థా సర్వతతుల్యజ్వరశేషోఽగ్నౌ ని బలాదానమయతి తథా శీలసమ్బన్ధీ ప్రీ
తేశ్శేషోఽయం వినీతతాం ప్రాపయతీతి భావః - ఏవం చ యద్యపి తథావి
ధప్రీతేరభావాదహమవినీతతాం కర్తుమిచ్ఛామి తథాపి శీలప్రీతిశేషో మాం
౬౫ నాయికా నాయకం వక్తి. [బలాద్వినీతతాం నయతీతి.
౬౬ కశ్చిత్కఞ్చిద్వక్తి - క్షుద్రా మధుమక్షికా కటుతాం రూక్షతామ్ -
అథ చ కటుభాషితాం ప్రకటయతః ఉచ్చైరుత్కటమదం ఉన్మదమ్ - అథ
చ గర్వం యచ్ఛతః కుర్వతః మధునో మాక్షికస్య అధమపురుషస్య చ
గౌరవం గురుత్వం లాఘవం తుచ్ఛత్వఞ్చ భేదాయ - యద్వా మధుమ
ద్యమ్ - క్షుద్రా కట్టకారికేత్యర్థః - ఏవఞ్చ ధమసంగతిర్న కార్యా.

౬౭ పూర్వైర్వినిర్వృతాం గుణాఢ్యభవభూతిబాణరఘుకారైః। వాగ్దేవీంభజతో మమసన్తః పశ్యన్తు కోదోషః॥ ౬౮ సత్పాత్రోత్పన్నరయోచితశబ్దప్రతిబిమ్బితాభిమతనవవస్తు। కస్యజనయతి నహర్షం సత్కావ్యంమధురవచనంచ। ౬౯ ఉత్ఖాత్రసం విధానం సదలఙ్కారం సువృత్తముచ్ఛిద్రమ్। కోధారయతినకణ్ఠే సత్కావ్యంమణిమనర్ఘ్యమ్॥ ౭౦ ఏకాధ్వనిద్వితీయా త్రిభువనసారాస్ఫుటోక్తిచాతుర్యా। వశ్యేమహితాషడ్రసమశనంశ్రవణస్యసప్తశతీ॥ ౭౧ కవిసమరసింహనాదస్వరానువాద స్ఫుటైకశంకాదః। విద్వద్వినోదకన్దస్సందర్భోయంమయాసృష్టః॥ ౭౨ ఉదయనబలభద్రాభ్యాంసప్తశతీశిష్యసోదరాభ్యాంనః। ద్యౌరివరవిచన్ద్రాభ్యాంప్రకాశితానిర్మలీకృత్య॥

ఇతి శ్రీ గోవర్ధనాచార్యకృతాఽఽర్యాసప్తశతీ.

ఇతి శ్రీగోదావరీ పరిసరాలఙ్కృత పుణ్యస్తమ్భక్షేత్రవిరాజమాన నీలకణ్ఠపణ్డితతనూజబాళాజీ పణ్డితాత్మజతిమాజీపణ్డితాత్మజానన్తపణ్డిత విరచితం గోవర్ధన సప్తశతీ వ్యఙ్గ్యార్థదీపనం సమాప్తిమగమత్.

10180